

**ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ
ต่อผู้ต้องขัง: ศึกษาเฉพาะกรณีในเรือนจำและทัณฑสถาน 3 แห่ง**

นายสุทิน คำเรืองาน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ.2561

**Topics in Human Right, Focusing on the Inequality and the Treatment
of Inmates: The Case Study of 3 Prisons in Thailand**

Mr. Sutin Somrengan

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2018

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อ
ผู้ด้อยชั้น : ศึกษาเฉพาะกรณีในเรือนจำและทัณฑสถาน 3 แห่ง
ชื่อและนามสกุล นายสุทิน สำเร็จงาน
วิชาเอก การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. พิศาล มุกดาร์ศมี

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2562

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. พิศาล มุกดาร์ศมี)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนศักดิ์ สายจำปา)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมปฤถณ นิยมไทย)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง:

ศึกษาเฉพาะกรณีในเรือนจำและทัณฑสถาน 3 แห่ง

ผู้ศึกษา นายสุทิน ตำรวจงาน รหัสนักศึกษา 2568001354 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาภิรมย์ **ปีการศึกษา** 2561

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง 2) เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย 1. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา 2. เรือนจำจังหวัดกระบี่ 3. เรือนจำกลางนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 13 คน ได้แก่ ผู้บัญชาการเรือนจำ จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการทัณฑสถาน จำนวน 1 คน ผู้ต้องขัง จำนวน 9 คน นักสิทธิมนุษยชน จำนวน 1 คน

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1. มีการปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาคและมีการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ในเรือนจำ และทัณฑสถาน ในด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ ผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติครบถ้วนสมควรได้รับการเลื่อนชั้น ลดวัน ต้องโทษจำคุก และพักการลงโทษจำคุก ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคกันจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ผู้ต้องขังบางคน บางกลุ่ม ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ที่สมควรได้ ด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่เลือกปฏิบัติ โดยให้ผู้ต้องขังบางกลุ่มนำสินค้าของร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขังไปจำหน่ายในราคาแพงกว่าปกติ เป็นการเอาเปรียบผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานพยาบาลของเรือนจำเลือกปฏิบัติโดยการรักษาพยาบาลเฉพาะผู้ต้องขังที่มีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ และมีการนำผู้ต้องขังที่ไม่ใช่ผู้ป่วยเข้าไปอาศัยอยู่ในสถานพยาบาลของเรือนจำ ทำให้ผู้ต้องขังที่ป่วยจริงไม่ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างเต็มที่ ในด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ได้กำหนดเป้าหมายในการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังแต่ละราย เมื่อผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพไม่ได้ตามเป้าหมายที่เจ้าหน้าที่กำหนด เจ้าหน้าที่เลือกปฏิบัติโดยได้ปล่อยให้ผู้ต้องขังที่ช่วยเหลืองานเจ้าหน้าที่ทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังที่ฝึกวิชาชีพไม่ได้ตามเป้าหมาย ซึ่งสาเหตุของปัญหาเกิดขึ้นจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และไม่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน 2. แนวทางแก้ไขปัญหาคือให้ความรู้ ความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเสมอภาคตามหลักสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ ตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด เพื่อลดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ต้องขังในเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ

คำสำคัญ สิทธิมนุษยชน ความไม่เสมอภาค การเลือกปฏิบัติ ผู้ต้องขัง

Independent Study title: Topics in Human Right, Focusing on the Inequality and the Treatment of Inmates : The Case Study of 3 Prisons in Thailand

Author: Mr. Sutin Somrengan; **ID:** 2568001354 ; **Degree:** Master of Political Science;

Independent Study advisor: Dr. Pisan Mukdaratsami, Associate Professor; **Academic year:** 2018

Abstract

This research has two objectives; (1) to study the problems of human rights relating to prison inequality as well as prisoner discrimination and (2) to propose the ways to solve the problems which are mentioned above.

Regarding this research methodology, this researcher is collecting the data through qualitative methods. The researcher will conduct in-depth interviews with the prison directors and prisoners from 3 prisons; (1) Songkla Correctional Institution for Drug Addicts (2) Krabi Provincial Prison (3) Nakohn Ratchasima Central Prison. Also, 13 participants (2 Prison directors, 1 Correctional Institution director, 9 prisoners, and 1 human rights activist) will be interviewed by the researcher.

From this study, the research found that there are several problematic findings of the treatment of inmates in the prisons. First of all, the penological operations normally support all prisoners to get many benefits when they are eligible for getting them such as Goodtime Allowance (Reduction of Sentences) and Parole. Unfortunately, they may be not fairly supported the prisoners well enough because of social inequality as well as inequality the prison staff in the prisons. Consequently, some inmates are not fairly treated by the prison officers. Secondly, the issue of prisoner welfare can lead to prisoner discrimination in that some prison staff let the prisoners sell the products (from the prison commissary) to other prisoners with a more expensive price. So, it is a way to frustrate the way of consumption among the inferior prisoners. For the medical service, also, it is unfair among the prisoners in that the prison staff will take care of superior prisoners rather than inferior prisoners. For instance, the staff taking responsibility for the prison clinic discriminate the treatment of prisoners who are closer to those staff. At the same time, the staff make take these prisoners come to stay in the clinic. So, this problem leads to unwell care of ill prisoners at all. The dimension of prisoner vocational training, lastly, is a part of the research findings. Normally, the prison staff will determine the training aims so as to let each prisoner perform a duty to the best. However, when some prisoners cannot manage their task, the prison staff will do a discrimination by letting their trustees hurt and harm the prisoners without any careful supervisions from the prison director. From the researcher's research exploration, all these problems are caused by maltreatment and careless performance from the prison staff. Therefore, this research will propose the ways to solve these problems by giving the knowledge and understanding towards the prison staff about appropriate treatment of prisoners as well as human rights among the prisoners. Also, the prison staff should be seriously trained to know the rules and obligations in the prison. Consequently, all solutions can reduce the problems of human rights relating to prison inequality as well as prisoner discrimination in the contemporary situation.

Keywords: Human Rights, Inequality, Discrimination, Inmates

กิตติกรรมประกาศ

งานการศึกษาค้นคว้าอิสระเล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความกรุณาอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์ศมิ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่กรุณาให้คำแนะนำและผลักดันให้ผู้ศึกษาได้ค้นคว้า แสวงหาข้อมูลที่ต้องการ ตรงประเด็น ส่งผลให้งานการศึกษาค้นคว้าอิสระ มีความสมบูรณ์และมีคุณค่าทางวิชาการมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้ศึกษาขอขอบคุณผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานที่กรุณาให้สัมภาษณ์ และอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่สำหรับสัมภาษณ์ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่าง ขอขอบคุณนักสิทธิมนุษยชนที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการค้นคว้าครั้งนี้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้ความอนุเคราะห์ผู้ศึกษา ทั้งด้านการประสานงานและคำแนะนำต่างๆ จนผ่านพ้นมาด้วยดี

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานค้นคว้าอิสระเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจศึกษาทั่วไป

สุทิน สำเร็จงาน
กรกฎาคม 2562

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดทางทฤษฎี.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	6
รูปแบบและวิธีการศึกษา.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดและหลักการสิทธิมนุษยชน.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.....	21
ข้อมูลทั่วไปของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม.....	22
แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชน.....	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	46
ประชากรกลุ่มตัวอย่าง.....	46
เครื่องมือ.....	47
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	47
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
ส่วนที่ 1 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ ต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน.....	50
ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาค และการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน.....	67
ส่วนที่ 3 เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาค และการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถาน 3 แห่ง.....	75
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล.....	76
สรุปการวิจัย.....	76
อภิปรายผล.....	80
ข้อเสนอแนะ.....	83
บรรณานุกรม.....	84
ภาคผนวก.....	87
ก รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	89
ข แบบสัมภาษณ์.....	90
ประวัติผู้ศึกษา.....	111

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรมราชทัณฑ์มีวิสัยทัศน์ คือ เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการควบคุม แก้ไข และพัฒนาพฤตินิสัย เพื่อคืนคนดีมีคุณค่า สู่อสังคมน และมีพันธกิจ 2 ประการ คือ ประการที่ 1 ควบคุมและพัฒนา พฤตินิสัยผู้ต้องขังตามหลักมาตรฐานสากล ประการที่ 2 พัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ

ในการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ที่ผ่านมา เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศประสบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ด้านอาคารสถานที่ภายในเรือนจำและทัณฑสถาน

สถานที่ภายในเรือนจำและทัณฑสถานคับแคบ อาคารเรือนนอนมีสภาพทรุดโทรม เนื่องจากเปิดใช้งานมานานหลายปี บางแห่งมีอาคารเรือนนอนไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังจึงอยู่กันอย่างแออัด ส่งผลให้เกิดเหตุทะเลาะวิวาทระหว่างผู้ต้องขังด้วยกันบ่อยครั้ง

กรมราชทัณฑ์ประสบปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำอย่างต่อเนื่องยาวนาน อัตราความจุผู้ต้องขังทั่วประเทศอยู่ที่ประมาณไม่เกิน 200,000 คน แต่กรมราชทัณฑ์ต้องคุมขังผู้ต้องขังจำนวนประมาณ 300,000 คน เรือนจำและทัณฑสถานเกือบทุกแห่งต้องควบคุมผู้ต้องขังเกินอัตราความจุจริง

1.2 ด้านเจ้าพนักงานกรมราชทัณฑ์

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่ปฏิบัติงานในเรือนจำและทัณฑสถานมีจำนวนน้อย อัตรากำลังไม่เป็นไปตามหลักสากล คือ เจ้าหน้าที่ 1 คน ควบคุมผู้ต้องขัง 5 คน ขณะที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ของไทย 1 คนต้องควบคุมผู้ต้องขัง 20 คน โดยเฉลี่ยจากจำนวนเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังทั่วประเทศ ในความเป็นจริงในเรือนจำหรือทัณฑสถานบางแห่ง เจ้าหน้าที่ 1 คน ต้องควบคุมผู้ต้องขังถึง 100 คน หรือมากกว่า

1.3 ด้านผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังมีหลายประเภทคดี เช่น คดียาเสพติด คดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย คดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน คดีกระทำความผิดทางเพศ เป็นต้น ผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมในเรือนจำและทัณฑสถาน

มาจากพื้นฐานครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน อีกทั้ง มีผู้ต้องขังหลายกลุ่ม เช่น ผู้ต้องขังที่เคยกระทำความผิดซ้ำซากหลายครั้ง กระทำความผิดครั้งแรก กระทำความผิดโดยพลั้งเผลอ กระทำความผิดด้วยหน้าที่การงาน ผู้ต้องขังที่เคยเป็นผู้มีชื่อเสียง นักการเมือง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดโดยสันดาน จนถึงผู้ต้องขังกระทำความผิดเล็กน้อย

1.4 ด้านงบประมาณ

กรมราชทัณฑ์ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ทำให้เรือนจำและทัณฑสถานไม่สามารถควบคุมดูแลผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.5 ด้านญาติผู้ต้องขังและประชาชนทั่วไป

ญาติของผู้ต้องขังมักจะมีข้อร้องเรียนเรื่องความเป็นอยู่ภายในเรือนจำของผู้ต้องขังเป็นประจำ เพราะมีข้อปฏิบัติหลายประการที่เป็นข้อจำกัดที่ทางเรือนจำและทัณฑสถานไม่สามารถให้บริการได้ ในขณะที่ประชาชนทั่วไปมักจะเรียกร้องให้กรมราชทัณฑ์ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยความเข้มแข็ง ลงโทษสถานหนักให้หลายจำ เพราะมีความเห็นว่าผู้ต้องขังเป็นอาชญากรและเป็นภัยของสังคม

ข้อมูลสถิติการร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งร้องเรียนไปยังสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ระหว่างเดือนมกราคม – มีนาคม 2562 ปรากฏมีการร้องเรียน เรื่องทั้งหมดจำนวน 24 เรื่อง โดยมีการร้องเรียนเรื่องเกี่ยวกับสิทธิผู้ต้องขัง จำนวน 8 เรื่อง (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน : 2562)

จากสถิติดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าจำนวนสถิติการร้องเรียนในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในแต่ละเดือนมีจำนวนไม่มากนัก แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ ของบุคคลและหน่วยงานทั่วไป กับการร้องเรียนด้านสิทธิผู้ต้องขังแล้วจะเห็นได้ว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านสิทธิผู้ต้องขังค่อนข้างมาก

และจากรายงานการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี พ.ศ.2560

ประเทศไทย

ก. การทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือทำลายศักดิ์ศรีอื่นๆ

สภาพของเรือนจำและสถานกักขัง

เรือนจำและศูนย์กักขังต่างๆ ได้แก่ สถานบำบัดผู้ติดยาเสพติดและศูนย์กักขังสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่กักกันผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย และผู้แสวงหาที่พักพิงที่ไม่มีเอกสารประจำตัว ยังมีสภาพไม่ค่อยดี และส่วนใหญ่แออัดมาก กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลสภาพเรือนจำ และในขณะที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองมีหน้าที่ดูแลสภาพศูนย์กักขัง รัฐบาลทหารได้กักขังผู้ต้องสงสัยที่เป็นพลเรือนบางรายที่สถานกักกันของทหาร

สภาพทางกายภาพ: สถิติ ณ วันที่ 1 สิงหาคมผู้ต้องขังในเรือนจำและสถานกักกันประมาณ 307,500 คน แต่สถานที่ออกแบบมาสำหรับรับสูงสุดเพียง 210,000 – 220,000 คน

ในเรือนจำและศูนย์กักขังบางแห่ง สถานที่นอนไม่เพียงพอ โดยมีการรายงานถึงสภาพความแออัด และการระบายอากาศที่ไม่ค่อยดี นอกจากนี้ การขาดบริการทางการแพทย์ยังเป็นปัญหาที่ร้ายแรง ในบางครั้ง ทางกรมจะต้องส่งตัวนักโทษหรือผู้ต้องขังที่ป่วยหนักไปโรงพยาบาลประจำจังหวัดหรือโรงพยาบาลของรัฐ ทั้งนี้ ในเดือนพฤษภาคม ผู้ขอลี้ภัยชาวปากีสถาน อายุ 34 ปี ซึ่งได้แจ้งอาการเจ็บที่บริเวณหน้าอก และขอให้เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองส่งตัวไปโรงพยาบาล ได้เสียชีวิตที่อยู่ศูนย์กักขังของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองสวนพลู

ร้อยละ 21 ของผู้ต้องขังทั้งหมดเป็นผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีซึ่งเจ้าหน้าที่เรือนจำไม่ได้คุมขังผู้ต้องขังกลุ่มนี้แยกออกจากรักขังนักโทษเด็ดขาดทั่วไป นอกจากนี้ ผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีภายใต้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มักจะถูกคุมขังที่ค่ายทหารหรือสถานี่ตำรวจมากกว่าในเรือนจำ

องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รายงานว่า บางครั้ง ทางกรมคุมขังผู้ชาย ผู้หญิง และเด็กรวมกันในห้องขังของสถานี่ตำรวจเพื่อรอคำสั่งฟ้อง โดยเฉพาะสถานี่ตำรวจขนาดเล็ก หรือที่อยู่ห่างไกล ในศูนย์กักกันของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง มีการคุมขังเยาวชนอายุเกิน 14 ปีรวมกับผู้ใหญ่ และอาจควบคุมตัวบุคคล พร้อมทั้งบุตรในศูนย์กักกันของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเป็นเวลาหลายปีได้ หากพวกเขาไม่จ่ายค่าปรับและค่าเดินทางกลับประเทศของตน เนื่องจากกฎหมายระบุว่า “บุคคลต่างด้าวเป็นผู้เสียเงินค่าส่งตัวกลับประเทศ และค่าใช้จ่ายในการกักตัวนี้ ให้คนต่างด้าวผู้นั้นเป็นผู้เสีย” องค์กรที่ไม่ใช่รัฐยังได้เรียกร้องให้รัฐบาลบังคับใช้กฎหมายและนโยบายเพื่อยุติการคุมขังเด็กที่วิงวอนอายุโดยเลือกใช้วิธีการอื่นแทน เช่น การปล่อยโดยมีเงื่อนไขให้คุมประพฤติ และการไม่ควบคุมตัว และจัดที่อยู่อาศัยโดยใช้ชุมชนเป็นแก่น ในขณะที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาสถานภาพการอพยพย้ายถิ่นของบุคคลเหล่านี้ องค์กรที่ไม่ใช่รัฐอื่นๆ รายงานว่า มีคำร้องเรียน โดยเฉพาะจาก

ผู้ต้องกักกันขามุสลิมในศูนย์กักกันของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองว่า อาหารมีปริมาณไม่เพียงพอ และไม่เหมาะสมตามวัฒนธรรม

บางครั้งเจ้าหน้าที่เรือนจำใช้มาตรการขังเดี่ยวยาวนานไม่เกินหนึ่งเดือน เพื่อลงโทษนักโทษชายที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบของเรือนจำเป็นประจำ หรือที่อาจเป็นภัยต่อผู้อื่น ซึ่งกฎหมายอนุญาตให้ดำเนินการได้ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ยังตีตรวนขาคด้วยเหล็กขนาดใหญ่เพื่อควบคุมนักโทษ เมื่อเห็นว่า มีแนวโน้มจะหลบหนี หรือนักโทษนั้นอาจเป็นอันตรายต่อนักโทษอื่นๆ

สำนักงานสอบสวนและนิติการ กระทรวงมหาดไทย รายงานว่า มีบุคคลเสียชีวิตระหว่างอยู่ภายใต้การควบคุมของทางการ 521 คน ระหว่างเดือนตุลาคม 2558 ถึงเดือนกันยายน 2559 โดย 35 คน อยู่ภายใต้การควบคุมของตำรวจ และ 486 คน อยู่ภายใต้การควบคุมของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นอัตราที่ลดลงเป็นอย่างมากจากปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ ทางการระบุว่า ส่วนใหญ่เสียชีวิตด้วยสาเหตุธรรมชาติ ขณะที่กรมสิทธิมนุษยชนรายงานถึงการดำเนินงานในด้านสืบสวนสาเหตุการเสียชีวิตของบุคคลระหว่างอยู่ภายใต้การควบคุมของทางการที่ไม่เพียงพอ

การบริหารงาน: ทางการอนุญาตให้นักโทษ และผู้ต้องกักขัง ผู้แทนนักโทษ หรือผู้ต้องขังสามารถยื่นคำร้องต่อสำนักงานตรวจการแผ่นดินสามารถดำเนินการพิจารณาและสอบสวนคำร้องเรียนหรือคำร้องทุกข์ที่ได้รับจากนักโทษและให้คำแนะนำแก่กรมราชทัณฑ์ แต่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินไม่มีอำนาจที่จะดำเนินการในนามของนักโทษ และไม่สามารถเข้าไปมีส่วนในคดีใดๆ ยกเว้นแต่จะได้รับคำร้องทุกข์อย่างเป็นทางการจากบุคคล จากข้อมูลขององค์กรที่ไม่ใช่รัฐ ทางการไม่ค่อยสอบสวนคำร้องทุกข์ และไม่ประกาศผลการสอบสวนให้สาธารณชนทราบ

ศูนย์กักกันคนเข้าเมือง ซึ่งบริหารโดยสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และขึ้นต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบส่วนใหญ่ที่กำกับระบบงานราชทัณฑ์ตามปกติทั่วไป

การตรวจสอบจากหน่วยงานอิสระ: รัฐบาลอำนวยความสะดวกให้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเข้าเยี่ยมเรือนจำได้ รวมถึงการเข้าเยี่ยมพบนักโทษในเรือนจำโดยไม่ต้องมีบุคคลที่สามอยู่ด้วย อีกทั้งยังสามารถเข้าเยี่ยมอีกได้หลายครั้ง อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลของกลุ่มสิทธิมนุษยชน รายงานว่าไม่มีการตรวจสอบระบบเรือนจำจากหน่วยงานภายนอกหรือต่างประเทศ รวมถึงเรือนจำทหาร เช่น เรือนจำในมณฑลทหารบกที่ 11 ในกรุงเทพมหานคร อนึ่ง องค์กรระหว่างประเทศหลายหน่วยงานได้รายงานถึงความร่วมมือกับหน่วยงานทางทหารและตำรวจเกี่ยวกับมาตรฐานสากลว่าด้วยการดำเนินงานของตำรวจและการใช้อำนาจของตำรวจ

จากสภาพปัญหาความแออัดของผู้ต้องขัง อาจก่อให้เกิดการแก่งแย่งในเรื่องสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน และอาจจะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้นได้ จึงควรศึกษาสภาพปัญหาสิทธิมนุษยชนในเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานว่ามีการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคและเลือกปฏิบัติหรือไม่อย่างไร

แนวทางการศึกษาในการแสวงหาคำตอบ ได้แก่ การค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนเรื่องความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ สัมภาษณ์เชิงลึกประชากรกลุ่มตัวอย่างและวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ถูกต้องแม่นยำ

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
- 2.2 เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

3.กรอบความคิดทางทฤษฎี

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณีในเรือนจำและทัณฑสถาน 3 แห่ง ศึกษาตามกรอบความคิดทางทฤษฎี ดังนี้

3.1 กรอบทฤษฎีสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะเป็นอารยธรรมโลกของมนุษย์ ที่พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้คนทั่วโลกเกิดความระลึกรู้ คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ชาติกำเนิด สิทธิต่างๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิตั้งแต่กำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต

3.2 กรอบแนวคิดความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ

ความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคม และถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุว่าในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคน ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย คนพิการ เด็ก หรือผู้สูงอายุ คนป่วย หรือมีสุขภาพดี ความเสมอภาคไม่ใช่การได้รับการได้รับเท่าเทียม

4.ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 1. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา 2. เรือนจำจังหวัดกระบี่ 3. เรือนจำกลางนครราชสีมา

5.รูปแบบและวิธีการศึกษา

ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในเรือนจำและทัณฑสถาน คือ

5.1 กลุ่มผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 คน ได้แก่ 1. นายเผด็จ หรั่งรอด ผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา 2. นายนเรศ แก้วเฉย ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดกระบี่ 3. นายบำรุง จันทร์บ้านคลอง ผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครราชสีมา

5.2 กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 9 คน ได้แก่ 1. ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา จำนวน 3 คน 2. ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คน 3. ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา จำนวน 3 คน

5.3 นักสิทธิมนุษยชน จำนวน 1 คน คือ นายชาติชาย สุทธิกลม กรรมการสิทธิมนุษยชน

6.นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ผู้ต้องขัง หมายความว่ารวมถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝาก

6.2 เรือนจำ หมายถึง ที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขังกับ ทั้งสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน และหมายความว่ารวมถึงที่อื่นใดซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดและประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาว่าอาณาเขตไว้โดยชัดเจน

6.3 ทัณฑสถาน หมายถึง เรือนจำพิเศษที่ใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขังเฉพาะแต่ละประเภท ให้เหมาะสมกับประเภทผู้ต้องขังนั้น ๆ

6.4 ผู้บัญชาการเรือนจำ หมายความว่ารวมถึงหัวหน้าผู้บังคับบัญชาสถานที่คุมขังอื่นใด ในความดูแลของกรมราชทัณฑ์

6.5 สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิที่มีตามธรรมชาติ ซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด โดยมีความเป็นสากลและมีการรับรองไว้ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือ กติกาอนุสัญญา ข้อตกลง ต่างๆ ระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ที่ทุกประเทศทั่วโลกให้การรับรอง

6.6 ความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ หมายถึง ผลเมืองทุกคนมีศักดิ์ศรีทางสังคมอย่าง เดียวกัน และเท่าเทียมกันเบื้องต้นกฎหมาย โดยปราศจากการแบ่งแยกเพราะเพศ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สภาพร่างกายหรือสภาพทางสังคม

7.ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทราบถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

7.2 ทราบแนวทางแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ ต่อผู้ต้องขัง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดและหลักการสิทธิมนุษยชน

ศรีประภา เพชรมีศรี (2556) ได้กล่าวว่า สิทธิมนุษยชน หรือ Human Rights ถือเป็นศัพท์ใหม่ที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามโลกทั้งสองครั้งและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างนั้น โดยเฉพาะการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวโดยนาซีเยอรมัน กระตุ้นเตือนให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลก ในขณะนั้นมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องสถาปนาระบบและกลไกที่ตกลงยอมรับกัน ในอันที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของทุกคน โดยเฉพาะระบบกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

แต่สิทธิมนุษยชนมิได้เป็นเพียงเรื่องของกฎหมายหรือสิทธิที่กฎหมายรับรองเท่านั้น แนวคิดสิทธิมนุษยชนครอบคลุมขอบเขตกว้างขวางกว่านั้น สิทธิมนุษยชนทั้งแนวคิดและกรอบมาตรฐานเป็นสิ่งที่เปราะบาง เปลี่ยนแปลงไปกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมตลอดเวลา ความเป็นพลวัตมีตัวแปรทั้งจากภายนอกและภายในสังคมนั้น

สิทธิมนุษยชน หมายความว่า สิทธิที่มีตามธรรมชาติ ซึ่งคิดด้วยมนุษย์มาตั้งแต่เกิด โดยมีความเป็นสากล และมีการรับรองไว้ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือ กติกาอนุสัญญา ข้อตกลงต่างๆ ระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ทุกประเทศทั่วโลกให้การรับรอง (กรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ : 2556)

สิทธิมนุษยชนไม่เป็นที่แพร่หลายจนกระทั่งมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติแล้วจึงได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับนานาชาติ

ในคัมภีร์กฎหมายธรรมชาติได้เพียงกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในที่ต่างๆ แต่มิได้มีคำนิยามหรืออธิบายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด ทางวิชาการมักไม่มีการให้คำนิยามความหมายของสิทธิมนุษยชน นอกจากมีการพยายามอธิบายคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ว่า “โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัวและสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยชน เป็นหลักการพื้นฐานแห่งอิสรภาพ

ความยุติธรรมและสันติภาพโลก" นั้น หมายถึง สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ประจำตัวสิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ แต่นักปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนให้คำอธิบายว่า เราเรียกสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน ซึ่งทำให้คนๆ นั้นมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างมีความเหมาะสมแก่ความเป็นคนและสามารถมีการพัฒนาตนเองได้ว่าเป็น "สิทธิมนุษยชน" เมื่อนำคำอธิบายทั้ง 2 ประการมาประกอบกันก็สามารถเข้าใจได้ว่าสิทธิมนุษยชน คือ สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน เพื่อให้คนๆ นั้นมีชีวิตรอดได้ และมีการพัฒนาสิทธิมนุษยชนให้มี 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1 สิทธิที่ติดตัวคนทุกคนมาแต่เกิด และระดับที่ 2 สิทธิที่ต้องได้รับการรับรองในรูปของกฎหมายหรือต้องได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาล

1.1.1 ขอบเขตของสิทธิมนุษยชน

ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนกว้างกว่าสิ่งที่กฎหมายรับรอง สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองทั่วโลกว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อมนุษย์นั้นสามารถจำแนกได้ครอบคลุมสิทธิ 5 ประเภท ได้แก่

1) *สิทธิพลเมือง* ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างยุติธรรม โดยผู้พิพากษาที่มีอิสระ สิทธิในการได้รับสัญชาติ เสรีภาพของ ศาสนิกชนในการเชื่อถือและปฏิบัติตามความเชื่อถือ

2) *สิทธิทางการเมือง* ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการแสดงออกสิทธิการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพ ในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรี

3) *สิทธิทางเศรษฐกิจ* ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างพอเพียง

4) *สิทธิทางสังคม* ได้แก่ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพแม่และเด็กต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว

5) *สิทธิทางวัฒนธรรม* ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายในภาษาท้องถิ่นตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติกิจตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรม บันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบังคับ

ดังนั้น กล่าวได้ว่า “สิทธิตามกฎหมาย” ทุกอย่างไม่ใช่เรื่องสิทธิมนุษยชน มีสิทธิบางอย่างเท่านั้นถือเป็นสิทธิมนุษยชน เพราะเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด ไม่สามารถโอนไปให้คนอื่น หรือไม่มีใครมาพรากไปจากมนุษย์แต่ละคนได้ และสิทธิที่เป็นสิทธิมนุษยชนนั้นถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติระหว่างมนุษย์ เช่น การฆ่าหรือทำร้ายกัน แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการทำร้าย หรือการฆ่าเป็นความผิด คนทุกคนก็รู้อยู่แก่ใจว่าเป็นความผิด แต่การที่คนในชาติไม่ได้รับ “อาหาร” ที่เพียงพอแก่การยังชีพไม่ถือว่ามิใคร่ทำผิดกฎหมาย แต่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนประเภทหนึ่ง

1.1.2 *หลักการของสิทธิมนุษยชน*

ปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน นอกจากระบุขอบเขตของสิทธิมนุษยชนว่าครอบคลุมสิทธิอะไรแล้ว ตัวปรัชญาฯ เองยังได้นำเสนอหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย หลักการนี้ถือเป็นสาระสำคัญที่ใช้อ้างอิงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน และใช้เป็นเครื่องมือชี้วัดว่าสังคมใดมีการเคารพและปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนหรือไม่ สำหรับหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย

1) *เป็นสิทธิธรรมชาติติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด* หมายความว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีประจำตัวตั้งแต่เกิดมาเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ไม่มีใครมอบให้เป็นที่ธรรมชาติได้กำหนดขึ้นในมนุษย์ทุกคน ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หมายถึง

- (1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คุณค่าของคนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์
- (2) การให้คุณค่าของมนุษย์แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ก. คุณค่าที่ถูกกำหนดขึ้น โดยสังคม เป็นการให้คุณค่าของมนุษย์ในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการมีอำนาจ หรือการยึดครองทรัพยากรของสังคม

ข. คุณค่าที่ถูกกำหนดขึ้นโดยธรรมชาติเป็นการให้คุณค่าของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ซึ่งมีความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยก

การกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกัน นำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ผู้คนในสังคม โดยทั่วไปมักให้คุณค่าทางสังคม เช่น ฐานะตำแหน่งหรือเงินตรา มากกว่า ซึ่งการให้คุณค่าแบบนี้ นำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติจึงต้องปรับวิธีคิดและเน้นให้มีการปฏิบัติ โดยการให้คุณค่าของความเป็นคน ในฐานะความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ให้คุณค่าคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

2) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคนไม่มีพรมแดน คนทุกคนมีสิทธิมนุษยชนต่างๆ ดังที่กล่าวมานี้เช่นเดียวกัน เพราะโดยหลักการแล้วถือว่าคนทุกคนย่อมถือว่าเป็นคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในโลก ไม่ว่าจะมีความเชื่อชาติสัญชาติเหล่ากำเนิดใดก็ตาม ย่อมมีสิทธิมนุษยชนประจำตัวทุกคนไป จึงเรียกได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคนไม่ว่าคนๆ นั้น จะยากจนหรือร่ำรวย เป็นคนพิการ เป็นเด็ก เป็นผู้หญิง ที่กล่าวว่าสิทธิมนุษยชนไม่สามารถถ่ายโอนให้กันได้หมายความว่าในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวมนุษย์มนุษย์แต่ละคนย่อมไม่สามารถมอบอำนาจหรือสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใดได้ ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน แตกต่างจากการครอบครองที่ดินหรือทรัพย์สิน เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดขึ้น เป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ แต่หากจะถามว่าในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นของทุกคนเช่นนี้แล้ว สามารถมีสิทธิมนุษยชนเฉพาะกลุ่มได้หรือไม่ ในทางสากลได้มีการจัดหมวดหมู่และกลุ่มของสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของกลุ่มเฉพาะและสิทธิตามประเด็นปัญหา เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิผู้ติดเชื้อ HIV/เอดส์ สิทธิของผู้ลี้ภัย เป็นต้น

3) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิใด กล่าวคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ไม่สามารถแบ่งแยกว่ามีความสำคัญกว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิทั้งสองประการนี้ต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ดังนั้น รัฐบาลใดจะมาอ้างว่าต้องพัฒนาประเทศให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ หรือต้องแก้ปัญหาลูกท้อก่อน แล้วจึงค่อยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมขัดต่อหลักการนี้

4) ความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคม และถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุว่าในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย คนพิการ เด็ก หรือผู้สูงอายุ คนป่วย หรือมีสุขภาพดี ความเสมอภาคไม่ใช่การได้รับ เท่าเทียม เช่น การที่นักเรียนทุกคนที่ทำผิดระเบียบจะต้องถูกเขียน 3 ที เท่าๆ กัน อย่างนี้ไม่ถือว่าเป็นความเสมอภาค

ความเสมอภาค คือ การที่ทุกคนควรได้รับจากส่วนที่ควรได้ ในฐานะเป็นคน เช่น การแจกของ ผู้ประสบภัยน้ำท่วม ทุกคนจะได้รับของแจกชิ้นพื้นฐาน เช่น ได้รับข้าวสารอาหารแห้ง ยาป้องกัน ไข้หวัด แต่หากมีครอบครัวหนึ่งมีคนป่วยที่ต้องการยาเป็นพิเศษ หรือบางครอบครัวมีเด็กอ่อน ต้องได้รับนมผงเพิ่มสำหรับเด็ก ทางราชการสามารถเพิ่มยา และนมผงให้แก่ครอบครัวเหล่านั้น นี่คือ ความเสมอภาคที่ได้รับเพราะทุกคนในครอบครัวได้รับแจกสิ่งจำเป็นเพื่อการยังชีพ แล้วหลักความเสมอภาค คือ ต้องมีการเปรียบเทียบของ 2 สิ่ง หรือ 2 เรื่อง และดูว่าอะไรคือ สาระสำคัญของเรื่องนั้น หากสาระสำคัญของประเด็นได้รับการพิจารณาแล้ว ถือว่ามีความเสมอภาคกัน เช่น การที่รัฐจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลไม่เท่ากัน คนที่มีรายได้มากก็เสียภาษีมาก คนที่มีรายได้น้อย ก็เสียภาษีน้อย คนที่มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดก็ไม่ต้องเสียภาษี แต่การมีรายได้มากหรือน้อย เป็นสาระสำคัญของการเก็บภาษีซึ่งเป็นธรรม สำหรับประชาชนการเลือกปฏิบัตินั้น เป็นเหตุให้เกิดความ ไม่เสมอภาค เช่น การรักษาพยาบาล หรือการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐเป็นไปไม่ทั่วถึง และไม่เท่าเทียมกัน เพราะมีความแตกต่างของบุคคลในเรื่องเชื้อชาติ เช่น หากมีแรงงานข้ามชาติกัมพูชา หรือพม่ามารักษาเจ้าหน้าที่มักไม่ยอมให้บริการที่ดี หรือไม่ยอมรับรักษาผู้มีเชื้อเอชไอวี หรือผู้ป่วยเอดส์ เป็นต้น

5) *การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิ* หมายความว่าประชาชน แต่ละคนและกลุ่มของประชาชนหรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเข้าถึงและได้รับ ประโยชน์จากสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

6) *ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม* หมายถึง รัฐและองค์กรที่มีหน้าที่ในการ ก่อให้เกิดสิทธิมนุษยชน ต้องมีหน้าที่ตอบคำถามให้ได้ว่าสิทธิมนุษยชนได้รับการปฏิบัติ ให้เกิดผลจริงในประเทศของตน ส่วนสิทธิใดยังไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการสากลก็ต้อง อธิบายต่อสังคมได้ว่ามีขั้นตอนดำเนินการอย่างไร โดยเฉพาะรัฐต้องมีมาตรการการปกครองประเทศ โดยใช้หลักนิติธรรมหรือปกครองโดยอาศัยหลักการที่ใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรม ประชาชนเข้าถึง กระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย มีกระบวนการไม่ซับซ้อนเป็นไปตามหลักกฎหมาย และมีความ เท่าเทียมกันเมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมาย ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ :2556)

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ

การศึกษาถึงหลักความเสมอภาคนั้นในเบื้องต้นย่อมต้องศึกษาถึงแนวคิดและพัฒนาการ อันเป็นพื้นฐานของหลักความเสมอภาค ดังนี้

1.2.1 รากฐานแนวคิดของหลักความเสมอภาค

สุรพล ศรีวิทยา (2558) กล่าวว่า แนวคิดทางกฎหมายของหลักความเสมอภาคในปัจจุบันได้รับการรับรองอย่างชัดเจนโดยถือว่าบุคคลย่อมมีความเสมอภาคที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งหมายถึง “หลักความเสมอภาคเบื้องต้นกฎหมาย” ที่เป็นการยอมรับสิทธิเสรีภาพอันเป็นสาระสำคัญของความเป็นมนุษย์ที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิดและไม่อาจพรากไปได้ จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับตามทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งผู้ที่มีความคิดเช่นนี้ได้แสดงความคิดเห็นต่อต้านลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยต้องการกีดกันพระมหากษัตริย์ไม่ให้ใช้พระราชอำนาจผิดทำนองคลองธรรม โดยอ้างถึงหลักกฎหมายที่ว่า “บุคคลทุกคนเกิดมามีความเสมอภาคกันและมีสิทธิบางประการ เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ติดตัวมา สิทธินี้ไม่สามารถจำหน่ายโอนได้” และหลักกฎหมายธรรมชาตินี้ยังเป็นความคิดที่สอดคล้องกับสิทธิปัจเจกชนและสิทธิทั้งหลายของปัจเจกชนซึ่งจุดกำเนิดของระบบปัจเจกชนนิยมในทางกฎหมายมหาชน คือ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789 โดยการปฏิวัติปี 1789 นี้ ได้ยกเลิกระบอบกษัตริย์ที่ปกครองด้วยระบบศักดินา ซึ่งบุคคลขึ้นอยู่กับฐานันดรและชนชั้นที่ตนสังกัด แต่ผู้ปฏิวัติได้ยกความสำคัญของปัจเจกชนขึ้นแทน โดยคำประกาศนี้ให้ความสำคัญกับคนแต่ละคน รวมทั้งสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น ว่าเป็นหัวใจของสังคม ตามทฤษฎีนี้ถือว่าหัวใจของสังคมอยู่ที่การยอมรับคุณค่าของทุกคน แต่ละคนรวมเป็นเป็นสังคม รัฐหรือสังคมไม่สามารถก้าวท้าวสิทธิของเขาได้ เว้นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อันจะเห็นได้จากคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ปี ค.ศ.1789 ซึ่งมีข้อความว่า “มนุษย์เกิดมาและมีชีวิตอยู่โดยอิสระและโดยเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ความแตกต่างในสังคมจะมีได้ก็เพื่อประโยชน์อันร่วมกัน” ต่อมาความคิดที่ว่ามนุษย์เกิดมามีความเสมอภาคกันตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ.1789 นี้ ได้รับการยืนยันและขยายความโดยอารัมภบทของรัฐธรรมนูญ ปี 1946 และปัจจุบันหลักการดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสฉบับลงวันที่ 3 มิถุนายน 1958 โดยได้แสดงความเชื่อมั่นในหลักสิทธิมนุษยชน และหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติโดยรัฐธรรมนูญ ปี 1958 ได้ยืนยันปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองปี 1789 และอารัมภบทของรัฐธรรมนูญปี 1946 ไว้ด้วย

ดังนั้น จึงถือได้ว่าความคิดที่เป็นรากฐานของหลักความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญ และหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมายจึงเป็นเรื่องเดียวกัน คือ เรื่องหลักความเสมอภาค ซึ่งเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยจึงจะเห็นได้จากอุดมคติในการปกครองของ

สาธารณรัฐฝรั่งเศส อันได้แก่ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ ประกอบกับมาตรา 1 แห่งรัฐธรรมนูญนี้ที่ได้รับรองถึงความเสมอภาคตามกฎหมายของประชาชน โดยไม่แบ่งแยกแห่งกำเนิด เชื้อชาติ หรือศาสนา สาธารณรัฐเคารพต่อความเชื่อของทุกนิกาย อันเป็นหลักสำคัญในการปกครอง ประเทศ และต่อมาประเทศต่างๆ ก็ได้นำแนวคิดดังกล่าวไประบุในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เพื่อรับรอง และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามหลักความเสมอภาคอย่างเป็นรูปธรรมนั่นเอง

1.2.2 วิวัฒนาการแนวคิดของหลักความเสมอภาค

แนวความคิดเรื่องความเสมอภาคในสมัยดั้งเดิมนั้นเกิดจากคำสอนของศาสนาคริสต์ที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระบบทาสที่มีอยู่ในยุคโรมัน และต่อมาในสมัยกลาง ระบบศักดินาได้ยกเลิกแนวคิดเรื่องความเสมอภาค โดยสร้างลำดับชั้นของสังคมขึ้นซึ่งแปรผันตามที่ดินและเจ้าของที่ดินเจ้าศักดินา แต่อย่างไรก็ตาม ความไม่เสมอภาคดังกล่าวในสมัยกลางค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเกิดชนชั้นกลางที่เข้มแข็งขึ้น จนนำไปสู่การเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงความไม่เสมอภาคทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งต่อมาได้มีเอกสารที่แสดงออกถึงหลักความเสมอภาคที่ดีที่สุดคือปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม ปี ค.ศ.1789 โดยบัญญัติรับรองไว้ถึง 3 มาตรา ได้แก่ มาตรา 1 “มนุษย์กำเนิดและดำรงชีวิตอย่างมีอิสระและเสมอภาคกันตามกฎหมาย การแบ่งแยกทางสังคมจะกระทำได้ก็แต่เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของส่วนรวม”

มาตรา 6 “กฎหมายคือการแสดงออกของเจตนารมณ์ร่วมกัน...กฎหมายจะต้องเหมือนกันสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองหรือลงโทษก็ตาม พลเมืองทุกคนเท่าเทียมกันเบื้องหน้ากฎหมายและได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกันในเรื่องศักดิ์ศรี สถานะ และงานภาครัฐตามความสามารถ โดยปราศจากความแตกต่าง เว้นแต่เฉพาะพลังและพรสวรรค์ของแต่ละคน”

มาตรา 13 “เพื่อทำนุบำรุงกองทัพและเพื่อรายจ่ายในการดำเนินงานของรัฐ จำเป็นที่จะต้องเก็บภาษี ซึ่งจะต้องมีการกระจายภาระภาษีอย่างเท่าเทียมกันสำหรับพลเมืองทุกคน โดยคำนึงถึงความสามารถของแต่ละคน” ในภายหลังแนวคิดของหลักความเสมอภาคดังกล่าวก็ได้ถูกนำไปบัญญัติในรัฐธรรมนูญของเกือบทุกประเทศ เพื่อเป็นการรับรองหลักการดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน อาทิ รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับปัจจุบัน ลงวันที่ 4 ตุลาคม 1958 บัญญัติถึงหลักความ เสมอภาคไว้ในมาตราแรกว่า “ฝรั่งเศสเป็นสาธารณรัฐที่แบ่งแยกมิได้ เป็นของประชาชน เป็นประชาธิปไตย และเป็นของสังคม สาธารณรัฐรับรองถึงความเสมอภาคตามกฎหมายของประชาชน โดยไม่แบ่งแยกแห่งกำเนิด เชื้อชาติ หรือศาสนา สาธารณรัฐเคารพต่อความเชื่อ

ของทุกนิกาย” รัฐธรรมนูญสหพันธรัฐเยอรมัน ฉบับปัจจุบันลงวันที่ 23 พฤษภาคม 1979 บัญญัติไว้ในมาตรา 3

“1.มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย

2.ชายและหญิงมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย รัฐผู้กพันธ์ที่จะต้องดำเนินการให้มีความเสมอภาคอย่างแท้จริง ระหว่างหญิงและชาย และจะต้องดำเนินการให้ยกเลิกอุปสรรคที่ดำรงอยู่

3.บุคคลย่อมไม่ถูกเลือกปฏิบัติหรือมีอภิสิทธิ์เพราะเหตุในเรื่องเพศ ชาติกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา ชาติถิ่นกำเนิด ความเชื่อ หรือความคิดเห็น ในทางศาสนาหรือในทางการเมือง บุคคลย่อมไม่ถูกแบ่งแยกด้วยเหตุเพราะความพิการ”

รัฐธรรมนูญอิตาลี ฉบับปัจจุบันลงวันที่ 27 ธันวาคม 1947 บัญญัติไว้ในมาตรา 3 ว่า

“พลเมืองทุกคนมีศักดิ์ศรีทางสังคมอย่างเดียวกัน และเท่าเทียมกันเบื้องหน้ากฎหมายโดยปราศจากการแบ่งแยกเพราะเพศ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สภาพร่างกายหรือสภาพทางสังคม

เป็นหน้าที่ของสาธารณรัฐที่จะต้องขจัดอุปสรรคทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคมที่ขัดขวางต่อการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของผู้ใช้แรงงานในองค์กรทางการเมือง เศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศ ทั้งนี้ ภายใต้ข้อจำกัดที่ไม่กระทบต่อเสรีภาพและความเสมอภาคของพลเมือง”

รัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐออสเตรีย ฉบับปัจจุบันลงวันที่ 1 ตุลาคม 1920 บัญญัติไว้ในมาตรา 7 ว่า

“1.พลเมืองของสหพันธ์ทุกคนมีความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย อภิสิทธิ์จากการเกิด เพศ สภาพร่างกาย ชนชั้น ศาสนาไม่อาจมีได้ บุคคลย่อมไม่ถูกกีดกันเพราะความพิการ สาธารณรัฐผู้กพันธ์ที่จะคุ้มครองความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อคนพิการ และบุคคลธรรมดาทั่วไปในแง่มุมมองของชีวิตประจำวัน

2.สหพันธรัฐ มลรัฐ และเทศบาลรับรองหลักความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง มาตรการที่มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคดังกล่าวย่อมได้รับการยอมรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามาตรการเหล่านั้นต้องการขจัดความไม่เสมอภาคที่ดำรงอยู่...”

จากแนวคิดหลักความเสมอภาคในระบบสากลข้างต้น ได้มีอิทธิพลต่อประเทศไทยในการกำหนดบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคเช่นกัน

โดยก่อนการปฏิวัติการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ.2475 นั้น ประเทศไทยไม่มีการนำหลักความเสมอภาคมาใช้แต่ประการใด ซึ่งเห็นได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ทำโดยบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น เมื่อคณะราษฎรทำการปฏิวัติจึงได้ร่างประกาศ 6 ประการซึ่งมีหลักความเสมอภาคอันเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม แม้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.2475 จะมีได้กล่าวถึงหลักความเสมอภาคไว้ โดยเฉพาะซึ่งก็น่าจะเป็นเพราะต้องการความรวดเร็วและมุ่งให้เป็นธรรมนูญฉบับชั่วคราว ทั้งอีกคณะราษฎรเห็นว่า ได้ยอมรับหลักความเสมอภาคไว้ในประกาศ 6 ประการ ซึ่งถือเป็นปฏิญญาแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญของสยามที่มีผลบังคับได้ตั้งเช่นรัฐธรรมนูญอยู่แล้วจึงไม่มีความจำเป็นต้องบัญญัติให้มีการเข้าเงื่อนไขแต่ประการใด แต่ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2475 นี้ ก็เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติให้ชายและหญิงมีความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้ง โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 14 ว่า “ราษฎรไม่ว่าเพศใด...ย่อมมีสิทธิออกเสียงลงมติเลือกผู้แทนหมู่บ้านได้...” หลังจากนั้นก็มีรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับที่บัญญัติหลักความเสมอภาคไว้โดยชัดแจ้งโดยมักบัญญัติให้ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน แต่การใช้กฎหมายของไทย นับตั้งแต่ที่ได้มีการนำหลักความเสมอภาคมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับแรก หลักดังกล่าวแทบจะไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึง หลักความเสมอภาคจึงเป็นเพียงหลักการที่บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้โดยไม่ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้พัฒนาการของหลักความเสมอภาค ในระบบกฎหมายไทย จึงเป็นไปอย่างจำกัด

นอกจากพัฒนาการของหลักความเสมอภาคที่มีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานที่ประเทศไทยได้รับมาจากระบบสากลนั้น จะเห็นได้ว่าพัฒนาการดังกล่าวมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งมีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ขึ้นพัฒนาการจึงได้มีการก้าวกระโดดอย่างเห็นได้ชัด โดยได้มีการนำแนวคิดหลักความเสมอภาคในต่างประเทศมาบัญญัติเป็นหลักความเสมอภาคในมาตรา 30 แห่งรัฐธรรมนูญจึงทำให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมกับนานอารยประเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องทำความเข้าใจในแนวคิดเรื่องหลักความเสมอภาคด้วยเพื่อจะทำให้หลักการดังกล่าวบังคับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผลลัพธ์ก็จะเป็นการคุ้มครองประชาชนภายใต้หลักความเสมอภาคนั่นเอง

1.2.3 ความหมายของหลักความเสมอภาค

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2548) กล่าวว่า หลักความเสมอภาคนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับหลักเสรีภาพ เนื่องจากเป็นหลักการที่จะทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างเสมอกันทุกผู้ทุกคน แต่หากเสรีภาพสามารถใช้ได้เพียงบุคคลบางคนเท่านั้นในขณะที่คนบางกลุ่มบางคนเข้าถึงไม่ได้ในกรณีดังกล่าว ก็ไม่ถือว่ามีเสรีภาพแต่ประการใด ความเสมอภาคจึงเป็นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง ดังนั้น หลักความเสมอภาค จึงเป็นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง หลักความเสมอภาคได้ถูกหมายจึงเป็นหลักการที่ทำให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกันหรือไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งนี้ การปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคนั้น จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้นๆ จึงจะทำให้เกิดความยุติธรรมภายใต้หลักความเสมอภาคขึ้นได้

1.2.4 ประเภทของหลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายสามารถแยกประเภทของหลักความเสมอภาคได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1) *หลักความเสมอภาคทั่วไป* หลักความเสมอภาคทั่วไปเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนที่อาจกล่าวอ้างกับการกระทำใดๆ ของรัฐได้ หากเรื่องนั้นมีได้มีการกำหนดไว้ในหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง แต่หากเรื่องใดมีหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องกำหนดไว้แล้วก็ให้พิจารณาไปตามหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้นๆ

2) *หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง*

หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องคือ หลักความเสมอภาคที่ใช้เฉพาะภายในขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับชายและหญิง เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักความเสมอภาคทั่วไปกับหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้น ถือได้ว่าหลักความเสมอภาคทั่วไปเป็นพื้นฐานของหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง แต่หลักความเสมอภาคทั่วไปนั้นสามารถนำไปใช้ได้ทุกๆ เรื่อง โดยไม่จำกัดขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่งและบุคคลทุกๆ คน ย่อมอ้างหลักความเสมอภาคทั่วไปได้ ส่วนหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องอาจถูกจำกัดโดยใช้เฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะกลุ่มบุคคลที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองเท่านั้น โดยหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้นยังถือเป็นหลักกฎหมายพิเศษซึ่งย่อมมาก่อนหลักความเสมอภาคทั่วไป

ถ้ากฎเกณฑ์ใดได้รับการพิจารณาหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องแล้วก็ไม่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาตามหลักความเสมอภาคทั่วไปอีก

1.2.5 หลักเกณฑ์ของหลักความเสมอภาค

หลักแห่งความเสมอภาคเป็นหลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่โดยการใช้หลักความเสมอภาคที่มีความหลากหลายในการปฏิบัติเนื่องจากสาระสำคัญของข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันไป ดังนั้น การปฏิบัติแก่บุคคลตามหลักความเสมอภาคย่อมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ ย่อมต้องเป็นความแตกต่างที่ยอมรับได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคเพื่อให้เกิดความยุติธรรมมีดังนี้

1) หลักเกณฑ์ของการปฏิบัติให้เท่าเทียมกันหรือข้อห้ามเลือกปฏิบัติตามหลักความเสมอภาค

หลักแห่งความเสมอภาคได้ปรากฏเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติซึ่งมีผลเป็นการผูกพันองค์กรของรัฐที่จะต้องเคารพและปฏิบัติตาม โดยในการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวมีหลักเกณฑ์กว้างๆ ดังนี้

(1) ต้องใช้กฎเกณฑ์อันเดียวกันกับทุกคนเว้นแต่สถานการณ์แตกต่างกันไป

หลักเกณฑ์ทั่วไปของการปฏิบัติคือต้องใช้กฎเกณฑ์เดียวกันในสถานการณ์เดียวกัน เว้นแต่ว่าสถานการณ์นั้นแตกต่างกันออกไป จึงเป็นการต้องห้ามแก่ผู้บัญญัติกฎเกณฑ์ที่จะต้องไม่ออกกฎเกณฑ์ให้มีผลไม่เสมอภาคแก่บุคคล กล่าวคือเหตุการณ์ที่เหมือนกันหรือที่เหมือนกันในสาระสำคัญนั้นต้องได้รับการปฏิบัติโดยกฎเกณฑ์เช่นเดียวกัน แต่หากมิใช่เรื่องที่มีสภาพการณ์อย่างเดียวกันก็สามารถปฏิบัติให้แตกต่างกันได้ ดังนั้น กฎเกณฑ์ที่มาบังคับใช้แก่บุคคลซึ่งออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารย่อมมีเนื้อหารายละเอียด และผลบังคับที่แตกต่างกันไปได้ เช่น ความเสมอภาคในการได้รับบริการสาธารณะจากรัฐ ประชาชนทุกคนสามารถใช้บริการรถเมล์ของรัฐอย่างเสมอภาคทุกคนซึ่งเป็นหลักความเสมอภาคอย่างกว้างๆ อีกตัวอย่างหนึ่ง การที่รัฐกำหนดราคาตัวรถไฟเป็นชั้นหนึ่ง ชั้นสอง หรือชั้นสามตามปัจจัยทางเศรษฐกิจของแต่ละคนที่แตกต่างกันไปตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

(2) การใช้กฎหมายที่แตกต่างกันนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับสาระสำคัญของกฎเกณฑ์

นั้น

การใช้กฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันนั้นต้องคำนึงถึงสาระสำคัญของกฎเกณฑ์ คือ กฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ต้องมีความสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ถึงแม้จะอยู่ในสถานะที่เหมือนกันแต่ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญนั้นแตกต่างกัน แล้วกฎเกณฑ์ที่นำมาใช้บังคับนั้นต้องแตกต่างกันไปด้วย แต่ถ้าข้อเท็จจริงที่ไม่เป็นสาระสำคัญและอยู่ในสถานะที่เหมือนกันแล้วกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับนั้นจะต้องเป็นกฎเกณฑ์เดียวกัน เช่น กฎหมายบำเหน็จบำนาญที่กำหนดให้ข้าราชการต้องรับราชการ 10 ปีขึ้นไป จึงจะมีสิทธิรับบำเหน็จบำนาญ ฝ่ายนิติบัญญัติจะออกกฎหมายบัญญัติให้ข้าราชการซึ่งรับราชการเพียง 2 ปี ที่ผู้บังคับบัญชาเห็นควรยกย่องให้ได้รับบำเหน็จบำนาญเท่ากับข้าราชการซึ่งได้บำนาญ 10 ปี เช่นนี้หาได้ไม่ เพราะเหตุไม่เหมือนกันเวลาราชการไม่เท่ากัน ก็ควรได้รับผลปฏิบัติแตกต่างกันไม่ควรให้ได้รับผลปฏิบัติเสมอกันแม้ว่าจะอยู่ในสถานะที่เป็นข้าราชการเหมือนกันก็ตามที่

(3) การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากผลประโยชน์มหาชน

การปฏิบัติต่อบุคคลตามหลักความเสมอภาคนั้นย่อมต้องคำนึงถึงเรื่องประโยชน์สาธารณะเหนือประโยชน์ส่วนบุคคลหรือประโยชน์ของปัจเจกชน ดังนี้ จะอ้างหลักความเสมอภาคในการใช้กฎเกณฑ์เพื่อมาคุ้มครองปัจเจกชนนั้นหาได้ไม่ เช่น ในกรณีที่มีความไม่สงบเกิดขึ้นในบ้านเมืองทางการจำเป็นต้องใช้มาตรการบางอันเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขกลับมาสู่บ้านเมืองอย่างรวดเร็วที่สุด และการใช้มาตรการดังกล่าวนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติและการเคารพต่อหลักแห่งความเสมอภาค ผู้ที่เดือดร้อนจากการกระทำดังกล่าวจะอ้างหลักแห่งความเสมอภาคต่อรัฐหาได้ไม่

(4) การอ้างประโยชน์สาธารณะเพื่อไม่ต้องเคารพต่อหลักแห่งความเสมอภาคนั้นจะต้องไม่เป็นการก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้

การอ้างประโยชน์สาธารณะในการปฏิบัติให้แตกต่างกันนั้นแม้จะถือว่าเป็นกระทบต่อหลักแห่งความเสมอภาคและก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติก็ตามที แต่อย่างไรก็ดี การกระทำดังกล่าวจะต้องไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้ ถ้าเป็นเช่นนี้แล้วก็ไม่สามารถใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ การแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้นั้นที่เห็นได้ชัดก็คือ การแบ่งแยกที่เป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแบ่งแยกในเรื่อง แหล่งกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา เพศ เป็นต้น

(5) การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมมุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่

การเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่หรือการปฏิบัติในทางบวก คือ การดำเนินการตามกฎหมายที่แตกต่างกันในลักษณะชั่วคราวที่ผู้มีอำนาจกำหนดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและยกระดับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่มีสถานะด้อยกว่าบุคคลอื่นเพื่อทดแทนความไม่เท่าเทียมกันที่ดำรงอยู่ ซึ่งหลักการนี้เกิดจากแนวคิดของประธานาธิบดีเคนเนดี และประธานาธิบดีจอห์นสันที่ต้องการสร้างความเป็นธรรมขึ้นในสังคมอเมริกา โดยหลักการดังกล่าวได้รับการยอมรับด้วยการตรากฎหมายสิทธิพลเมืองขึ้น เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 1964 และศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาดำเนินการตามหลักดังกล่าว โดยการตัดสินในคดี Regents of University of California V. Bakke 438 US265(1978) ว่าการที่มหาวิทยาลัยสำรองที่นั่ง 16% ของคณะแพทยศาสตร์ให้แก่นักศึกษาชนกลุ่มน้อยต่างๆ ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่ เป็นต้น นอกจากนี้หลักการเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่นี้ยังได้รับการรับรองจากศาลประชาคมยุโรป โดยมีการนำหลักเกณฑ์นี้มาตัดสินในคดี Affaire linguistique belge ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 1969 ว่า “ความไม่เสมอภาคทางกฎหมายบางประเภทมีขึ้นเพื่อแก้ไขความไม่เสมอภาคในทางความเป็นจริง”

แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศฝรั่งเศสหลักการนี้กลับมิได้รับการยอมรับ เพราะถือว่าขัดกับหลักความเสมอภาค โดยศาลการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้วินิจฉัยไว้ เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 1982 ว่า การที่รัฐสภาตรากฎหมายกำหนดว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลแบบบัญชีรายชื่อ นั้น บัญชีรายชื่อใดบัญชีรายชื่อหนึ่งจะมีผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลเพศเดียวกันเกินกว่า 75% ไม่ได้ ถือว่าขัดกับหลักความเสมอภาคที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

ศรีประภา เพชรมิศรี (2556) กล่าวว่า หลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติยังได้รับการตอกย้ำในข้อ 7 ของปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งระบุว่า “ทุกคนเสมอกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการละเมิดต่อปฏิญญานี้ และจากการยุ้งให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

ศรพล ศรีวิทยา (2558) กล่าวว่า หลักความเสมอภาคถือเป็นหนึ่งในหลักพื้นฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ เพราะเป็นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นอย่างจริงจัง หลักความเสมอภาคนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า “ในสถานการณ์ที่เหมือนกันจะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ

ด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน” ดังนั้น หากมีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมซึ่งเป็นการขัดหรือแย้งกับ “หลักความเสมอภาคในทางกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลอื่น อันเป็นทั้งความเสมอภาคทางสิทธิ หรือหน้าที่ซึ่งภาระทางกฎหมาย

หลักความเสมอภาคในทางกฎหมายยังเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นอกจากสิทธิในชีวิตและร่างกายที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันตามธรรมชาติและทุกคนต้องการในสิทธิเสรีภาพของกันและกัน อันมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม เพราะหลักความเสมอภาคเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อื่นๆ ในสังคม หลักความเสมอภาคจึงหมายถึงความเสมอภาคในทางกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ไม่ใช่หมายความว่าทุกคนจะต้องมีความเสมอภาคในการมีวัตถุประสงค์ของและความเสมอภาคในทางกฎหมายนี้อาจเป็นไปได้ทั้งในทางสิทธิและในทางหน้าที่หรือภาระ ดังนั้น หลักความเสมอภาคอีกนัยหนึ่งก็คือ สิทธิของราษฎรที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน องค์กรต่างๆ ของรัฐทั้งฝ่ายปกครองด้วย ต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญแตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน การปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญแตกต่างกันก็ดี การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกันก็ดี ย่อมขัดต่อหลักความเสมอภาคในทางกฎหมายซึ่งถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติหรือสองมาตรฐาน

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

2560

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก

สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ข่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตาม วรคสาม บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐ ข่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

มาตรา 28 บุคคลข่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับกุมและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การกั้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้

2. ข้อมูลทั่วไปของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม

ในยุคก่อนรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการเรือนจำสังกัดอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ สอดคล้องกับการปกครองแบบจตุสมคมภ คือ เป็นเรือนจำกรุงเทพฯ และเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก เรือนจำกรุงเทพฯ มี 2 ประเภท คือ “คุก” เป็นที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป อยู่ในสังกัดกระทรวงนครบาล ส่วน “ตาราง” ไซ้เป็นที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษต่ำกว่า 6 เดือน หรือนักโทษที่มีไซ้ผู้ร้ายสังกัดกระทรวง ทบวง กรม ที่บังคับกิจการนั้นๆ ส่วนการคุมขังอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการเมือง หรืออาจส่งต่อให้กระทรวงมหาดไทยหรือกระทรวงกลาโหมรับตัวไปคุมขังแล้วแต่กรณี

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงระเบียบราชการใหม่ โดยโปรดให้สร้างคุกใหม่ขึ้นเรียกว่า “กองมหันตโทษ” และให้สร้างตารางใหม่ขึ้นเรียกว่า “กองลหุโทษ” สังกัดกระทรวงนครบาล และในปี พ.ศ.2444 (ร.ศ.120) ได้มีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา “พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ” ขึ้นเพื่อให้การจัดการเรือนจำเป็นไปอย่างเรียบร้อยยิ่งขึ้น

13 ตุลาคม พ.ศ.2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา “พระราชบัญญัติจัดตั้งกรมราชทัณฑ์” โดยมีพระยาชัยวิชิตวิศิษฏ์ธรรมธาดา (จำ ญ ป้อมเพชร) เป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์คนแรก

ในปี พ.ศ.2469 ได้เกิดภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ งบประมาณรายได้รายจ่ายไม่ได้ดุลยภาพกัน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงยุบกรมราชทัณฑ์และให้ไปสังกัดกระทรวงยุติธรรม และต่อมาได้โอนกรมราชทัณฑ์ไปเป็นแผนกหนึ่ง (แผนกราชทัณฑ์) สังกัดกระทรวงมหาดไทย

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 การราชทัณฑ์ได้ยกฐานะเป็นกรมราชทัณฑ์ และมีการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มีหน้าที่เกี่ยวกับการเรือนจำ การกักกัน ผู้มีสันดาน เป็นโจรผู้ร้าย การฝึกและอบรมเด็ก ตัดสันดาน และในส่วนภูมิภาคได้มีการกำหนดเป็นเรือนจำจังหวัด และเรือนจำอำเภอ ในปี พ.ศ.2545 ได้มีการปฏิรูประบบราชการ จึงได้โอนย้ายกรมราชทัณฑ์กลับมาสังกัด กระทรวงยุติธรรม (กรมราชทัณฑ์ : 2560,12-13)

2.1 แผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ.2559-2562

2.1.1 วิสัยทัศน์

กรมราชทัณฑ์ : เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการควบคุม แก้ไข และพัฒนาพฤตินิสัย เพื่อคืนคนดีมีคุณค่า สู่อสังคมนิยม

2.1.2 พันธกิจ

- 1) ควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังตามหลักมาตรฐานสากล
- 2) พัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ

2.1.3 ยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาประสิทธิภาพการควบคุมผู้ต้องขังตามหลักมาตรฐานสากล

เป้าประสงค์ การควบคุมผู้ต้องขังมีประสิทธิภาพตามหลักมาตรฐานสากล

กลยุทธ์หลัก

- 1) พัฒนาระบบการควบคุมผู้ต้องขัง
- 2) พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
- 3) ลดความแออัดของผู้ต้องขัง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่อสังคมนิยม

เป้าประสงค์ คืนคนดีมีคุณค่าสู่อสังคมนิยม

กลยุทธ์หลัก

- 1) พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง
- 2) พัฒนาสมรรถภาพผู้ต้องขัง ตามความเหมาะสม
- 3) การจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ที่เหมาะสม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 แก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ผลอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์ เรือนจำและทัณฑสถานปราศจากยาเสพติดและอุปกรณ์สื่อสาร

กลยุทธ์หลัก

- 1) สกัดกั้นยาเสพติดไม่ให้เข้าสู่เรือนจำ
- 2)ปราบปรามยาเสพติดให้หมดสิ้นไปจากเรือนจำ
- 3) การบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังติดยาเสพติด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนากุศลกรให้มีความเป็นมืออาชีพ

เป้าประสงค์ พัฒนากุศลกรให้มีความเป็นมืออาชีพ

กลยุทธ์หลัก

- 1) พัฒนาระบบบริหารทรัพยากรบุคคล
- 2) พัฒนากุศลกรให้มีความเหมาะสมตามระบบสมรรถนะ
- 3) พัฒนาสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการพัฒนากุศลกร
- 4) เสริมสร้างขวัญกำลังใจและพัฒนาสวัสดิการเจ้าหน้าที่

ราชทัณฑ์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 เสริมสร้างการปฏิบัติงานราชทัณฑ์โดยยึดหลัก

ธรรมาภิบาล

เป้าประสงค์ การปฏิบัติงานราชทัณฑ์เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล

กลยุทธ์หลัก

- 1) พัฒนาระบบยุทธศาสตร์
- 2) พัฒนา IT
- 3) ปรับปรุง แก้ไข กฎหมาย
- 4) พัฒนาการตรวจสอบ
- 5) ราชทัณฑ์ใสสะอาด
- 6) การมีส่วนร่วม
- 7) ศึกษาวิจัย
- 8) ประชาสัมพันธ์ราชทัณฑ์ (กรมราชทัณฑ์ :2560,28-29)

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์มีเรือนจำ จำนวน 143 แห่ง ข้าราชการ พนักงานราชการ ลูกจ้าง รวมจำนวน 15,068 คน และมีผู้ต้องขังถูกควบคุมตัว จำนวน 382,944 คน (เว็บไซต์กรมราชทัณฑ์: 19 มีนาคม 2562)

2.2 ลักษณะงานพิเศษของงานราชทัณฑ์

2.2.1 ปฏิบัติตลอด 24 ชั่วโมงอย่างต่อเนื่อง

กรมราชทัณฑ์ได้รับอนุมัติกรอบอัตรากำลังในการปฏิบัติงานเฉพาะเวลาราชการเพียงวันละ 8 ชั่วโมง ซึ่งเป็นกรอบอัตรากำลังขั้นต่ำที่สุดที่สามารถจะปฏิบัติงานได้ ส่วนการปฏิบัติงานนอกเวลาราชการอีกวันละ 16 ชั่วโมง และวันหยุดราชการกรมราชทัณฑ์ต้องสับเปลี่ยนหมุนเวียนข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ในเวรราชการปกติ ทุกตำแหน่งมาเข้าเวรยามรักษาการณ์ทำให้ข้าราชการเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างตรากตรำกว่าข้าราชการอื่น จึงก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย เสียดาย ไม่มีเวลาให้กับครอบครัวอย่างเพียงพอ

2.2.2 ปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง อาศัยความละเอียดถี่ถ้วนและถูกต้อง แม่นตรงจะเกิดความผิดพลาดไม่ได้

การรับหมายศาล การรับ – ปลดปล่อย – ตรวจค้นตัวผู้ต้องขัง การคำนวณวันพ้นโทษ/ วันลดวันต้องโทษ และการดำเนินงานด้านอื่นๆ เช่น การประหารชีวิตนักโทษเด็ดขาดเป็นงานที่ต้องปฏิบัติอย่างรอบคอบจะผิดพลาดไม่ได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้ความชำนาญการและประสบการณ์เฉพาะทาง

2.2.3 ปฏิบัติทันที ไม่สามารถปฏิเสธหรือผ่อนผันปฏิบัติในเวลาต่อมา

ภารกิจหลักที่สำคัญประการแรกของกรมราชทัณฑ์ คือ การควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนี กรมราชทัณฑ์ไม่อาจปฏิเสธการรับตัวผู้ต้องขังไว้ในความควบคุมได้ แม้เรือนจำจะมีอัตรากำลังหรือสถานที่ควบคุมไม่เพียงพอก็ตาม ประกอบกับการควบคุมหรือการปล่อยตัวผู้ต้องขังจะต้องทำในทันทีที่ได้รับหมายศาลหรือคำสั่งตามกฎหมาย จะผ่อนผันไปดำเนินการในวันอื่นไม่ได้ ข้าราชการเรือนจำจึงต้องปฏิบัติงานให้เสร็จสิ้นโดยพลัน แม้ว่าจะเลยเวลาราชการหรือขาดแคลนอัตรากำลังก็ตาม ทำให้ข้าราชการที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบันต้องรับภาระหนักและเกิดความกดดันสูง

2.2.4 มีความยากมาก โดยเฉพาะงานด้านการแก้ไขผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคม

การแก้ไขพัฒนาผู้ต้องขังที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ร้ายโดยสันดานเป็นงานที่ยากยิ่ง เนื่องจากผู้กระทำผิดส่วนใหญ่สะสมพฤติกรรมความคิดและจิตสำนึกในทางที่ไม่ถูกต้องเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นบุคคลที่มีสภาพจิตผิดปกติ คือด้าน พฤติกรรมเบี่ยงเบน ดังนั้น งานด้านการ

อบรมแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัย เปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมผู้ต้องขังให้เป็นปกติเหมือนบุคคลทั่วไป จึงเป็นงานที่ถือได้ว่าเป็นความยากมากเป็นพิเศษ

2.2.5 มีผลกระทบต่อความมั่นคงและปลอดภัยในสังคม

ลักษณะงานของกรมราชทัณฑ์ หากการปฏิบัติหน้าที่เกิดความบกพร่องหรือเกิดความผิดพลาดขึ้น เช่น ผู้ต้องขังแหกหักหลบหนี ปล่อยผู้ต้องขังผิดตัว หรือระบบแก้ไขผู้ต้องขังไม่มีประสิทธิภาพ ผู้ต้องขังกลับไปกระทำผิดสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม ความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคม

2.2.6 เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ

การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ เป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อนต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักกัน ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2506 ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2478 รวมทั้งการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้ององค์การสหประชาชาติ ตามความเหมาะสมและงบประมาณที่ได้รับ นอกจากนี้ยังต้องติดต่อประสานงานกับองค์กรระหว่างประเทศ หน่วยงานต่างประเทศ สถานทูต สถานกงสุล ตลอดจนองค์กรเอกชนและส่วนราชการอื่นๆ (กรมราชทัณฑ์ : 2560,14-15)

2.2.7 หน้าที่และความรับผิดชอบโดยทั่วไปของเรือนจำและทัณฑสถาน

1) รับผิดชอบตัวผู้ต้องหาไปควบคุมในระหว่างสอบสวนดำเนินคดีตามคำสั่งศาล กล่าวคือ เมื่อบุคคลถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมโดยถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดเรียกว่า “ผู้ต้องหา” โดยตำรวจจะมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ซึ่งให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับกุมนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นซึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรา 87 แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของกระบวนการสอบสวนฟ้องร้อง กล่าวคือ อำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกันที่แบ่งแยกไม่ได้ และผู้รับผิดชอบ คือ พนักงานอัยการ แต่ในทางปฏิบัติถือกันเป็นหลักว่า ถ้าพนักงานสอบสวนยังไม่ได้ส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ ย่อมเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะยื่นคำร้องขอเอง แต่ถ้าพนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ แล้วก็เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาครบ 48 ชั่วโมงแล้วยังสอบสวนไม่เสร็จ หรือมีเหตุจำเป็น

อย่างอื่นจะยืดเวลาเกินกว่า 48 ชั่วโมงก็ได้เท่าเหตุจำเป็น แต่รวมแล้วต้องไม่เกิน 3 วัน เพราะเหตุสุดวิสัย หรือความจำเป็นอื่น พนักงานสอบสวนก็ต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอฝากขัง ส่วนระยะเวลาฝากขัง ต่อศาลขึ้นอยู่กับอัตราโทษ ในระหว่างการฝากขังนี้ ศาลจะส่งมอบตัวผู้ต้องหาให้ฝ่ายราชทัณฑ์ ไปฝากขังควบคุมไว้ ณ สถานที่ควบคุมผู้ต้องหา ซึ่งปัจจุบันได้แก่ “เรือนจำพิเศษ”

2) **รับมอบตัวนักโทษเด็ดขาด** กล่าวคือ นักโทษเด็ดขาด คือ ผู้ต้องหาที่ศาลพิพากษา ตัดสินว่า กระทำผิดจริงและสั่งลงโทษแล้วตามคำสั่งศาล โดยนักโทษเด็ดขาดจะถูกนำไปคุมขังตาม กำหนดโทษในเรือนจำและทัณฑสถานตามประเภทของนักโทษนั้น

3) **เรือนจำ และทัณฑสถาน ต่างๆ จะรับตัวนักโทษไว้คุมขังตามคำสั่งศาล** กล่าวคือ เมื่อเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ รับตัวนักโทษตามคำสั่งศาลแล้ว ก็จะทำทะเบียนประวัตินักโทษผู้นั้น มีการสอบถามประวัติส่วนตัวและการตรวจสุขภาพ การจัดพิมพ์ลายนิ้วมือ และตรวจสอบเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเก็บไว้ในทะเบียนประวัติโดยระบุเลขที่กำกับแต่ละราย และตรวจค้นสิ่งของต้องห้ามของ นักโทษและมอบเสื้อผ้าชุดนักโทษให้

4) **จัดการแยกประเภทนักโทษ จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และจัดชั้นนักโทษ**

5) **การควบคุมและรักษาความปลอดภัยภายในเรือนจำ**

6) **การรักษาระเบียบวินัยต่อผู้ต้องขัง**

7) **การอบรมแก้ไขและฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขัง**

8) **การฝึกอบรมวิชาชีพ**

9) **การใช้แรงงานผู้ต้องขัง**

10) **การให้รางวัลตอบแทนความดีและการลงโทษเมื่อกระทำผิด**

11) **การจัดสวัสดิการสงเคราะห์ผู้ต้องขัง**

12) **การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในชุมชน**

13) **การดำเนินการพักการลงโทษ**

14) **การประชาสัมพันธ์และเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่ผู้ต้องขัง** โดยพยายามแก้ไข แปรเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดีของสังคมที่มีต่อผู้ต้องขัง ได้แก่ การจัดนิทรรศการและการจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้ต้องขัง

15) **พยายามเสริมสร้างสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และการดำรงชีวิตภายในเรือนจำให้มีความแตกต่างจากสังคมภายนอกให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้**

16.) **การปลดปล่อยผู้ต้องขัง**

อย่างไรก็ดี ราชทัณฑ์ไทย ได้พัฒนาการดำเนินงานและการปฏิบัติงานของเรือนจำ และทัณฑสถานต่างๆ ให้ทันสมัย โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยเท่าที่จะทำได้ เช่น มีการประยุกต์ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์กับทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง สถิติผู้ต้องขังและงานเอกสารต่างๆ มีการใช้วิทยุสนาม (Walk-talky) โทรศัพท์ (Hot-line) ในการติดต่อควบคุมป้องกันความปลอดภัยภายในเรือนจำ และทัณฑสถาน นอกจากนี้ ยังจัดตั้งศูนย์วิทยุเพื่อติดต่อกับหน่วยวิทยุของตำรวจเพื่อขอความช่วยเหลือร่วมมือในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินต่างๆ มีการใช้กระบอกไฟฟ้าในการปราบปรามจลาจลภายในเรือนจำ เป็นต้น (อัจฉริยา ชูตินันท์ : 2557, 181-183)

2.3 แนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชน

2.3.1 ด้านการควบคุม

1) การแยกประเภทผู้ต้องขัง

ผู้ถูกคุมขังประเภทต่างๆ จะต้องแยกการคุมขังออกจากกัน โดยคำนึงถึงเพศอายุ ประวัติอาชญากรรม เหตุผลแห่งการคุมขังตามกฎหมายและความจำเป็นเพื่อการปฏิบัติ อาทิ

- (1) การแยกผู้ต้องขังชายและหญิง
- (2) การแยกผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชน ออกจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ เว้นแต่เป็นกรณีครอบครัวเดียวกัน
- (3) การแยกผู้ต้องขังที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดออกจากนักโทษเด็ดขาด
- (4) การแยกกลุ่มผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยง ซึ่งน่าเชื่อว่าอาจไม่ได้รับความปลอดภัยออกจากผู้ต้องขังอื่น

2) การขังเดี่ยว

- (1) การขังเดี่ยวให้ใช้ในกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งหรือเป็นมาตรการพิเศษเท่านั้น
- (2) ก่อนการขังเดี่ยวควรมีการตรวจสอบสุขภาพก่อน
- (3) การขังเดี่ยวควรใช้ระยะเวลาที่จำกัด ไม่ควรทำเป็นเวลานาน
- (4) เจ้าหน้าที่ต้องสังเกตหรือมีการติดตามตรวจสอบ เมื่อมีการเจ็บป่วยขณะขังเดี่ยว จะต้องมีการรักษาพยาบาล

- (5) เปิดโอกาสให้มีการทบทวนและอุทธรณ์ได้

ในการออกแบบห้องขังเดี่ยวจะต้องมีพื้นที่ไม่คับแคบจนเกินไป มีช่องระบายอากาศให้ถ่ายเทมีแสงสว่างธรรมชาติเข้าถึง และมีแสงสว่างที่เพียงพอต่อกิจกรรมหรือความเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง

3) การใช้เครื่องพันธนาการ

การใช้เครื่องพันธนาการเป็นการทำให้ผู้ต้องขังเสียเสรีภาพในการเคลื่อนไหว ซึ่งตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ระบุว่าห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังเป็นบุคคลที่น่าจะทำอันตรายต่อชีวิต หรือร่างกายของตนเอง หรือผู้อื่น เป็นบุคคลวิกลจริต จิตไม่สมประกอบ อาจเป็นภัยอันตรายต่อผู้อื่น เพื่อป้องกันการหลบหนี เมื่อควบคุมตัวผู้ต้องขังออกไปนอกเรือนจำและเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุม หรือเห็นเป็นการสมควร และเมื่อรัฐมนตรีสั่งว่าเป็นการจำเป็นต้องใช้เนื่องด้วยสภาพเรือนจำหรือสภาพการณ์แห่งท้องถิ่น จะเห็นว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการมิให้ใช้เครื่องพันธนาการ ทั้งนี้ จะใช้เครื่องพันธนาการได้ กรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งและตามข้อยกเว้นที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ดังนี้

- (1) ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการทุกประเภทกับผู้ต้องขัง เพื่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางวินัยโดยเด็ดขาด
- (2) ให้มีคณะกรรมการพิจารณาถอด/ใส่เครื่องพันธนาการ
- (3) มีบัญชีควบคุมการใช้เครื่องพันธนาการ
- (4) มีแบบรายงานบ่งบอกพฤติกรรมผู้ต้องขังเพื่อประกอบการพิจารณาถอด/ใส่เครื่องพันธนาการ
- (5) มีการใช้เครื่องพันธนาการที่เป็นไปตามรูปแบบและขนาดที่กฎหมายกำหนด
- (6) หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องพันธนาการเป็นระยะเวลานาน

4) การใช้กำลังและอาวุธกับผู้ต้องขัง

- (1) เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องไม่ใช้กำลังกับผู้ต้องขัง เว้นแต่สถานการณ์จำเป็นอย่างจริงจัง เพื่อรักษาความปลอดภัยและความเรียบร้อยในเรือนจำ หรือเมื่อมีภัยคุกคามต่อบุคคล อาทิ กรณีป้องกันตัว กรณีที่มีความพยายามหลบหนีของผู้ต้องขัง หรือมีการใช้แรงต่อต้านขัดขืนคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม
- (2) เจ้าหน้าที่ที่สัมผัสกับผู้ต้องขังโดยตรง ไม่ควรติดอาวุธร้ายแรง เช่น อาวุธปืน เว้นแต่กรณีพิเศษ

(3) เจ้าหน้าที่เรือนจำควรได้รับการฝึกฝนด้านร่างกายเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้สามารถควบคุมผู้ต้องขังที่ก้าวร้าวได้

(4) ไม่ควรมอบอาวุธให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ไม่เคยได้รับการฝึกฝนการใช้อาวุธ

(5) เจ้าหน้าที่จะต้องไม่ใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่เพื่อป้องกันตนเอง หรือป้องกันบุคคลอื่นไม่ให้เสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือป้องกันการหลบหนี โดยจะต้องใช้ตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ 1.ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง 2.ผู้ต้องขังกำลังหลบหนี ไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด และไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ 3.ผู้ต้องขังตั้งแต่ 3 คน ขึ้นไป ก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพง เรือนจำ หรือใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุด เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด 4.ถ้ามีเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตนอยู่ในขณะนั้นด้วย จะใช้อาวุธปืนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้น

5) การเคลื่อนที่/เคลื่อนย้ายผู้ต้องขัง

การเคลื่อนที่หรือเคลื่อนย้ายผู้ต้องขัง หมายถึงการนำผู้ต้องขังออกไปภายนอกเรือนจำในหลายภารกิจ เช่น ทำงานภายนอกเรือนจำ ทำงานสาธารณะ ย้ายเรือนจำไปศาล รักษาอาการป่วย เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติงานจะต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย จึงควรดำเนินการ ดังนี้

(1) เจ้าหน้าที่เรือนจำพึงดูแลรักษาและตรวจสอบรถยนต์หรือพาหนะที่ใช้รับ-ส่ง หรือขนย้ายผู้ต้องขังให้อยู่ในสภาพที่สะอาด ปลอดภัย มีการระบายอากาศที่ดีไม่อับทึบ และไม่แออัดหรือทำให้ผู้ต้องขังได้รับความทรมาณทางร่างกายจนเกินสมควร

(2) เจ้าหน้าที่เรือนจำพึงระมัดระวังในการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง หากเห็นว่า มีความจำเป็นจะต้องใช้เครื่องพันธนาการ ให้ถือปฏิบัติภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ และข้อบังคับที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

6) การรับตัวและควบคุมตัวผู้ต้องขังเข้าใหม่ที่ศาล

(1) ผู้ต้องขังเข้าใหม่พึงได้รับทราบในเบื้องต้นเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในการเข้ามาอยู่ในความควบคุมของเรือนจำ

(2) ผู้ต้องขังเข้าใหม่พึงได้รับอนุญาตให้ใช้โทรศัพท์สาธารณะที่จัดไว้ หรือโทรศัพท์มือถือส่วนตัวสำหรับติดต่อญาติหรือบุคคลใกล้ชิด หรือทนายความ ในการดำเนินการทางกฎหมาย ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

(3) ผู้ต้องขังเข้าใหม่พึงได้รับอนุญาตให้รับประทานอาหารส่วนตัวที่รับฝากจากการเยี่ยมญาติ ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

7) การตรวจค้นตัวและการตรวจค้นสิ่งของต้องห้าม

(1) ในการตรวจค้นตัวผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ต้องกระทำด้วยอาการสุภาพ กริยาและวาจาใดๆ อันเป็นการดูถูกเหยียดหยาม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และกระทำโดยปราศจากการใช้กำลัง

(2) การตรวจค้นสิ่งของของผู้ต้องขัง พึงใช้ความระมัดระวัง โดยเฉพาะสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับหลักศาสนา และความเคารพศรัทธา

(3) ขณะทำการตรวจค้นสิ่งของผู้ต้องขังคนใด เจ้าหน้าที่พึงเรียกผู้ต้องขังมาสังเกตการณ์การตรวจค้น หรือให้มีพยานในการตรวจค้นด้วย

(4) หากมีความจำเป็นต้องตรวจค้นแบบสัมผัสร่างกายต้องหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ภายใต้กรอบความจำเป็นต่างๆ และผู้ต้องขังต้องเป็นเพศเดียวกันกับผู้ตรวจค้น

(5) การตรวจค้นอวัยวะภายในร่างกายของผู้ต้องขัง จะต้องให้บุคคลที่ผ่านการอบรมการตรวจค้นทางด้านนั้นๆ โดยเฉพาะ และได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการเป็นผู้ตรวจค้น

(6) การตรวจค้นแบบเห็นร่างกายจะต้องกระทำในสถานที่เฉพาะที่จัดไว้ มีฉัตรและลับตาคน

2.3.2 ด้านวินัย การลงโทษ และการร้องทุกข์

1) ด้านวินัยและการลงโทษ

การลงโทษทางวินัยแก่ผู้ต้องขัง จะต้องคำนึงถึงหลักการของมนุษยธรรม งดเว้นการลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณ ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง ตลอดจนวิธีการในการพิจารณาปราศจากการตัดสินแบบรวบรัด

(1) ในกรณีที่ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยหรือมีการกล่าวโทษผู้ต้องขัง

ก. จะต้องมีการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ชี้แจง แก้อรรถถ้อยหา หรือชี้แจงถึงความจำเป็นที่จะต้องกระทำกรณานั้นๆ ลงไปเสมอ

ข. ต้องมีกระบวนการขั้นตอนในการพิจารณาที่เป็นระบบ โปร่งใส

ค. มีการกำหนดระเบียบข้อบังคับและการปฏิบัติทางวินัยไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับรู้และเข้าใจถึงสิทธิและประโยชน์ รวมถึงโทษที่พึงได้รับอันเนื่องจากผลของการกระทำผิดวินัย ด้วยการจัดทำคู่มือสำหรับผู้ต้องขังแจกจ่ายให้ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับกฎ ข้อบังคับ และวินัย จะต้องประกาศให้ทราบถึงคำอธิบายและเหตุผลความจำเป็นที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกครั้ง

ง. การจัดการเรื่องระเบียบวินัยภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน จะต้องไม่ใช่วิธีการให้ผู้ต้องขังด้วยกันเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินการทางวินัยกับผู้ต้องขังอื่น

(2) ในกรณีเมื่อปรากฏชัดว่าผู้ต้องขังผู้นั้นกระทำผิดวินัยจริง

ก. ผู้ต้องขังควรได้รับการชี้แจงถึงเหตุผลที่มีการนำมาตรการการลงโทษทางวินัยมาใช้กับตนและมีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นหรืออุทธรณ์คำสั่งลงโทษต่อผู้บังคับบัญชา ระดับสูงขึ้นไป

ข. ในกรณีจำเป็นและหากเป็นไปได้ ผู้ต้องขังควรได้รับอนุญาตให้มีผู้ช่วยเรียบเรียงในการทำคำให้การแก้ข้อกล่าวหา

ค. การลงโทษทางวินัยต้องมีสัดส่วนเหมาะสมตามควรแก่กรณีแห่งความผิด ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ง. พึงละเว้นการลงโทษโดยให้ขังไว้ในที่คับแคบ หรือให้ลดอาหาร รวมถึงการลงโทษอื่นที่จะเป็นการกระทบต่อสุขภาพกายหรือสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง เว้นแต่เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ได้ตรวจร่างกายผู้ต้องขังผู้นั้น และได้รับรองความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรว่าผู้ต้องขังผู้นั้นแข็งแรงพอที่จะได้รับการลงโทษนั้นได้

2) ด้านการร้องทุกข์

(1) เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถานพึงเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่ได้รับความเดือดร้อน หรือไม่ได้รับความเป็นธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหรือความเป็นไปในเรือนจำ/ทัณฑสถาน สามารถยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ได้อย่างเต็มที่

(2) ผู้ต้องขังทุกคนพึงมีโอกาสนับแต่ละวันที่จะทำคำร้องขอหรือคำร้องทุกข์ต่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้มีอำนาจทำการแทน

(3) ผู้ต้องขังยังอาจทำคำร้องขอหรือคำร้องทุกข์ต่อผู้ตรวจราชการกรมและบุคคลเป็นการส่วนตัว ในเวลาที่ผู้ตรวจราชการกรมได้มาตรวจที่เรือนจำนั้น

(4) เมื่อได้รับเรื่องราวร้องเรียน/ร้องทุกข์แล้ว ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำดำเนินการต่อในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยไม่ชักช้าและปราศจากการเลือกปฏิบัติ เว้นแต่กรณีที่คำร้องขอหรือคำร้องทุกข์นั้นเป็นเรื่องไร้สาระหรือไร้เหตุผล

(5) การร้องทุกข์ของผู้ต้องขังโดยใส่คำร้องที่ผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ที่จัดไว้ให้นั้นเรือนจำ/ทัณฑสถาน จะต้องดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง แก้ไข หรือช่วยเหลือตามคำร้องตามควรแก่กรณีโดยมิชักช้า

(6) ในกรณีที่ผู้ต้องขังกระทำการร้องทุกข์ด้วยวาจา ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำบันทึกคำร้องทุกข์พร้อมลงลายมือชื่อผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับคำร้องทุกข์ดังกล่าวไว้

(7) กรณีที่ผู้ร้องเรียนร้องขอ ต้องมีการปกปิดข้อมูลที่มีการร้องขอหรือร้องเรียนเป็นความลับ

(8) ผู้ต้องขังทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ทำคำร้องขอ หรือคำร้องทุกข์ต่อหน่วยงานภายนอกที่มีอำนาจโดยชอบ ทั้งนี้ โดยปราศจากการตัดทอนในเนื้อหา แต่จะต้องอยู่ในรูปแบบและช่องทางที่กำหนด กรณีที่ผู้ต้องขังจะขอรักษาเรื่องที่ร้องเรียนเป็นความลับให้สอดหนังสือร้องเรียนไว้ในซองและผนึกที่หน้าซองเขียนคำว่า “ลับ” ซึ่งห้ามเจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถานเปิดอ่าน ให้มีหน้าที่เพียงจัดส่งไปยังผู้รับเท่านั้น หากเป็นหนังสือร้องทุกข์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและหนังสือทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดส่ง กรมราชทัณฑ์เพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง แต่หากยื่นคำร้องเดียวกันไปยังหน่วยงานอื่นด้วยให้เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถานส่งคำร้องดังกล่าวไปยังบุคคลในหน่วยงานที่ผู้ร้องต้องการให้ส่ง ไม่ต้องส่งผ่านกรมราชทัณฑ์และให้ยึดหลักเกณฑ์ในการส่งจดหมายลับ

3) ด้านการเยี่ยมและการติดต่อกับบุคคลภายนอก

(1) ผู้ต้องขังพึงได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับบุคคลภายนอก ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ และข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ที่กำหนด

(2) ผู้ต้องขังชาวต่างชาติพึงได้รับอนุญาตตามสมควรในการติดต่อกับผู้แทนสถานทูตหรือกงสุลของประเทศของผู้ต้องขัง กรณีไม่มีสถานทูตหรือกงสุลของประเทศของผู้ต้องขังตั้งอยู่ ก็ให้ผู้ต้องขังนั้นได้รับการอนุญาตในทำนองเดียวกันในการติดต่อกับผู้แทนการทูต หรือองค์กรระดับประเทศหรือระหว่างประเทศอื่นใดที่ทำงานด้านการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของบุคคลนั้นได้

(3) ผู้ต้องขังพึงได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับทนายความ ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

(4) ผู้ต้องขังพึงได้รับอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมแบบใกล้ชิดจากครอบครัว ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

(5) ผู้ต้องขังพึงได้รับอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมแบบใช้ชีวิตคู่ ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

(6) ผู้ต้องขังพึงได้รับข้อมูลข่าวสาร ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

4) สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเรือนจำ

เรือนจำเป็นสถานที่สำหรับควบคุมผู้ต้องขัง ควรจัดให้มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตและการแก้ไขผู้ต้องขัง มีความแตกต่างจากสังคมภายนอกให้น้อยที่สุด เพื่อเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ควรมีการจัดสถานที่ต่างๆ ให้เหมาะสม ดังนี้

(1) ที่พักอาศัย

ก. เรือนจำพึงจัดห้องนอนผู้ต้องขังให้เหมาะสม กรณีเป็นห้องนอนรวม จะต้องคัดสรรผู้ต้องขังที่จะมาพักรวมกันด้วยความระมัดระวัง เพื่อจำกัดหรือลดความเสี่ยงจากการล่วงละเมิด การใช้ความรุนแรงหรือใช้กำลังข่มขู่กัน และจัดให้มีการตรวจตราตลอดเวลากลางคืนตามสภาพของเรือนจำ

ข. ไม่นำผู้ต้องขังป่วยหรือสงสัยว่าจะป่วยด้วยโรคที่สามารถติดต่อกันได้ เช่น โรคติดต่อในระบบทางเดินหายใจ โรคติดต่อทางผิวหนัง ฯลฯ อยู่รวมกันกับผู้ต้องขังทั่วไป

ค. เรือนจำจะต้องมีการจัดห้องนอนผู้ต้องขังทุกแห่ง โดยคำนึงถึงสุขลักษณะโดยเฉพาะพื้นที่นอน อย่างน้อยที่สุดต้องไม่น้อยกว่า 1.2 ตารางเมตรต่อคน ทั้งนี้ เเท่าที่จะสามารถกระทำได้ การถ่ายเทอากาศ การระบายความร้อน แสงสว่าง จะต้องมีการตรวจสอบดูแลสภาพให้เหมาะสมกับการควบคุม การรักษาความสะอาดและการทำกิจวัตรประจำวันของผู้ต้องขัง หากพบว่ามี การชำรุด บกพร่อง จะต้องมีการดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

(2) การจัดการด้านอุปโภคและบริโภค

ก. เรือนจำจะต้องมีการจัดเตรียม จัดเลี้ยงอาหารแก่ผู้ต้องขังในสถานที่ที่สะอาด จัดให้มีการตรวจตรา ควบคุมดูแลตามหลักสุขาภิบาล

ข. เรือนจำพึงจัดหาพื้นที่สะอาดและเพียงพอต่อความจำเป็นในการบริโภค และใช้สอยในการชำระล้างทำความสะอาดร่างกาย เครื่องนุ่งห่ม

ค. ควรจัดให้มีที่อาบน้ำ มีการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพสะอาด และจัดให้ผู้ต้องขังได้อาบน้ำตามสภาพอากาศและความจำเป็น

(3) การจัดการขับถ่ายของเสียและสิ่งปฏิกูล

ก. เรือนจำควรจัดห้องสุขา น้ำ อุปกรณ์สำหรับชำระล้างไว้สำหรับผู้ต้องขังให้เพียงพอตามความจำเป็นแห่งสถานที่

ข. ควรจัดให้มีการตรวจตราดูแล บำรุงรักษาระบบการกำจัดสิ่งปฏิกูล การจัดการน้ำเสีย และการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาล

(4) สภาพภูมิทัศน์

เรือนจำพึงจัดสภาพภูมิทัศน์ภายในเรือนจำให้อยู่ในสภาพที่สะอาด เป็นระเบียบ ร่มรื่น จัดมุมพักผ่อนตามความเหมาะสม

5) การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง

(1) การศึกษา

เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาที่จัดให้มีขึ้นในเรือนจำ รวมถึงการใช้ห้องสมุดเพื่อค้นคว้าศึกษา โดยเฉพาะผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

(2) การทำงาน

ก. ควรส่งเสริมให้ผู้ต้องขังทำงานและฝึกทักษะอาชีพ โดยคำนึงถึงกำหนดโทษ ความแข็งแรงแห่งร่างกาย สติปัญญา อุปนิสัย และฝีมือหรือความรู้ ความชำนาญ ผลในทางเศรษฐกิจ ผลในทางอบรม สภาพการณ์แห่งเรือนจำ

ข. หากเป็นไปได้ งานที่จัดให้ทำควรมีลักษณะส่งเสริมหรือเพิ่มความสามารถของผู้ต้องขังในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ

ค. ต้องมีการแบ่งรายได้จากการทำงานให้ผู้ต้องขังตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ง. ต้องจัดให้ผู้ต้องขังมีวันพักผ่อนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน รวมถึงวัน
นักขัตฤกษ์ด้วย

(3) กิจกรรมในเรือนจำ

ก. ควรจัดให้มีกิจกรรมเชิงสันตนาการ เชิงศาสนา และวัฒนธรรมแก่
ผู้ต้องขังตามความเหมาะสม

ข. ผู้ต้องขังพึงได้รับ โอกาสให้ออกกำลังกายกลางแจ้งตามความเหมาะสม
แห่งร่างกาย และสภาพภูมิอากาศ โดยเรือนจำพึงจัดสถานที่ อุปกรณ์ตามสมควร

ค. ควรจัดให้มีกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพอย่างเหมาะสม

(4) ศาสนา

ก. ถ้าเรือนจำมีจำนวนนักโทษที่นับถือศาสนาเดียวกันมากพอสมควร
ทางเรือนจำนั้นควรแต่งตั้ง หรือเห็นชอบให้อนุศาสนาจารย์ของศาสนานั้นๆ มาประกอบพิธีกรรมทาง
ศาสนาในเรือนจำ หากนักโทษจำนวนมากเห็นพ้องด้วยเงื่อนไขเอื้ออำนวยก็ควรอนุญาตให้การจัด
พิธีกรรมศาสนานั้นเป็นไปอย่างเต็มรูปแบบได้

ข. อนุศาสนาจารย์ดังกล่าวควรได้รับอนุญาตให้ประกอบพิธีกรรมทาง
ศาสนาในเรือนจำนั้นเป็นประจำ รวมทั้งเยี่ยมเยียนนักโทษที่นับถือศาสนานั้นๆ ตามเวลาอันควร

ค. สิทธิของนักโทษที่จะติดต่ออนุศาสนาจารย์ของตนนั้นจะต้องไม่ถูก
ปฏิเสธจากทางเรือนจำ ในทางกลับกันหากนักโทษคนใดปฏิเสธที่จะพบกับอนุศาสนาจารย์ของตนก็เป็น
สิทธิโดยชอบของนักโทษผู้นั้น

6) การบริการด้านการแพทย์และอนามัยผู้ต้องขัง

ทุกเรือนจำ/ทัณฑสถาน พึงจัดให้สถานพยาบาล โดยมีพยาบาลหรือเจ้าพนักงาน
เรือนจำที่ผ่านการศึกษอบรมทางด้านกรพยาบาลประจำเรือนจำ/ทัณฑสถาน และต้องประสานงานกับ
แพทย์ผู้ควบคุมอนามัยผู้ต้องขัง สังกัดกระทรวงสาธารณสุขเข้ามาให้การตรวจและรักษาเป็นประจำด้วย
โดยผู้ต้องขังย่อมได้รับสิทธิตามข้อกำหนดและตามหลักสิทธิมนุษยชน ดังนี้

(1) การรักษาพยาบาล

ก. เรือนจำพึงจัดให้มีการตรวจสุขภาพผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกคนโดยทันที เมื่อมีการรับตัวเข้าสู่เรือนจำ หรือถ้าไม่สามารถตรวจ ณ วันนั้นได้ ก็ให้ตรวจร่างกายผู้ต้องขังวันอื่นโดยเร็ว ทั้งนี้ เพื่อป้องกันโรคติดต่อและให้การรักษาพยาบาลตามความจำเป็นและเหมาะสม

ข. เมื่อเจ็บป่วยระหว่างควบคุมตัวในเรือนจำ เรือนจำพึงให้ผู้ต้องขังดังกล่าวได้รับการรักษาพยาบาลและการดูแลทางการแพทย์โดยทันที ตามสิทธิที่ผู้ต้องขังได้รับ หากผู้ต้องขังมีสิทธิในการรักษาพยาบาลตามสิทธิของข้าราชการ หรือการประกันชีวิต ผู้ต้องขังดังกล่าวสามารถที่จะทำการรักษาภายในสถานพยาบาลเรือนจำ หรือเป็นกรณีฉุกเฉิน จะต้องได้รับการส่งตัวออกไปรับการบำบัดรักษาตัว ณ สถานพยาบาลภายนอกเรือนจำหรือส่งต่อไปรับการรักษายังโรงพยาบาลที่มีศักยภาพในการดูแลที่สูงขึ้น (มีความพร้อมของแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญ หรือมีเครื่องมือตรวจพิเศษต่างๆ) ตามความเห็นของแพทย์โดยไม่ชักช้า

(2) สุขอนามัยส่วนตัว

ก. ควรให้ผู้ต้องขังได้มีการดูแลทำความสะอาดร่างกาย โดยจัดหาน้ำใช้และจัดสรรของใช้ในการทำความสะอาดเพียงพอตามความจำเป็น

ข. เรือนจำต้องพึงดูแลในเรื่องความสะอาดเรียบร้อยของผมและหนวดเคราของผู้ต้องขังอย่างสม่ำเสมอ

(3) การจัดสถานพยาบาล

ก. เรือนจำพึงดูแลให้บริเวณอาคารสถานพยาบาลแยกเป็นเอกเทศ สำหรับเฉพาะผู้ต้องขังป่วยนอนพักฟื้น จัดสภาพแวดล้อมให้สะอาด อากาศถ่ายเทให้สะดวกและมีแสงสว่างเพียงพอ

ข. บริเวณสถานพยาบาลควรมีการจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยอย่างเหมาะสมและเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เช่น บริเวณคัดกรองผู้ป่วย บริเวณตรวจโรค และรักษาพยาบาล บริเวณสำหรับสังเกตอาการผู้ป่วย/ที่นอนพักฟื้น บริเวณแยกสำหรับผู้ต้องขังโรคติดต่อ มีการป้องกันโรคติดต่อและระบบป้องกันการติดเชื้อ และบริเวณจัดเก็บ/รับจ่ายยา เป็นต้น

ค. สถานพยาบาลทุกแห่ง อย่างน้อยต้องจัดให้มีพยาบาลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายดูแลเรื่องการรักษาพยาบาล การควบคุมป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขัง

ง. สถานพยาบาลต้องจัดให้มียาพื้นฐานประจำสถานพยาบาล เพื่อใช้ในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ตลอดจนเครื่องมือ อุปกรณ์ทางการแพทย์ให้พร้อมในการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังป่วย

7) การเข้าถึงบริการ และสวัสดิการผู้ต้องขัง

(1) อาหารและน้ำดื่ม

ก. ผู้ต้องขังควรได้รับอาหารที่สะอาด มีประโยชน์และคุณค่าตามความจำเป็นแห่งสภาพร่างกาย พื้นฐานแห่งวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนา

ข. เรือนจำต้องจัดหาน้ำดื่มที่สะอาดเพียงพอต่อความจำเป็นของร่างกายผู้ต้องขัง

(2) เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และที่นอน

ก. ผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ใส่เสื้อผ้าที่จัดหาเอง เรือนจำจะต้องจัดหาเสื้อผ้าที่เหมาะสมกับสภาพอากาศแก่ผู้ต้องขัง ดูแลให้มีการทำความสะอาด โดยคำนึงถึงสุขอนามัยและความจำเป็น อีกทั้ง ไม่มีลักษณะที่เป็นการเหยียดหยามหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง

ข. เรือนจำจะต้องจัดสรรเครื่องนอนให้ผู้ต้องขังทุกคนอย่างเพียงพอตามความจำเป็น จัดให้มีการดูแลให้อยู่ในสภาพที่ดี มีการทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ จัดให้เป็นระเบียบ (กรมราชทัณฑ์ : 2555,7-19)

3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย ปัญหาสิทธิมนุษยชน เรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ได้มีการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ไมตรี ไม้แก่น (2547:บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง ระบบสวัสดิการของเรือนจำที่มีผลกระทบต่อผู้ต้องขัง:ศึกษาเฉพาะกรณี เรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี โดยศึกษาสภาพระบบการ จัดสวัสดิการของเรือนจำที่มีผลกระทบต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี เปรียบเทียบระบบการจัดสวัสดิการของเรือนจำที่มีผลกระทบต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี จำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ต่อเดือนก่อนต้องโทษ ประเภทความผิด ปัจจุบันเป็นนักโทษชั้น ผลการศึกษาพบว่า

1.ระบบสวัสดิการของเรือนจำด้านสวัสดิการขั้นพื้นฐาน (ปัจจัย 4) มีผลกระทบต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ในภาพรวม ผู้ต้องขังได้รับอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่ผู้ต้องขังได้รับมากที่สุด คือ ด้านอาหารและน้ำดื่ม รองลงมาคือ ด้านเรือนนอน และด้านห้องน้ำ ห้องส้วม

2.ระบบสวัสดิการของเรือนจำด้านการรักษาพยาบาล มีผลกระทบต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ในภาพรวม ผู้ต้องขังได้รับอยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ด้านที่ผู้ต้องขังได้รับมากที่สุด คือ การแยกผู้ต้องขังที่ป่วยเป็นโรคติดต่อ รองลงมาคือ ด้านการส่งตัวไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาล

3.ระบบสวัสดิการของเรือนจำด้านการศึกษา มีผลกระทบต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ในภาพรวม ผู้ต้องขังได้รับอยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ด้านที่ผู้ต้องขังได้รับมากที่สุด คือ เปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการศึกษา รองลงมา คือ ด้านการจัดบริการอุปกรณ์เครื่องเขียน แบบเรียน

4.ระบบสวัสดิการของเรือนจำด้านอนามัยผู้ต้องขัง มีผลกระทบต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ในภาพรวม ผู้ต้องขังได้รับอยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ด้านที่ผู้ต้องขังได้รับมากที่สุด คือ ความสะอาดสุขสบายของเรือนนอน รองลงมาคือด้านคุณค่าของอาหารและน้ำดื่ม และความสะอาดของห้องน้ำ ห้องส้วม

5.ระบบสวัสดิการของเรือนจำด้านกีฬาและนันทนาการ มีผลกระทบต่อผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ในภาพรวม ผู้ต้องขังได้รับอยู่ในระดับน้อย โดยด้านที่ผู้ต้องขังได้รับมากที่สุด คือ ความบันเทิงจาก VDO/VCD รองลงมาคือด้านความบันเทิงจากเสียงตามสาย และอุปกรณ์กีฬา

6.ผู้ต้องขัง เรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน ได้รับสวัสดิการของเรือนจำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

7.ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ที่มีอายุแตกต่างกัน ได้รับสวัสดิการของเรือนจำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

8.ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ได้รับสวัสดิการของเรือนจำ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

9.ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน ได้รับสวัสดิการของเรือนจำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

10.ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ที่มีอาชีพเดิมก่อนต้องโทษแตกต่างกันได้รับสวัสดิการของเรือนจำ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

11.ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ที่มีรายได้ต่อเดือนก่อนต้องโทษแตกต่างกัน ได้รับสวัสดิการของเรือนจำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

12.ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ที่มีประเภทความผิดแตกต่างกัน ได้รับสวัสดิการของเรือนจำ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

13.ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี ที่ปัจจุบันเป็นนักโทษชั้นแตกต่างกัน ได้รับสวัสดิการของเรือนจำ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อาทิตย์ นระระแสน (2556 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารงานด้านเงินทุนฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษากระบวนการ วิธีการ ประสิทธิภาพ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนากระบวนการในการบริหารงานด้านเงินทุนฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารและวิจัยสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องและผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องดำเนินการบริหารงานเงินทุนฝึกวิชาชีพ ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเจ้าหน้าที่ตั้งแต่ระดับปฏิบัติงาน อำนวยการ และกลุ่มผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องดำเนินการบริหารงานเงินทุนฝึกวิชาชีพ จำนวน 2 หน่วยงาน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 5 คน เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานด้านเงินทุน

ฝึกริวิชาชีพผู้ต้องขัง ของทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี เป็นการบริหารการเงินผลพลอยได้จากการฝึกริวิชาชีพและการใช้แรงงานผู้ต้องขัง และเงินผลประโยชน์อื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานผู้ต้องขัง เป็นการบริหารงานที่มีระบบ ยึดระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความพึงพอใจทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง โดยพบปัญหาและอุปสรรคต่อการบริหารงานคือ ระยะเวลาดำเนินงานที่ล่าช้า ขั้นตอนและระเบียบกฎหมายที่ไม่เหมาะสม การขาดทักษะฝีมือแรงงานผู้ต้องขัง โดยมีแนวทางในการพัฒนา คือ ควรพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้มีคุณภาพ เป็นอาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพเพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้หลังพ้นโทษ การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบต่างให้มีความสะดวก ถูกต้อง รวดเร็วขึ้น การฝึกริอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ความสามารถที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานด้านเงินทุนฝึกริวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

โชคชัย สุทธิवास (2547) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเชิงสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาแนวทางและการจัดการต่อผู้ต้องขังในเชิงสิทธิมนุษยชนของกรมราชทัณฑ์ 2) ศึกษาสภาพการได้รับการจัดการในเชิงสิทธิมนุษยชนและความต้องการด้านสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง 3) ศึกษาทัศนคติของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์และผู้ต้องขังต่อการจัดการเชิงสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้ต้องขัง 4) นำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการผู้ต้องขังในเชิงสิทธิมนุษยชน โดยศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในเรือนจำและทัณฑสถาน สํารวจความคิดเห็นผู้ต้องขังใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบระดับชั้นและตามสัดส่วน ตามทัณฑสถานหลักที่จัดแบ่งตามระเบียบของทางราชการ คือ 1) เรือนจำกลาง 2) เรือนจำพิเศษ 3) เรือนจำจังหวัด 4) เรือนจำอำเภอ 5) ทัณฑสถานหญิง 6) ทัณฑสถานวัยหนุ่ม 7) ทัณฑสถานเปิด และสัมภาษณ์ผู้บริหารของกรมราชทัณฑ์

ผลการวิจัยพบว่า

1) จากข้อคำถามข้อแรก “ณ ปัจจุบัน ผู้ต้องขังมีแนวโน้มได้รับการปฏิบัติจากทางราชการในการคุมขังตามแนวทางการลงโทษผู้ต้องขังโดยหลักการแก้แค้นทดแทนต่อความผิดที่ได้กระทำหรือ ตามแนวทางการลงโทษผู้ต้องขังโดยเน้นการจำกัดเสรีภาพและการกระทำเพื่อให้ กลับตัวเป็นคนดีมากกว่ากัน” ปรากฏผลโดยภาพรวมทั้งจากการพิจารณาข้อมูลที่ผู้ต้องขังประเมินถึงการได้รับการปฏิบัติ และข้อมูลเชิงคุณภาพว่ากรมราชทัณฑ์ได้ใช้แนวทางการมุ่งสร้างสรรค์ประโยชน์ในอนาคตของผู้ต้องขังมากกว่าการแก้แค้นทดแทน

2) จากข้อคำถามข้อที่สอง “ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติซึ่งมีนัยของการเคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชนจากกรมราชทัณฑ์มากน้อยเพียงใด” พบว่า 1.ผู้ต้องขังได้ได้รับการปฏิบัติในแนวทางแก้แค้นมีน้อย แต่ก็มีกรรือเรียนจากผู้ต้องขังไปยังหน่วยงานอื่นๆ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 2.การประเมินการปฏิบัติจากผู้ต้องขังพบว่าคะแนนที่ได้อยู่ในระดับเหมาะสมปานกลางที่คะแนนเฉลี่ย 3.44 3.มุมมองในปัญหาและการเรียกร้องต้องการให้มีการแก้ไขหลายประการสอดคล้องกันทั้งมุมมองของผู้ต้องขังและมุมมองของเจ้าพนักงานของกรมราชทัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง

3) จากข้อคำถามข้อที่สาม “กรมราชทัณฑ์ได้พยายามดำเนินการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนอย่างไร และเจ้าหน้าที่มีทัศนคติในเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับการจัดการดูแลผู้ต้องขังอย่างไร” พบว่า 1.กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ไปในทางยอมรับหลักการสิทธิมนุษยชนทั้งต่อการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และการฝึกอบรมพัฒนาข้าราชการที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ทั้งโดยพิจารณาจากระดับคะแนนที่ผู้ต้องขังประเมินก็ดี จากเอกสารและนโยบายของกรมราชทัณฑ์ก็ดี อย่างไรก็ตาม แม้การดำเนินการดังกล่าวส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแนวให้คุณค่าสิทธิมนุษยชนมากขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติในหลายรายการมาตรฐานที่ยังไม่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพความเป็นอยู่พื้นฐานดังที่ผู้ต้องขังได้ประเมินและร้องขอให้ปรับปรุงแต่ปัญหาสำคัญของกรมราชทัณฑ์มีในเรื่องการขาดแคลนด้านงบประมาณ อุปกรณ์และเครื่องมือ และกำลังคนอันเป็นปัญหาเก่าที่สะสมมายาวนาน 2.ทัศนคติของเจ้าพนักงานของกรมราชทัณฑ์ในเรื่องสิทธิต่างๆ ของผู้ต้องขังยังมีความระมัดระวังสูง เพื่อความสำเร็จในการควบคุม เจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งยังไม่แน่ใจในหลักสิทธิมนุษยชนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังว่าจะเหมาะสมหรือไม่เพียงใดเนื่องจากเกรงว่าจะทำให้เกิดการปกครองยาก ในขณะที่ผู้ต้องขังจะตื่นตัวในการได้รับสิทธิและการปฏิบัติที่ยึดหลักมนุษยธรรมมากกว่า

ทวีศักดิ์ รอดโรคา (2543) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิเสรีภาพของนักโทษเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 1.เพื่อศึกษาถึงสิทธิเสรีภาพของนักโทษเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญก่อนปี พ.ศ.2540 รัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 กฎหมายและแนวทางปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับนักโทษเด็ดขาดว่าเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร 2.เพื่อศึกษาว่ามีการปฏิบัติต่อนักโทษเด็ดขาด โดยให้ความเคารพในสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสากลต่อไป 3.เพื่อศึกษาถึงสิทธิเสรีภาพของนักโทษ

เด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาว่ามีการรับรองไว้อย่างไร เพื่อทราบถึงข้อดีข้อด้อย ในการที่จะนำมาปรับใช้กับการปฏิบัติต่อนักโทษของประเทศไทย 4. เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและเสนอแนะต่อรัฐบาลในการให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของนักโทษเด็ดขาดที่ขาดการเหลียวแลมานาน ประกอบกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและหลักสากลต่อไป วิธีการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเอกสารเป็นหลัก โดยศึกษาจากรัฐธรรมนูญของไทย กฎหมาย กฎ ระเบียบปฏิบัติในปัจจุบัน ประกอบกับหนังสือ ตำรา บทความ วารสาร และรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และมีการขอเข้าพบผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของกรมราชทัณฑ์ อาทิเช่น ผู้เชี่ยวชาญกรมราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการของกรมราชทัณฑ์ ผู้อำนวยการฝ่ายนิติการกรมราชทัณฑ์ ผู้อำนวยการฝ่ายต่างประเทศ กรมราชทัณฑ์

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล เป็นเรื่องใหม่ที่ได้ให้การรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญปัจจุบัน หรือเป็นสิทธิใหม่ที่บุคคลหรือนักโทษพึงได้รับ โดยสามารถนำไปกล่าวอ้างได้ในกรณีที่บุคคลหรือนักโทษเด็ดขาดนั้นถูกละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งยังไม่มีมีการกำหนดความหมายหรือขอบเขตที่ชัดเจนว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มีความหมายที่ครอบคลุมเพียงใด และเรื่องใดบ้าง ซึ่งต้องอาศัยการตีความของศาลว่าจะกำหนดให้มีขอบเขตแต่ไหน เพียงใด ซึ่งในมาตรา 14 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 เปิดช่องให้อำนาจดุลพินิจในการใช้เครื่องพันธนาการมากเกินไป และการไม่มีการแยกปฏิบัตินักโทษในแต่ละประเภท ซึ่งน่าจะได้มีการแก้ไขในเรื่องนี้

หลักความเสมอภาค ถือเป็นหลักพื้นฐานแห่งความยุติธรรมจากการได้รับการถือปฏิบัติ ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญหลายๆ ฉบับก่อนหน้าประกาศใช้รัฐธรรมนูญปัจจุบันจะได้บัญญัติรับรองไว้แต่ในทางปฏิบัติบุคคลหรือนักโทษไม่สามารถนำมากล่าวอ้างเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพแต่ประการใด ซึ่งปัจจุบันได้นำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยสามารถนำมากล่าวอ้างเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพ ถือเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย พบว่า สิทธิเสรีภาพของบุคคลและนักโทษในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปในหลายๆ ประการตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ที่ให้การรับรองไว้ เช่น การลงโทษบุคคลหรือนักโทษ ต้องไม่เป็นการทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรม

การปฏิบัติต่อบุคคลหรือนักโทษเด็ดขาด จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ เรื่องการลงโทษทางวินัย ในมาตรา 35 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้มี

การขังห้องมืด การเขียนนักโทษ อันเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนในข้อ 5 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 7 และหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ ข้อ 31 ดังกล่าว ซึ่งขณะนี้กรมราชทัณฑ์ได้เตรียมการเพื่อแก้ไขให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและหลักการสากลที่กล่าวมาแล้ว โดยการประกาศมิให้มีการลงโทษทางวินัยแก่นักโทษเด็ดขาด แต่ยังมีได้มีการแก้ไขในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 และเรื่องการใช้อาวุธแก่นักโทษตามมาตรา 17 ซึ่งมีการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานที่เกินขอบเขต

สิทธิเสรีภาพในทางสติปัญญาและความเชื่อ ในรัฐธรรมนูญปัจจุบันได้ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพในการปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา เพิ่มเติมขึ้นจากเดิม โดยการให้บุคคลหรือนักโทษสามารถที่จะปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อถือของแต่ละคนได้อย่างเสรีและห้ามจำกัดอย่างเด็ดขาด

ทางปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์นั้น สิทธิเสรีภาพในการถือศาสนาและการปฏิบัติพิธีกรรมความเชื่อทางศาสนาไม่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 แต่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวในข้อ 68 เป็นการห้ามการปฏิบัติที่ขัดต่อลัทธิทางศาสนาของนักโทษแต่ละคน นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ยังได้ตระหนักถึงความสำคัญข้อนี้ ดังจะเห็นได้จากการที่กรมราชทัณฑ์มีคำสั่งเป็นหนังสือไปยังเรือนจำทั่วประเทศถือปฏิบัติ เพื่อให้การรับรองสิทธิเสรีภาพในเรื่องนี้เป็นไปในแนวเดียวกัน

ส่วนสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในมาตรา 39 พบว่ามีการจำกัด เพราะเหตุผลเพื่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่งในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 และในหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไม่มีกำหนดไว้แต่ประการใด จึงทำให้นักโทษไม่สามารถใช้สิทธิเสรีภาพในเรื่องนี้ได้

ส่วนสิทธิเสรีภาพทางการเมือง สิทธิเสรีภาพในทางสังคม และสิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้มีการรับรองไว้ แต่เฉพาะบุคคลธรรมดา ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น ในเรื่องการเลือกตั้ง บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้นั้นจะต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งนักโทษจะไม่มีสิทธิใดๆ ในเรื่องนี้ เนื่องจากไม่มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 หรือในหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ และสำหรับในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทางสังคมนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้มีการรับรองไว้ ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา แต่สำหรับนักโทษเด็ดขาดนั้น ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 27,28 โดยให้เป็นการใช้อำนาจ

คุณพินิจของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ในการออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับเรื่องนี้ และตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ ในข้อ 77 ซึ่งมีการให้การศึกษาแก่นักโทษได้ดีพอสมควร อันสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าว นอกจากนี้ สิทธิในการรักษาพยาบาลนักโทษ รัฐธรรมนูญปัจจุบันในมาตรา 52 ได้ให้การรับรองไว้ และในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ส่วนสิทธิเสรีภาพทางเศรษฐกิจนั้นนักโทษถูกจำกัดมิให้มีสิทธิเสรีภาพในเรื่องนี้เลย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณีในเรือนจำและทัณฑสถาน 3 แห่ง มีการแสวงหาข้อมูลโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาสนับสนุน เป็นการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มีดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการศึกษา คือ ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน สังกัดกรมราชทัณฑ์ จำนวน 3 แห่ง และกลุ่มนักสิทธิมนุษยชน รวมจำนวน 13 ตัวอย่าง ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 คน ได้แก่ 1) นายเผด็จ หรั่งรอด ผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา 2) นายนเรศ แก้วเฉย ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดกระบี่ 3) นายบำรุง จันทร์บ้านคลอง ผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครราชสีมา

1.2 กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 9 คน ได้แก่ 1) ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา จำนวน 3 คน 2) ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คน 3) ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา จำนวน 3 คน (สงวนชื่อและนามสกุลผู้ต้องขังที่ให้การสัมภาษณ์)

1.3 กลุ่มตัวอย่างนักสิทธิมนุษยชน จำนวน 1 คน คือ นายชาติชาย สุทธิกลม กรรมการสิทธิมนุษยชน

2. เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัย ปัญหาสิทธิมนุษยชน เรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง: ศึกษาเฉพาะกรณีในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Dep Interview) โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ในการหาข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และใช้วิธีการสังเกตการณ์ร่วมกับการสัมภาษณ์ โดยโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการ แหล่งข้อมูล ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของงานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะเชิงบรรยายและพรรณนา (Descriptiv research)

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 13 คน โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และใช้วิธีการสังเกตการณ์โดยตรงจากกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ โดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการพรรณนาวิเคราะห์ หรือเป็นวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยจะเป็นการวิเคราะห์ภายในกรอบทฤษฎีที่กำหนดไว้ภายในเนื้อหาของข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยได้สำรวจข้อมูลพื้นฐานของเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง ก่อนทำการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง มีข้อมูลพื้นฐาน ดังนี้

ทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา ตั้งอยู่ ณ 200 หมู่ที่ 8 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ภายในทัณฑสถานทั้งหมด 66 ไร่ มีพื้นที่ควบคุมผู้ต้องขังจำนวน 9 แคน อำนาจการควบคุมผู้ต้องขังไม่เกิน 30 ปี จำนวนผู้ต้องขังในปัจจุบัน ผู้ต้องขังชาย 3,836 คน ผู้ต้องขังโดยส่วนใหญ่ต้องโทษคดียาเสพติดและเป็นนักโทษเด็ดขาดทั้งหมด (ตัดสินคดีแล้ว) ควบคุมผู้ต้องขังชายล้วน มีความโดดเด่นในด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรื่องการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังคดียาเสพติด จนได้รับรองมาตรฐานด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ระดับดีเด่น จากกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข และได้มีการจัดตั้งเป็นโรงเรียนกีฬาสำหรับผู้ต้องขังประจำภาคใต้ ในรอบ 2 ปี ที่ผ่านมาไม่ปรากฏปัญหาการเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน

เรือนจำจังหวัดกระบี่ ตั้งอยู่ ณ 65 ถนนกระบี่ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ มีพื้นที่ภายในเรือนจำทั้งหมด 3 ไร่ 9 งาน มีพื้นที่ควบคุมผู้ต้องขังแดนเดียว มีอำนาจการควบคุมผู้ต้องขังไม่เกิน 15 ปี จำนวนผู้ต้องขังในปัจจุบัน 2,853 คน แยกเป็นผู้ต้องขังชาย 2,465 คน ผู้ต้องขังหญิง 388 คน ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังต้องโทษคดีทั่วไป ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณา และตัดสินคดีแล้ว ในห้วง 2 ปี ที่ผ่านมามีปัญหาการเรียนจากผู้ต้องขังในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังกรณีเจ้าหน้าที่ทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังจนได้รับบาดเจ็บ และมีปัญหาการฟ้องร้องปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ระหว่างเจ้าหน้าที่เรือนจำและผู้บัญชาการเรือนจำ จนเป็นข่าวแพร่หลายทางสื่อมวลชนกระแสหลัก

เรือนจำกลางนครราชสีมา ตั้งอยู่ ณ 182 ถนนสรรพสิทธิ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัด นครราชสีมา มีพื้นที่ภายในเรือนจำทั้งหมด 16 ไร่ 2 งาน 99 ตารางวา มีพื้นที่ควบคุมผู้ต้องขังจำนวน 3 แคน มีอำนาจการควบคุมผู้ต้องขังไม่เกิน 30 ปี จำนวนผู้ต้องขังในปัจจุบัน 4,050 คน แยกเป็นผู้ต้องขังชาย 3,767 คน ผู้ต้องขังหญิง 283 คน ผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังต้องโทษคดีทั่วไป ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณา และตัดสินคดีแล้ว เรือนจำกลางนครราชสีมา มีฐานะเป็นประธาน

เรือนจำประจำเขต 3 ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเป็นเรือนจำที่ไม่ประสบปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนและปัญหาการร้องเรียนในเรื่องต่างๆ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด (ข้อมูล ณ วันที่ 20 เมษายน 2562)

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 13 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

1.1 กลุ่มผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน

1.1.1 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่า

1) นายเผด็จ หรั่งรอด ตำแหน่งผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา มีความเห็นว่า “ การจำแนกลักษณะเป็นเพียงการจำแนกให้เหมาะสมกับการควบคุมและพฤติกรรมของผู้ต้องขังเท่านั้น มิได้จำแนกเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพ ด้วยเหตุว่าในแต่ละแดนเป็นแดนควบคุมที่มีความไม่แตกต่างกันในด้านการควบคุม แต่ภารกิจของผู้ต้องขังในการฝึกวิชาชีพระหว่างต้องโทษ ไม่สามารถตอบโจทย์ด้านความเสมอภาคได้ ตอบได้แค่ความมั่นคงและการพัฒนาของเรือนจำเท่านั้น การแยกขังผู้ต้องขัง เป็นการดำเนินการที่ไม่สามารถทำได้ดี เนื่องจากสถานที่คับแคบ หรือมีสถานที่ แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่แยกการควบคุม จึงได้แยกขังไว้ในกลุ่มกว้างๆ เช่น กลุ่มผู้ต้องขังหญิง กลุ่มผู้ต้องขังชาย หรือผู้ต้องขังป่วยเท่านั้น การเลื่อนและลดชั้นผู้ต้องขัง ไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเจ้าหน้าที่ทำ 1 คน แต่รับผิดชอบเลื่อนชั้นผู้ต้องขัง 4,000 คน การสอบ การติดตามความประพฤติ อาศัยเพียงเอกสาร เช่น ใบประกาศนียบัตร การผ่านการศึกษาวิชาชีพเท่านั้น การลดวันต้องโทษจำคุก สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ พนักงานคุมประพฤติ สำนักงาน ป.ป.ส.ให้ความร่วมมือเข้าร่วมประชุมทุกเดือน มีผู้ต้องขังได้รับสิทธิโดยเสมอภาคกัน การพักการลงโทษผู้ต้องขัง สามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดี มีผู้ได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการ 100% อาจติดปัญหาอยู่ที่หน่วยงานนอก เช่น สำนักงาน ป.ป.ส.ที่ตอบรับข้อมูลรายชื่อผู้ต้องขังรายสำคัญช้ามาก ทำให้ผู้ต้องขังเสียโอกาสในการได้รับการพิจารณาให้เข้าขัง

การย้ายผู้ต้องขัง การย้ายเพื่อกลับภูมิลำเนาได้รับการพิจารณาน้อยมาก เนื่องจากเรือนจำที่ผู้ต้องขังมีความสนใจร้องขอย้ายไปอยู่ด้วย ยังคงมีความแออัด ไม่สามารถย้ายไปได้ การสอบสวนและการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเป็นธรรม สามารถดำเนินการตามนโยบาย คือ มีความเสมอภาคกันในข้อเท็จจริง”

2) นายนเรศ แก้วเฉย ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดกระบี่ มีความเห็นว่ “ปัญหาสะสมอยู่เป็นระยะเวลานาน เราพยายามแก้ไขให้ถูกต้อง ซึ่งจะว่ากันตามความจริงมันก็เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติและเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งนั้น อย่างกรณีด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ การจำเนก ลักษณะก็ทำอย่างไรไปที มีการดึงคนของตัวเองเข้าไปสังกัดกองงาน มีการจ่ายโนนจ่ายนี่เพื่อให้ตนเอง อยู่สุขสบาย แต่มันก็ไปกระทบสิทธิของผู้ต้องขังอื่นที่เขาไม่มีคนรู้จักและไม่มีเงิน การคุมขังก็ไม่ได้แยก อย่างชัดเจน ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับผู้ต้องขังคดีเด็ดขาดถูกคุมขังอยู่ด้วยกัน มันเป็นการละเมิด สิทธิขั้นพื้นฐานเลยที่เดียว เพราะผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ซึ่งศาลยังไม่ตัดสินยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ตามกฎหมายอยู่ จะปฏิบัติเช่นเดียวกันกับผู้ต้องขังคดีถึงที่สุดแล้วไม่ได้ การเลื่อนชั้น ก็ไม่มีการคัดกรอง หรือสอบชั้นแต่อย่างใด เมื่อถึงเดือนธันวาคมและมิถุนายนก็เสนอชื่อเข้าไป ทำให้เกิดปัญหาในการ ปฏิบัติ บางคนพฤติกรรมแย่มากก้าวร้าว ทำผิดวินัยซ้ำซาก แต่ได้เลื่อนชั้นที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันผู้ต้องขังที่ ประพฤติดีบางรายกลับถูกละเลย และไม่ได้รับการเลื่อนชั้นที่ดีขึ้น การลดวันต้องโทษกับการพักการ ลงโทษก็เช่นเดียวกัน แทนจะไม่มี การดำเนินการให้กับผู้ต้องขังเลย การลดวันต้องโทษและการพักการ ลงโทษถือได้ว่าเป็นสิทธิระดับต้นๆ ที่จะเป็นแรงจูงใจการทำความดีของผู้ต้องขัง เมื่อทำความดีเขาก็จะ ได้รับสิทธินี้ แต่เมื่อไม่ดำเนินการให้เขา หรือเลือกปฏิบัติเฉพาะผู้ที่ให้ผลประโยชน์ก็เป็นปัญหา และมันก็จะสะสมมาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนการย้ายผู้ต้องขังก็มีการดำเนินการย้ายตามปกติทั่วไปไม่มีอะไร พิเศษ โดยมากก็จะย้ายระบายและกลับภูมิลำเนา การย้ายเมื่อผู้ต้องขังผิดวินัยนั้นมันน้อยมาก การสอบสวนและการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ ต้องยอมรับว่ามีการเลือก ปฏิบัติจริงๆ บางคนกระทำผิดวินัยแต่รับใช้เจ้าหน้าที่หรือเป็นผู้มีอิทธิพลก็อาจจะไม่ถูกลงโทษทางวินัย ขณะที่ถูกตาสีตาสาดต้องถูกลงโทษทางวินัยอย่างไม่เป็นธรรม”

3) นายบำรุง จันทร์บ้านคลอง ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครราชสีมา มีความเห็นว่ “การจำเนกลักษณะผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังทุกคนมีความเสมอภาคในการเข้าสู่กระบวนการ จำเนกลักษณะผู้ต้องขัง การแยกขัง ในด้านการแยกขังทางเรือนจำต่อขอออกมาจากกระบวนการจำเนก ลักษณะ เพื่อให้สะดวกต่อการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง แต่ยังมีข้อจำกัดบ้างในเรื่อง

สถานที่ที่มีลักษณะเป็นแดนรวม การเลื่อนชั้นและลดชั้นผู้ต้องขัง กระบวนการเลื่อนชั้นซึ่งเป็นประโยชน์ที่ผู้ต้องขังพึงได้รับหากมีความประพฤติดี มีหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ชัดเจน ซึ่งผู้ต้องขังทุกคนรับรู้หลักเกณฑ์โดยเสมอภาคกัน รวมตลอดถึงการลดชั้น หากว่ามีการกระทำผิดวินัยก็ดำเนินการสอบข้อเท็จจริงในรูปของคณะกรรมการและเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาและอุทธรณ์คำสั่งได้เต็มที่ การลดวันต้องโทษจำคุก กระบวนการลดวันต้องโทษจำคุกต่อยอดมาจาก การเลื่อนชั้นที่ทางเรือนจำจะมีการชี้แจงให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับรู้รับทราบอย่างต่อเนื่องและเสมอภาคกัน การพักการลงโทษผู้ต้องขัง กระบวนการพักการลงโทษก็เช่นเดียวกันการลดวันต้องโทษจำคุก และมีความชัดเจนในเรื่องของการให้ผู้ต้องขังได้รับรู้รับทราบ ประกอบกับเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่เรือนจำต้องดำเนินการ การย้ายผู้ต้องขัง กระบวนการย้ายผู้ต้องขังทางเรือนจำดำเนินการในรูปของคณะกรรมการคัดย้ายซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์และคู่มือการย้ายที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ การสอบสวนและการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง กระบวนการสอบสวน และการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง เรือนจำดำเนินการด้วยความโปร่งใสและเสมอภาค ในรูปของคณะกรรมการ ผู้ต้องขังสามารถแก้ข้อกล่าวหาได้สะดวกและเต็มที่ อีกทั้ง เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขัง ที่ถูกลงโทษทางวินัยได้อุทธรณ์คำสั่งได้โดยสะดวก”

1.1.2 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการจัดการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่า

1) นายเผด็จ หวังรอด ตำแหน่งผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา มีความเห็นว่า “การศึกษาระดับสามัญ สามารถดำเนินการได้ดี มีผู้ต้องขังสมัครเข้าเป็นนักศึกษา กศน. ประมาณ 450 คน หรือประมาณ 10% ของผู้ต้องขังทั้งหมด และมีนโยบายว่า ผู้ต้องขังคนใดไม่สามารถอ่านออกหรือเขียนได้ ต้องเรียนทุกคน หรือเรียนจบระดับประถมมาแล้ว แต่อ่านไม่ออก/เขียนไม่ได้ จะต้องเรียนใหม่ มิฉะนั้นจะไม่ได้รับการพิจารณาเลื่อนชั้น การศึกษาวิชาชีพ สามารถดำเนินการได้ด้วยดี โดยได้รับความร่วมมือจากวิทยาลัยการอาชีพ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่ มีวิชาชีพที่เปิดเรียน ได้แก่ ช่างเชื่อมโลหะ ช่างปูกกระเบื้อง ช่างไฟฟ้าภายในอาคาร ช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า การอบรมธรรมะ มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพทั้งพุทธและมุสลิม มีการจัดวิทยากรที่มีความรู้ มาบรรยายและมานำปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง การอบรมหลักสูตรบำบัดยาเสพติด(ชุมชนบำบัด) ดำเนินการได้ดี มีประสิทธิภาพ เป็นสถานที่ที่ได้รับรองมาตรฐาน (HA) ด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดจากกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

และมีพื้นที่ดำเนินการที่ชัดเจน มีหัวหน้าฝ่ายที่ปฏิบัติหน้าที่เสมอภาค กับฝ่ายอื่นๆ การอบรมหลักสูตร เฉพาะ เช่น หลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน์ เกี่ยวกับเพศ หลักสูตรเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น มีการอบรมหลักสูตรเฉพาะหลายหลักสูตร เช่น หลักสูตรการป้องกันกระทำผิดซ้ำ หลักสูตรวิวัฒน์ พลเมืองราชทัณฑ์ รูปแบบลูกเสือสามัญ”

2) นายนเรศ แก้วเฉย ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดกระบี่ มีความเห็น ว่า “ การเรียนการสอนเราก้จัดเหมือนเรือนจำทั่วไป ไม่มีปัญหาอะไรมาก ปัญหาอยู่ที่พื้นที่คับแคบ มีการเรียนการสอนระดับสามัญ วิชาชีพ การอบรมธรรมะ การอบรมหลักสูตรชุมชนบำบัด การศึกษา และพัฒนาจิตใจไม่มีปัญหาอะไร”

3) นายบำรุง จันทร์บ้านคลอง ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครราชสีมา มีความเห็น ว่า “การศึกษาระดับสามัญ เรือนจำเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังทุกคนเข้าสู่กระบวนการ ด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจโดยเสมอภาคกัน นอกจากนี้ให้เป็นไปด้วยความสมัครใจแล้วในกิจกรรม พัฒนาจิตใจบางกิจกรรมอาจจำเป็นต้องมีการบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย การศึกษาวิชาชีพ ในด้าน การศึกษาวิชาชีพยังคงมีข้อจำกัดในเรื่องของหลักสูตร งบประมาณ ที่ไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษาให้กับ ผู้ต้องขังที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของตลาดแรงงาน การอบรมธรรมะ เรือนจำ จัดให้มีการเรียนธรรมศึกษาระดับเปรียญธรรมชั้นตรี โท เอก โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังทุกคนสมัคร เรียนด้วยความเสมอภาค การอบรมหลักสูตรบำบัดยาเสพติด (ชุมชนบำบัด) การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ต้องขังที่มีประวัติติดหรือเสพยาเสพติดในรูปแบบชุมชนบำบัดเรือนจำมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณที่ ได้รับไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังเฉลี่ย 70 % ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ประกอบกับบุคลากร ยังขาดประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรม ทำให้ผลลัพธ์ยังไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง การอบรม หลักสูตรเฉพาะ เช่น หลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน์ เกี่ยวกับเพศ หลักสูตรเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น การอบรมโปรแกรมหลักสูตรเฉพาะ ยังคงมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณที่ได้รับ ไม่สามารถจัดกิจกรรม ตามลักษณะแห่งคดีได้ครบถ้วน เรือนจำพยายามจัดกิจกรรมโดยการใช้จ่ายเงินนอกงบประมาณและหาเงิน บริจาคจากภาครัฐและเอกชนสนับสนุน แต่ยังคงมีแต่ผลลัพธ์ที่ยังไม่สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ของการดำเนิน กิจกรรมได้”

1.1.3 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่า

1) นายเผด็จ หรั่งรอด ตำแหน่งผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา มีความเห็นว่า “การเยี่ยมญาติและการรับ-ส่งจดหมาย จัดให้มีการเยี่ยมญาติปกติทุกวันๆ ละ ประมาณ 12 รอบๆ ละประมาณ 10 นาที มีการจัดการเยี่ยมญาติใกล้ชิดทุกวันๆ ละ 10 ครอบครั้ว สำหรับผู้ต้องขังชั้นดีขึ้นไป มีการรับประทานอาหารร่วมกัน ถ้าภาพพร้อมกัน การรับฝากเงินและการถอนเงิน กลุ่มผู้ต้องขังมุสลิมจะฝากเงินและถอนเงินน้อยกว่าผู้ต้องขังพุทธ เรือนจำอำนวยความสะดวกในการฝากเงินสดและฝากธนาคารดี วันที่ญาติมาเยี่ยมทุกวัน การซื้อสินค้าร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขัง สามารถดำเนินการจัดซื้อได้ตามระเบียบวันละไม่เกิน 300 บาท แต่มีไม่มากนัก เพราะส่วนมากผู้ต้องขังมีฐานะยากจน ครั้งหนึ่งเป็นผู้ต้องขังมุสลิมที่ย้ายมาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การรักษาพยาบาล สามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดีผู้ต้องขังทุกคนสามารถเข้าถึงระบบการรักษาได้ง่าย มีระบบอาสาสมัครด้านสาธารณสุข (อส.รจ.) ที่ผ่านการอบรมเหมือนกับ อสม.ในหมู่บ้านทั่วประเทศ วันนี้ มีอส.รจ.อยู่ในทุกห้องขัง สวัสดิการอาหารและน้ำดื่ม ผู้ต้องขังได้รับอาหารและ น้ำดื่มที่สะอาดพอเพียง เมนูอาหารผ่านการรับรองจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสงขลา โรงเรียนและการปรุงอาหารได้รับมาตรฐาน Clean Food Good test น้ำดื่มผ่านการกรองที่มีมาตรฐาน ระยะเวลาการกรองน้ำมีการเปลี่ยนไส้กรองน้ำสม่ำเสมอ การกีฬาและนันทนาการ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลาเป็น โรงเรียนกีฬาผู้ต้องขังประจำภาคใต้ของกรมราชทัณฑ์ ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี มีการจัดสนทนาการ กีฬา ทุกเสาร์อาทิตย์ และทุกเทศกาล เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังชรา มีผู้ต้องขังชราจำนวน 4 % ของผู้ต้องขังทั้งหมด ได้รับการดูแลจัดสถานที่แยกจากผู้ต้องขังอื่น ได้รับงบประมาณจากกรมราชทัณฑ์และร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขัง จัดดูแลเป็นพิเศษ จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุทนายชาวจิตต์แค้น ทำฟันปลอมเป็นพิเศษ การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังพิการ มอบให้สถานพยาบาลดูแลและอำนวยความสะดวกตามระบบสากล เช่น ทางเดินเรียบ ราวจับ”

2) นายนเรศ แก้วเฉย ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดกระบี่ มีความเห็นว่า “ปัญหาเรื่องสวัสดิการเป็นเรื่องใหญ่ การเยี่ยมญาติและการส่งจดหมายเข้า-ออก ปัจจุบันยังไม่พบปัญหาจนถึงขั้นกระทบสิทธิของผู้ต้องขัง การรับฝากเงินกับการถอนเงินก็เช่นเดียวกัน จะมีปัญหาและกระทบสิทธิผู้ต้องขังก็เรื่องการซื้อสินค้าจากร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขัง เพราะมีผู้ต้องขังที่ทำตัวเป็นพ่อค้าคนกลางร่วมมือกับผู้ต้องขังที่ช่วยงานในร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขังกักตุนสินค้า เพื่อไปขาย

ต่อในราคาแพงกว่าคาร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง สินค้าบางรายการผู้ต้องขังทั่วไปจึงหาซื้อในร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังไม่ได้ ต้องไปซื้อกับพ่อค้าคนกลางเหล่านั้น นี่ก็เป็นปัญหาในการเลือกปฏิบัติเช่นกัน ซึ่งก็ต้องยอมรับอีกว่าเจ้าหน้าที่รัฐเห็นเป็นใจถึงได้ทำกันได้ขนาดนี้ สถานพยาบาลเลือกปฏิบัติชัดเจน มีการนำผู้ต้องขังที่มีอิทธิพลไปอยู่ยังสถานพยาบาลของคนป่วย ทั้งที่ไม่ได้ป่วยจริง ขณะที่คนป่วยจริงๆ ต้องไปอยู่ตามห้องต่างๆ ที่ไม่ถูกสุขอนามัย ผู้ต้องขังชราผู้ต้องขังพิการกระจายอยู่ทั่วไปไม่เป็นกลุ่มก้อน ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง อาหารไม่มีปัญหา น้ำดื่มไม่เพียงพอ กำลังแก้ไขปัญหายุ่งยากอยู่ ส่วนการกีฬาและนันทนาการนี้ยุ่งยากหน่อย เพราะสถานที่ไม่เอื้ออำนวย”

3) นายบำรุง จันทร์บ้านคลอง ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครราชสีมา มีความเห็นว่า “การเยี่ยมญาติและการรับ-ส่งจดหมาย ภายใต้ข้อจำกัดในเรื่องจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้น และมาตรการในการป้องกันสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำ การใช้เรือนจำเป็นฐานในการซื้อขายยาเสพติด เรือนจำยังคงมีความเข้มงวดในเรื่องการเยี่ยมญาติและการตรวจสอบจดหมายของผู้ต้องขัง แต่ก็พยายามจัดกระบวนการเยี่ยมและการติดต่อในรูปแบบใหม่ๆ เน้นการให้บริการเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ญาติและผู้ต้องขัง การรับฝากเงินและการถอนเงิน เรือนจำยึดปฏิบัติตามข้อสั่งการตามที่กรมราชทัณฑ์ กำหนดอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการรับฝากเงินต้องตรวจสอบผู้ฝาก เพื่อป้องกันการฟอกเงินในเรือนจำ การซื้อสินค้าร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง เรือนจำยังคงยึดถือปฏิบัติตามข้อสั่งการของกรมราชทัณฑ์อย่างเคร่งครัด และจัดหาสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีประโยชน์และหลากหลายให้ผู้ต้องขังได้เลือกซื้อ การรักษาพยาบาล การดูแลสุขอนามัยของผู้ต้องขังเน้นสิ่งสำคัญที่เรือนจำต้องเอาใจใส่ เพื่อมุ่งสู่เรือนจำ สุขภาวะอนามัย ผู้ต้องขังทุกคนต้องเข้าสู่การรักษาพยาบาลเมื่อขามเจ็บป่วย และมีกิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตอยู่เสมอ” การสวัสดิการอาหารและน้ำดื่ม เรือนจำจัดให้มีการตรวจสอบคุณภาพอาหารและน้ำดื่ม โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากกระทรวงสาธารณสุขอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสุขภาวะอนามัยของผู้ต้องขัง การกีฬาและนันทนาการ เรือนจำจัดให้มีการออกกำลังกายและนันทนาการแก่ผู้ต้องขังอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเน้นในรูปแบบกิจกรรมของชมรมทูบีนัมเบอร์วัน มีการออกกำลังกายตอนเช้าทุกวัน การสวัสดิการผู้ต้องขังชรา ดำเนินกิจกรรมสวัสดิการผู้ต้องขังชรา ตามที่กรมราชทัณฑ์สั่งการมา ทุกกิจกรรม ขาดงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ สิ่งจำเป็นต้องใช้งบประมาณมาสนับสนุน การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังพิการ ผู้ต้องขังพิการเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ทางเรือนจำให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องสุขภาพและ การอนามัย จัดให้มี

การออกกำลังกายสม่ำเสมอ พบแพทย์ห้วงเวลา เพื่อตรวจสุขภาพ จัดเลี้ยงเป็นการเฉพาะกลุ่มแยกจากผู้ต้องขังอื่น”

1.1.4 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่า

1) นายเผด็จ หริ่งรอด ตำแหน่งผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา มีความเห็นว่า “การฝึกวิชาชีพในโรงงาน มีการฝึกวิชาชีพโรงงานเฟอร์นิเจอร์ไม้ที่ได้รับการสนับสนุนวิทยากรจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสงขลาเป็นอย่างดี มีผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายที่ อ.หาดใหญ่ และจังหวัดภูเก็ตทุกปี นอกจากนี้ยังได้ส่งผู้ต้องขังไปฝึกวิชาชีพช่างก่อสร้างและช่างไม้ในบริษัทเอกชนภายนอกเรือนจำ วันละ 50-70 คน การทำงานรับจ้าง มีการรับจ้างถักอวน และปักบา เพื่อทำให้ผู้ต้องขังไม่ว่างงาน และมีเงินปันผลเป็นรางวัล การจ่ายเงินปันผล ดำเนินการจ่ายเงินปันผลให้ผู้ต้องขังที่ออกไปฝึกงานภายนอกเรือนจำ คนละประมาณเดือนละ 4,000 บาท ส่วนผู้ต้องขังที่รับจ้างถักอวนภายในเรือนจำ เดือนละ 40-50 บาท โดยจ่ายเงินปันผลให้ทุกสิ้นเดือน”

2) นายนเรศ แก้วเฉย ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดกระบี่ มีความเห็นว่า “ทางเรือนจำพยายามหางานให้ผู้ต้องขังทำ เพื่อจะให้ผู้ต้องขังทุกคนมีกิจกรรมทำ เช่น งานถักอวน ช่างไม้ ช่างเหล็ก ก็อีกเช่นกัน พื้นที่มันไม่พอ แคจะนอนจะนั่งก็ลำบากแล้ว ที่นอนกันได้ทุกวันนี้เพราะปรับปรุงโรงงานฝึกวิชาชีพเป็นเรือนนอนอีกอาคารหนึ่ง”

3) นายบำรุง จันทร์บ้านคลอง ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครราชสีมา มีความเห็นว่า “การฝึกวิชาชีพในโรงงาน ปัจจุบันเรือนจำมีการจัดให้ผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพในโรงงานน้อย สืบเนื่องมาจากการจัดระเบียบภายในเรือนจำ การทำงานรับจ้าง การทำงานรับจ้างทางเรือนจำมีน้อยมาก สืบเนื่องมาจากการจัดระเบียบภายในเรือนจำเช่นเดียวกัน การจ่ายเงินปันผล กรณีงานรับจ้าง และการฝึกวิชาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ ทางเรือนจำได้พิจารณาจ่ายรางวัลปันผลให้กับผู้ต้องขังผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกเดือน ตามสัดส่วนที่กรมราชทัณฑ์กำหนด”

1.2 กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

1.2.1 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง พบว่า

1) ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ถ้าผู้ต้องขังที่รู้จักมักคุ้นกับเจ้าหน้าที่จะสามารถหลีกเลี่ยงไปสังกัดกองงานอื่นๆ ได้ เช่น กองงานอวน ซึ่งงานหนัก โดยให้เจ้าหน้าที่ดึงตัวไปอยู่ในกองงานที่ดี เช่น กองงานฝ่ายการศึกษา หรือไปช่วยงานที่ทำการเจ้าหน้าที่ แต่ถ้าไม่รู้จักเจ้าหน้าที่จะจำแนกลักษณะตามความเป็นจริง คือ ตามมติคณะกรรมการจำแนกลักษณะของทัณฑสถานฯ ถ้าผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยหรือเจ้าหน้าที่ขอตัวผู้ต้องขังไปช่วยงานก็จะมีกรรมการจำแนกลักษณะซ้ำ ที่ผ่านมามีกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีผู้ช่วยงานเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ต้องขังเรียกผลประโยชน์ โดยรับเงิน 3,000 บาทต่อหนึ่งคน เพื่อแลกกับการจำแนกลักษณะเข้ากองงานที่ดี ซึ่งทางทัณฑสถาน ได้ทราบเรื่องและอยู่ระหว่างลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังที่เรียกผลประโยชน์อยู่ การแยกขัง ส่วนใหญ่แยกขังตามกองงาน เช่น กองงานอวนซึ่งมีทุกแดน (3 แดน) กองงานสุทกรรม กองงานเกษตร (ฝ่ายฝึกวิชาชีพ) กองงานร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง กองงานกีฬา กองงานทูบีนัมเบอร์วัน ซึ่งมีเรือนนอนในแต่ละแดน ที่นี่ไม่มีการขังเดี่ยว เคยมีการกักบริเวณบนเรือนนอนกรณีผิดวินัยมาจาก เรือนจำอื่น การเลื่อนและลดชั้นผู้ต้องขัง เดือนธันวาคมและมิถุนายนของทุกปีจะมีการประกาศเลื่อนชั้นผู้ต้องขังตามปกติ โดยเจ้าหน้าที่จะเรียกเก็บเอกสารประกอบการเลื่อนชั้น มีใบประกาศการเรียนหรือการฝึกอบรม แล้วก็มีการสอบเลื่อนชั้น แต่มีบางรายคุณสมบัติผู้ต้องขังครบ สอบชั้นแล้วยังอยู่ในชั้นเดิม ซึ่งไม่ทราบว่าขาดตกบกพร่องที่ตรงไหน ส่วนการลดชั้นก็จะลดสำหรับผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยและมีคำสั่งทัณฑสถาน ให้ลดชั้น การลดวันต้องโทษจำคุกมีผู้ต้องขังบางรายที่ทำวันลดวันต้องโทษไม่เป็นไปตามกำหนด ซึ่งมักจะเลยกำหนดปล่อยวันลดโทษไปหลายวัน และมีตกค้างเรื่องวันลดวันต้องโทษเป็นจำนวนมาก การพักการลงโทษผู้ต้องขัง มีการพักการลงโทษผู้ต้องขังประมาณ 2 เดือนต่อ 1 ครั้ง ซึ่งไม่มีปัญหาในการปฏิบัติแต่อย่างใด ส่วนใหญ่ผู้ต้องขังขาดคุณสมบัติในการพักการลงโทษ เพราะมีค่าปรับพ่วงติดมากับคดีด้วย การย้ายผู้ต้องขัง มีการย้ายผู้ต้องขังเนื่องจากผู้ต้องขังเล่นการพนันแล้วไม่ยอมจ่าย จึงสร้างสถานการณ์ก่อเหตุทะเลาะวิวาทเพื่อให้ตัวเองมีคู่กรณีในทัณฑสถานและกระทำผิดวินัย ทำให้ทัณฑสถานฯ ต้องย้ายไปคุมขังยังเรือนจำอื่นๆ ไม่มีการเลือกปฏิบัติในการย้ายผู้ต้องขัง การสอบสวนและการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังบางราย

ขอให้ลงโทษสถานเบาได้ เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ เพราะการลงโทษทางวินัยจะมีความเกี่ยวเนื่องกับการลดวันต้องโทษและการพักการลงโทษ บางรายเป็นผู้ช่วยงานเจ้าหน้าที่กระทำผิดวินัย แต่ไม่ถูกลงโทษทางวินัยแต่อย่างใด บางรายกระทำผิดวินัยแต่ให้ผู้ต้องขังอื่นรับผิดแทน มีการใช้เครื่องพันธนาการ โดยยังไม่มีการสอบสวนและไม่มีคำสั่งลงโทษทางวินัยเป็นลายลักษณ์อักษร ยังมีการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่อยู่ เช่น การใช้ตะบอง หรือใช้เท้าเตะตามเนื้อตัวผู้ต้องขัง บางครั้งความผิดเล็กน้อยกับความผิดรุนแรงทัณฑ์สถานฯ ลงโทษสถานเดียวกัน ซึ่งไม่เป็นธรรมกับผู้ต้องขังบางราย”

2) ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังช่วงแรกๆ คือ ประมาณปี 2556 ไม่มีการจำแนกลักษณะ ผู้ต้องขังที่ช่วยงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ชักชวนและดึงผู้ต้องขังเข้ากองงาน คนที่มีฐานะดี มีพรรคพวกก็จะเข้ากองงานดี กินคืออยู่ดี คนไม่มีเส้นสายก็กินน้ำแกง(แกงไม่มีเนื้อหมู เนื้อไก่) แต่ประมาณปี 2558 เป็นต้นมาก็มีการจำแนกลักษณะที่เป็นระบบ (มีกองงานอวน สูทกรรม ร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง การศึกษา ฝ่ายควบคุม เรือนนอน สถานพยาบาล) มีการเรียกค่าหัวคิวเพื่อจำแนกลักษณะจากผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่เป็นเงินสดหลักพันบาทขึ้นไป คนที่ไม่มีเงินจะต้องเข้ากองงาน เย็บอวน ถ้าถักอวนไม่ได้ตามเป้าจะมีการลงโทษโดยใช้กำลัง เช่น ทบตี เตะต่อย ตามเนื้อตัว เป็นประจำจากผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งอาจจะมีเจ้าหน้าที่รู้เห็น การแยกขังผู้ต้องขัง เมื่อก่อนถ้ารู้จักเจ้าหน้าที่จะได้นอนห้องสบาย (คนน้อย กว้างขวาง ที่นอนใหญ่ นอนสบาย) มีการแยกขังก่อนสอบวินัย (ขังเดี่ยว) ในเรือนจำมีอาคารเรือนนอน 1 หลัง และใช้โรงงานฝึกวิชาชีพปรับปรุงเป็นเรือนนอนเพิ่มเติมอีก 1 หลัง เพราะอาคารเรือนนอนไม่เพียงพอ หากผู้ต้องขังขอเปลี่ยนห้องนอนเพื่อไปนอนกับผู้ต้องขังที่รู้จักกันจะต้องให้ผลประโยชน์เป็นบุหรี่ปริศกับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ยิ่งแอดมิดราคายิ่งสูง ปัจจุบันเรือนจำไม่อนุญาตให้สูบบุหรี่ ก็จะใช้สิ่งของอย่างอื่นเป็นค่าตอบแทน ช่วงหลังมีการแยกขังระหว่างผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากผู้ต้องขังเด็ดขาด (ศาลพิพากษาตัดสินแล้ว) อย่างชัดเจน การเลื่อนและลดชั้นผู้ต้องขัง มีการเรียกเอกสารประกอบเพื่อสอบชั้น และเลื่อนชั้นตามปกติปีละ 2 ครั้ง เดือนธันวาคมและมิถุนายน ไม่มีปัญหาในการเลื่อนชั้น ถ้าผิดวินัยก็ลดชั้นตามคำสั่งการลดวันต้องโทษจำคุก ไม่มีประกาศให้ผู้ต้องขังทราบว่าผู้ต้องขัง คนไหนได้รับการลดวันต้องโทษกี่วันแต่อย่างใด แต่จะเรียกผู้ต้องขังที่จะทำวันลดวันต้องโทษมาพิมพ์ลายนิ้วมือ สืบเสาะ ก่อนที่จะปล่อยตัว ทั้งนี้ ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิรู้วันลดโทษของตน

บางคนได้ปล่อย บางคนไม่ได้ปล่อย ทั้งที่มีการทำวันลวดวันต้องโทษพร้อมกัน และไม่ได้ปิดประกาศทำวันลวดวันต้องโทษทุกเดือนโดยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบอ้างว่าเอกสารไม่ครบ การพักการลงโทษผู้ต้องขังเมื่อก่อนแทบไม่มีผู้ต้องขังได้พักการลงโทษ แต่ช่วงหลังมานี้ มีการจัดโครงการต่างๆ แล้วมีการพักการลงโทษ ทำให้มีการพักการลงโทษผู้ต้องขังมากขึ้น เช่น โครงการชุมชนบำบัด โครงการโครงสร้างเบา โครงการวิวัฒน์พลเมือง เป็นต้น การย้ายผู้ต้องขัง มีการย้ายผู้ต้องขังกลับภูมิลำเนาตามปกติ มีการย้ายผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยพวกเขาใหญ่ พ่อค้าคนกลาง ทะเลาะวิวาท ย้ายก่อนสอบวินัยและบางรายย้ายหลังสอบวินัยแล้ว การสอบสวนและการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง ยังมีการใส่ตรวนผู้ต้องขังอยู่(เครื่องพันธนาการ) มีการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคในการลงโทษทางวินัย เช่น ผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่กระทำผิดวินัย แต่ไม่มีการสอบสวน ขณะเดียวกันผู้ต้องขังอื่นจะถูกลงโทษ มีการลงโทษโดยการขังห้องขอย ซึ่งมีห้องขอยจำนวน 4 ห้องๆ ละ 7-8 คน แต่เรือนจำมีสถานที่คับแคบ แยกว่าใครเป็นใครแทบไม่ได้เลย”

3) ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “ก่อนเข้าเรือนจำจะมีการตรวจค้นตัวผู้ต้องขังทุกคน ให้ผู้ต้องขังแก้ผ้าตรวจค้นร่างกาย เปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นเสื้อผ้าหลวง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ไม่เคยเห็นการจำแนกลักษณะ การแยกขังผู้ต้องขังผู้ต้องขังที่ศาลยังไม่พิพากษาคดีถูกคุมขังอยู่ในแดนระหว่างการพิจารณาคดี ผู้ต้องขังที่ศาลพิพากษาตัดสินคดีแล้วอยู่แดนเด็ดขาด การเลื่อนชั้นและลดชั้นผู้ต้องขัง มีการเลื่อนชั้นปีละ 2 ครั้ง คือเดือนมิถุนายน และเดือนธันวาคม โดยมีเอกสารประกอบ เช่น ใบประกาศผ่านการศึกษาหรืออบรมอย่างน้อย 2 ใบ เช่น ใบประกาศวิชาชีพพระยะสันหรือใบประกาศผ่านการอบรมยาเสพติด เป็นต้น การลวดวันต้องโทษจำคุก เรือนจำเรียกทำวันลวดวันต้องโทษซ้ำ เลยกำหนด จึงทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้วันลวดวันต้องโทษ เนื่องจากได้อภัยโทษก่อน การพักการลงโทษมีการเรียกทำเมื่อผู้ต้องขังมีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์การย้ายผู้ต้องขัง เรือนจำมีการย้ายระบายผู้ต้องขังไปยังเรือนจำต่างๆ ย้ายกลับภูมิลำเนา ย้ายกระทำผิดวินัย เช่น ทะเลาะวิวาท การสอบสวนและการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง มีการเรียกสอบ ตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามปกติ ขังขอย ขังเดี่ยว (ห้องกว้างเท่ากับห้องน้ำในบ้าน) ตัดเยี่ยมญาติ ขอยรวม กักบริเวณ หากผู้ต้องขังแดนระหว่างพิจารณาคดีกระทำผิดวินัยจะย้ายไปแดนเด็ดขาด (แดนตัดสินคดีแล้ว) มีการใช้เครื่องพันธนาการ (ตรวน) ในแดนเด็ดขาด”

1.2.2 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการจัดการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง พบว่า

1) ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “การศึกษาระดับสามัญ ทัณฑสถานฯ จัดให้มีการศึกษาให้กับผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยเปิดกว้างสำหรับผู้ต้องขังทุกคน การศึกษาวิชาชีพ ทัณฑสถาน มีการตรวจสอบรายชื่อผู้ต้องขังที่ผ่านหลักสูตรต่างๆ เพื่อไม่ให้เรียนหลักสูตรเดิมซ้ำอีก เป็นการเสียสิทธิ์สำหรับผู้ต้องขังอื่น เนื่องจากมีการมอบ ใบประกาศซึ่งสามารถนำไปประกอบการเลื่อนชั้น ลดวันต้องโทษ และพักการลงโทษได้ การอบรมธรรมะ ทัณฑสถาน จัดให้มีโครงการเรือนจำเรือนธรรม ทั้งผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาพุทธ และผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอิสลาม และหลักสูตรสังคมศึกษา (ปีละ 2 รุ่น) ซึ่งในกรณีนี้ไม่มีการเลือกปฏิบัติแต่อย่างใด การอบรมหลักสูตรบำบัดยาเสพติด(ชุมชนบำบัด) และการอบรมหลักสูตรเฉพาะ เช่น หลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับทรัพย์สินเกี่ยวกับเพศ หลักสูตรเกี่ยวกับยาเสพติดมีการจัดอบรมตามปกติ และไม่มีการเลือกปฏิบัติแต่อย่างใด”

2) ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “การศึกษาระดับสามัญ เรือนจำจัดให้มีการเรียนการสอนระดับผู้ไม่รู้หนังสือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ถ้าคนสมัครมากกว่าที่จะรับได้ ก็คัดออก การศึกษาวิชาชีพ เปิดสอนระดับ ปวช.ปวส.วิชาชีพพระยะสั้นต่างๆ เช่น การฝึกวิชาชีพกรีดยาง มีผู้ต้องขังสนใจเป็นอย่างมาก เพราะมีอาหารเป็นข้าวกล่องมาแจก ระยะเวลาเรียนไม่นาน มีใบประกาศให้ทันที ซึ่งจัดโดยกองทุนการยางจังหวัดกระบี่ การอบรมธรรมะ มีการอบรมหลักสูตรสังคมศึกษา เรือนจำเรือนธรรม ผู้ต้องขังอิสลามอบรมทุกวันศุกร์ ไม่มีห้องละหมาดโดยเฉพาะ เนื่องจากสถานที่คับแคบ การอบรมหลักสูตรบำบัดยาเสพติด (ชุมชนบำบัด) เพิ่งจะมีการจัดให้มีเมื่อประมาณ 2-3 ปีมานี้ มีผู้ต้องขังสนใจเข้าอบรมดี แต่เนื่องจากพื้นที่ที่จะจัดกิจกรรมมีน้อย ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่บนเรือนนอนทำกิจกรรม การดำเนินการจึงไม่ต่อเนื่องและไม่ได้ผลเท่าที่ควร การอบรมหลักสูตรเฉพาะ เช่น หลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับทรัพย์สินเกี่ยวกับเพศ หลักสูตรเกี่ยวกับยาเสพติด มีครบ ใช้วิทยากรจากยุติธรรมจังหวัดและสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด”

3) ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “ การศึกษาระดับสามัญ เรือนจำจัดให้มีการศึกษาให้กับผู้ไม่รู้หนังสือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช การศึกษาวิชาชีพ มีการศึกษาวิชาชีพ ระยะสั้นวิชาชีพต่างๆ การอบรมธรรมะ หลักสูตรสังคมศึกษา เรือนจำเรือนธรรม การอบรมหลักสูตรบำบัดยาเสพติด(ชุมชนบำบัด) มีการอบรมประมาณ 4 เดือน แต่อบรมไม่ปฏิบัติตามหลักสูตรนัก โดยมีวิทยากรภายนอก วิทยากรภายใน บรรยายให้ความรู้ ทั้งนี้ มีการเรียกผู้ต้องขังที่เข้าอบรมไปอบรมวันละ 1 ชั่วโมง การอบรมหลักสูตรเฉพาะ เช่น หลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน เกี่ยวกับเพศ หลักสูตรเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น มีการดำเนินการตามปกติ ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

1.2.3 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง พบว่า

1) ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “การเยี่ยมญาติและการรับ-ส่งจดหมาย ผู้ต้องขังชั้นดีและชั้นเยี่ยม สามารถเยี่ยมใกล้ชิดถึงตัวได้ทุกวัน ส่วนผู้ต้องขังทั่วไปเยี่ยมญาติได้ทุกวัน ครั้งละประมาณ 15 นาที แคน 1 เยี่ยมวันจันทร์ แคน 2 เยี่ยมวันพุธ แคน 3 เยี่ยมวันศุกร์ กองงานภายนอก กองงานการศึกษา กองงานฝ่ายปกครอง กองงานเกษตร กองงานฝ่ายฝึกวิชาชีพ และกองงานสถานพยาบาล เยี่ยมวันอังคารและวันพฤหัสบดี สำหรับจดหมายผู้ต้องขังสามารถส่งได้ จำนวน 2 ฉบับต่อสัปดาห์ โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำแดนตรวจสอบข้อความในจดหมายก่อนนำส่งที่ฝ่ายปกครองและฝ่ายปกครองนำส่งที่ประตูทัณฑสถาน อีกที่ ซึ่งมีการลักลอบส่งจดหมายโดยไม่การตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ โดยการสอดแทรกจดหมายที่ไม่ได้ตรวจสอบรวมไปกับจดหมายที่เจ้าหน้าที่ตรวจสอบแล้ว การรับฝากเงินและการถอนเงิน รับฝากเงินได้ไม่เกิน 9,000 บาท (รวมที่มีอยู่ในบัญชีแล้ว) ถอนซื้อสินค้าในร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังได้วันละ 300 บาท ไม่มีใครเบียดเบียนซึ่งมีการนำสินค้าไปแลกซื้อสินค้าอื่น เช่น กาแฟ แลกอาหารถุง (แกงถุง) เป็นต้น การซื้อสินค้าร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง มีผู้ต้องขังไม่เคารพกติกา มีพ่อค้ารับสินค้าจากร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังไปกักตุนและขายต่อ โดยใช้สินค้าประเภทอื่นแลก ขายแพงกว่าราคาร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ประมาณ 10 บาท ซึ่งพ่อค้าแต่ละรายจะได้กำไรที่ไม่เท่ากัน กรณีนี้มีทุกแดนๆ ละหลายเจ้า ทำให้ผู้ต้องขังถูกเอาเปรียบ แม้ว่าสินค้าในร้านสงเคราะห์จะมีอย่างเพียงพอก็ตาม การรักษาพยาบาล ถ้าจะไปพบแพทย์และพยาบาลที่

สถานพยาบาล ต้องลงสมุด ขอไปพบแพทย์ก่อน มีการแจกจ่ายยาตอนเช้าเวลาประมาณ 07.45 น. ตอนเย็นเวลาประมาณ 15.45 น. นอกจากนี้ยังมีการซื้อขายยานอกระบบโดยไม่ผ่านแพทย์หรือพยาบาลในราคา 3 เม็ด 100 บาท เช่น ยาพาราเซตามอล หรือยาแก้ไอเสบ สวัสดิการอาหาร และน้ำดื่ม ภาพรวมเรื่องอาหารอยู่ในเกณฑ์ที่ดี มีการจัดเลี้ยงภายในแต่ละแดน แยกปรุงอาหารอิสลาม อาหารมีพอเพียง แต่มีปัญหาตรงที่ผู้ต้องขังกองงานประจำจัดเลี้ยง ซึ่งมักจะเลือกปฏิบัติในการดักอาหาร เช่น ดักให้ผู้ต้องขังที่รู้จักมักคุ้นมากกว่าผู้ต้องขังอื่นๆ การกีฬาและนันทนาการ ทักษสถานมีพื้นที่ที่กว้างขวาง จึงสามารถจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการได้อย่างทั่วถึง เช่น จัดให้มีการแข่งขันฟุตบอลในช่วงเทศกาลปีใหม่ เล่นกีฬาในวันเสาร์อาทิตย์ มีดนตรีเล่นในแต่ละแดน วันสำคัญๆ มีการจัดแสดงดนตรีให้ผู้ต้องขังชม แต่ช่วงนี้งดเนื่องจากผู้ต้องขังทะเลาะวิวาทกัน การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังชราและผู้ต้องขังพิการ มีการแยกห้อง (แดน 3) ชัดเจน สวัสดิการอื่นๆ มีกองงานผู้ต้องขังชราและพิการ ตรวจสอบภาพเป็นกรณีพิเศษ จัดห้องสุขาสำหรับผู้ต้องขังชราโดยเฉพาะ (แดน 3) แดนอื่นยังไม่มี ควรจัดให้เหมือนกัน”

2) ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “การเยี่ยมญาติและการรับ-ส่งจดหมาย ผู้ต้องขังเยี่ยมญาติได้ทุกวันนี้ ละ 10 นาที ยกเว้นผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยถูกลงโทษให้งดเยี่ยมญาติ จดหมายออกทุกวัน เขียนได้ 3 ฉบับต่อสัปดาห์ ส่งใส่ตู้ ผู้ช่วยงานรวบรวมจดหมายส่งฝ่ายควบคุม ฝ่ายควบคุมส่งไปที่ประตู 1 จดหมายเข้าทุกวัน แต่แจกจ่ายอาทิตย์ละ 2 ครั้ง (ศุกร์บ่ายและอาทิตย์บ่าย) การรับฝากเงินและการถอนเงิน ฝากได้ไม่เกิน 9,000 บาท/บัญชี ฝากเงินได้ที่ห้องเยี่ยมญาติ ฝากทางธนาคาร (เปิดธนาคาร 2 อาทิตย์/ครั้ง) ถอนเงินเป็นแบบธรรมดา คือเซ็นเบิกที่ร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง (ยังไม่มีระบบสแกนนิ้วมือ) ถอนได้วันละ 300 บาท การซื้อสินค้าร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง ร้านสงเคราะห์เปิดขายทุกวัน (12.00-13.00 น.) แต่ไม่เพียงพอ จึงมีการเปิดขายตลอดทั้งวัน ซึ่งทำให้ผู้ต้องขังมีมาก พ่อค้าคนกลางมาก ขายสินค้าแพงกว่าร้านสงเคราะห์ถึงเท่าตัว ผู้ช่วยงานร้านสงเคราะห์ กักตุนสินค้าให้พ่อค้าคนกลางเพื่อยกราคาให้สูงขึ้น วางขายอย่างเปิดเผย พ่อค้าคนกลางเป็นเจ้าของสินค้าส่วนหนึ่งที่กักตุนไว้ โดยขายด้วยการตัดบัญชีเงินฝากหรือแลกกับสินค้าอื่น ผู้ต้องขังจึงซื้อสินค้าราคาปกติได้น้อยมาก การรักษาพยาบาล ลงชื่อพบแพทย์ที่กองงาน ถือสมุดไปที่สถานพยาบาล (แจกยาตอนพบพยาบาลและตอนเย็น) มีการเปิดตรวจโรคทุกวัน ทำการปกติ มีการลักลอบนำยาออกมาขายข้างนอก

สถานพยาบาล (พาราเซตามอล ยาแก้ปวด ยาเมา ยาคนบ้า) โดยผู้ต้องขังช่วยงาน เม็ดละ 1 ซองบุหรี
สถานพยาบาลผู้ต้องขังมั่วกันมาก มีผู้ต้องขังขาใหญ่เข้าไปอาศัยอยู่ (คนมีชื่อเสียงในพื้นที่)
โดยผู้ช่วยงานอาจจะมีการเรียกรับผลประโยชน์เพื่ออำนวยความสะดวก มีการจัดยาเกรดต่ำให้ผู้ต้องขังที่
ไม่มีเส้นสาย สวัสดิการอาหารและน้ำดื่ม อาหารมีเพียงพอ แต่น้ำดื่มไม่เพียงพอ เนื่องจากมีก๊อกน้ำ
จุดเดียว ผู้ต้องขังต้องกรอกน้ำใส่แกลลอน ขวดน้ำ หรือใส่ถังขึ้นไปดื่มบนเรือนนอนหรือโรงงาน
ฝึกวิชาชีพ การกีฬาและนันทนาการ พื้นที่คับแคบ จัดกีฬาและนันทนาการไม่ได้ เคยมีการเล่นดนตรีของ
ผู้ต้องขังทุกสัปดาห์ การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังชราและผู้ต้องขังพิการ ผู้ต้องขังชราและผู้ต้องขังพิการ
ไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร อยู่กันกระจัดกระจาย ต้องทำงานและทำกิจกรรมเหมือนผู้ต้องขังทั่วไป”

3) ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกัน
ว่า “การเยี่ยมญาติและการรับ-ส่งจดหมาย เปิดให้เยี่ยมญาติได้ทุกวัน ครั้งละ 15 นาที ผู้ต้องขัง เข้าใหม่
เยี่ยมรอบเช้า ผู้ต้องขังคดีเด็ดขาดเยี่ยมรอบบ่าย แต่มีการขออนุญาตสลับรอบเข้าไปบ่ายเป็นรายๆ ไป
เนื่องจากบางรายญาติมาไม่ทันเวลาเยี่ยมที่กำหนด จดหมายส่งออกได้สัปดาห์ละ 1 ฉบับ ความยาวฉบับ
ละ 15 บรรทัด จดหมายเข้าไม่มีกำหนดทั้งจำนวนฉบับและความยาว โดยมีเจ้าหน้าที่แดนตรวจสอบ
ข้อความทั้งจดหมายเข้าและจดหมายออก การรับฝากเงินและการถอนเงิน ฝากเงินให้ผู้ต้องขังได้ที่
ห้องเยี่ยมญาติ และส่งทางธนาคาร ถอนเงินซื้อสินค้าร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขังได้วันละ 300 บาท โดยวิธี
สแกนนิ้วมือ การซื้อสินค้าร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขัง ส่วนใหญ่ผู้ต้องขังจะซื้อของใช้ส่วนตัว เช่น สบู่ แป้ง
ฟู่ ยาสีฟัน พริกป่น กาแฟ น้ำตาล ปลากระป๋อง แกดดุง สแกนนิ้วมือนี้นี้จะได้รับสินค้าตอนเช้า
ของวันถัดไป ในเรือนจำมีร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขังจำนวน 3 จุด คือ ร้านในแดนแรกรับ ร้านในแดน
เด็ดขาด และร้านในแดนหญิง การรักษาพยาบาล ก่อนไปพบแพทย์จะต้องลงชื่อ แล้วรอเรียกไปตรวจที่
สถานพยาบาล อาการไม่รุนแรง ลงชื่อรับยาภายในแดนได้เลย สวัสดิการอาหารและน้ำดื่ม มีน้ำดื่ม
หลายจุด ภายในแดนมีเพียงพอ บนห้องนอนก็มีก๊อกน้ำดื่ม อาหารเพียงพอ มีการจัดอาหารบนโต๊ะ
โรงเลี้ยงทั้งหมด เมื่อก่อนมีการแจกอาหารตามบ้าน (ตามกลุ่มผู้ต้องขังแต่ละกลุ่ม แล้วไปทานตามจุด
ต่างๆ กลุ่มใครกลุ่มมัน) มีงานชมเป็นของตัวเอง ปัจจุบันทางเรือนจำฯ ไม่อนุญาตแล้ว การกีฬาและ
นันทนาการ มีสนามตะกร้อ ซึ่งมีการเรียกเก็บค่าสนามจากผู้ต้องขังกลุ่มหนึ่ง ทีมไหนจะเล่นต้องจ่าย
ค่าเกมส์โดยใช้ขนมหรือกาแฟ มีโต๊ะปิงปอง ส่วนใหญ่ผู้ต้องขังออกกำลังกายโดยวิ่งอยู่กับที่
ในช่วงเทศกาลสำคัญๆ จะมีดนตรีจากภายนอกเข้า

มาเล่น การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังชราและผู้ต้องขังพิการ เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังชราและผู้ต้องขังพิการอยู่ห้องเดียวกัน มีการจัดสวัสดิการให้ผู้ต้องขังชราและผู้ต้องขังพิการ

1.2.4 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานจำนวน 3 แห่ง พบว่า

1) ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลาจำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “การฝึกวิชาชีพในโรงงาน ในทัณฑสถานมีกองงานสำหรับฝึกวิชาชีพ คือ กองงานอวนมีทุกแดน ช่างไม้แดน 1 จักสานแดน 1 โลหะแดน 1 มีการจำแนกลักษณะเข้ากองงาน มีอุปกรณ์เสริมความปลอดภัยให้ผู้ต้องขังในโรงงาน เช่น หน้ากากอนามัย เป็นต้น การทำงานรับจ้าง กองงานรับจ้างในทัณฑสถานฯ ประกอบด้วย อวน จักสาน โลหะ การจ่ายเงินปันผล ได้ตามชั้น ตามสัดส่วนที่กำหนด มีปันผลทุกกองงาน”

2) ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า “การฝึกวิชาชีพในโรงงาน ในเรือนจำจังหวัดกระบี่มีกองงานอวนบน อวนล่าง จักสาน ช่างไม้ ทุกคนมีสังกัดกองงาน กองกลาง (ทำงานตามคำสั่งเจ้าหน้าที่) และทำความสะอาดทั่วไป การทำงานรับจ้างมีกองงานอวน การจ่ายเงินปันผล มีปันผลให้ผู้ต้องขังทุกคนตามสัดส่วน”

3) ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “การฝึกวิชาชีพในโรงงาน เรือนจำจัดให้มีการฝึกวิชาชีพกองงานอวน ช่างไม้ ช่างเหล็ก การทำงานรับจ้าง กองงานอวน การจ่ายเงินปันผลเป็นไปตามสัดส่วนที่กรมราชทัณฑ์กำหนด โดยนำเข้าบัญชีเงินฝาก (บัญชี) ของผู้ต้องขัง”

1.3 กลุ่มนักสิทธิมนุษยชน

สัมภาษณ์นายชาติชาย สุทธิกลม ตำแหน่งกรรมการสิทธิมนุษยชน พบว่า

1.3.1 ในภาพรวมของประเทศไทยที่มีต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

“การละเมิดสิทธิมนุษยชนส่วนใหญ่มาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมาจาก 2 ปัจจัย คือ 1) เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้ต้องรักษากฎหมาย ต้องบังคับใช้กฎหมาย กฎหมายที่มีอยู่มันจำกัดสิทธิและเสรีภาพ สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ได้มาจากธรรมชาติจึงถูกจำกัดโดยกฎหมาย 2) เกิดจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกินขอบเขต หรือใช้อำนาจในทางที่ผิด ทำให้การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งควรจะเป็นไปตามกฎหมาย แต่เกินเลยไป จนถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชน”

1.3.2 ในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมามีปัญหาการร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน เรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศหรือไม่ อย่างไร

“เรื่องร้องเรียนส่วนใหญ่เป็นเรื่องของตำรวจหรือพนักงานสอบสวน เนื่องจากปัจจุบันเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ปฏิบัติงานดีขึ้น ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้บังคับบัญชามีการเอาใจใส่ และมีความตระหนักรู้มากขึ้น ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจึงลดน้อยลง”

1.3.3 ในมุมมองของนักสิทธิมนุษยชน ท่านคิดว่าเรือนจำ/ทัณฑสถานในประเทศไทยมีความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ด้านต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร

1) ด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

“ความแออัดในเรือนจำ ถือว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์และรัฐบาลต้องเอาใจใส่เรื่องนี้ ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพให้เป็นไปตามกฎหมาย ในขณะที่ผู้ต้องขังถูกคุมขังอยู่กับกรมราชทัณฑ์ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องมี

การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ ทุกคนต้องได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกัน ตามหลักเกณฑ์และระเบียบเดียวกัน ถ้าเลือกปฏิบัติผู้ต้องขังก็ไม่ได้รับเสมอภาค การพักการลงโทษและการลดวันต้องโทษ เป็นประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับ ถ้าปฏิบัติตัวดีและถูกคุมขังจนครบเกณฑ์

การใช้เครื่องพันธนาการตามระเบียบและข้อกำหนดถือว่าไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่เป็นการปฏิบัติที่ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้ง เจ้าหน้าที่เรือนจำใช้ดุลพินิจในการใช้เครื่องพันธนาการ ซึ่งบางครั้งไม่เป็นไปตามระเบียบและข้อกำหนด”

2) ด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

“ปัญหาความแออัดภายในเรือนจำ ทำให้เรือนจำไม่มีสถานที่สำหรับจัดการเรียนการสอนให้กับผู้ต้องขัง การศึกษาและพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังจึงไม่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จเท่าที่ควร”

3) ด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

“มีการเลือกปฏิบัติในการซื้อสินค้าของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ โดยการมีผู้ต้องขังช่วยงานในร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังก็กดสินค้าในร้านแล้วนำออกขายในราคาที่แพงกว่า ทำให้ผู้ต้องขังทั่วไปไม่ได้รับความเป็นธรรม

เรื่องการรักษาพยาบาล ผู้ต้องขังไม่ได้รับการรักษาอย่างทันทั่วทั้งที่ บางรายเสียชีวิตภายในเรือนจำ บางรายส่งออกจากเรือนจำเพื่อไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลภายนอกในสภาพที่ไม่สามารถรักษาได้แล้ว การรักษาพยาบาลเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ หากไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างทันทั่วทั้งที่จะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และในขณะเดียวกัน หากนำผู้ต้องขังที่ไม่ได้ป่วยจริงมาอาศัยอยู่ห้องนอนของผู้ป่วยในสถานพยาบาลของเรือนจำก็เป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องเช่นเดียวกัน

ผู้ต้องขังชรากับผู้ต้องขังพิการต้องมีการเอาใจใส่และดูแลอย่างใกล้ชิด แยกห้องคุมขังต่างหาก มีการจัดกิจกรรมประจำวันที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำอย่างไม่เดือดร้อน

4) ด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

“ปัจจุบันเรือนจำและทัณฑสถาน มีการฝึกวิชาชีพในโรงงานเรือนจำไม่มากนัก เนื่องจากนโยบายในการจัดระเบียบเรือนจำของกระทรวงยุติธรรมและกรมราชทัณฑ์ ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในด้านนี้จึงไม่ค่อยปรากฏ”

1.3.4 ท่านคิดว่าปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมีสาเหตุมาจากอะไร และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

“สาเหตุที่หนึ่งมาจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติด้วยความเคยชิน ถ้ามีอำนาจมากก็ใช้มาก จนเกิดเป็นความเคยชิน สาเหตุที่สองเรือนจำหรือสถานที่คุมขัง ผู้เชี่ยวชาญทั่วโลกต่างให้ความเห็นไปในแนวเดียวกันว่า เรือนจำเป็นสถานที่ที่เสี่ยงต่อการซ้อมทรมานมากที่สุด เป็นสถานที่ที่เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากที่สุด ข้อเสนอของไทยที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี ได้ทรงเสนอ Bangkok rule (ข้อกำหนดกรุงเทพ) ขึ้นมาเพื่อให้มีการปฏิบัติกับผู้ต้องขังเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน อีกทั้ง กรมราชทัณฑ์และรัฐบาลต้องหาแนวทางแก้ไข สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตามหลักสากลมากขึ้น”

1.3.5 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเสมอภาคอย่างไร

“กรมราชทัณฑ์มีคำสั่ง ระเบียบ ข้อกำหนด และหนังสือเวียน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ปฏิบัติอย่างถูกต้อง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ปัญหาของกรมราชทัณฑ์เป็นภาระปัญหาของรัฐบาลด้วย ซึ่งรัฐบาลต้องสนับสนุนงบประมาณในด้านต่างๆ เพื่อลดปัญหาความแออัดในเรือนจำและทัณฑสถาน และลดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน สุดท้ายก็คือสังคมต้องรับผลผลิตของสังคมให้ได้ คือ ผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับคืนสู่สังคมไม่ให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วโคจรเดี๋ยวนอ ย่าให้เขาใช้ชีวิตแบบไร้อาชีพและขาดญาติมิตร สังคมต้องร่วมมือกันช่วยเหลือเกื้อกูลให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษได้ใช้ชีวิตอย่างคนปกติทั่วไป”

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

2.1 กลุ่มผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน

2.1.1 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า

1) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จำแนกลักษณะให้เหมาะสมกับการควบคุมและพฤติกรรมของผู้ต้องขัง มิได้จำแนกลักษณะเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพ บางแห่งมีการตั้งผู้ต้องขังที่รู้จักเข้าไปสังกัดกองงาน มีการจ่ายผลประโยชน์ตอบแทน เพื่อไปสังกัดกองงานที่ดี อยู่สบาย ซึ่งกระทบสิทธิผู้ต้องขังอื่นที่ไม่มีเงิน

2) การแยกขังผู้ต้องขัง ไม่มีการแยกขังตามลักษณะแห่งคดีหรือตามอัตรากำหนดโทษ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีถูกคุมขังรวมกับผู้ต้องขังที่ตัดสินคดีแล้ว เนื่องจากสถานที่คับแคบเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน เพราะผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดียังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

3) การเลื่อนและลดชั้นผู้ต้องขัง เรือนจำไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีจำนวนผู้ต้องขังมาก บางรายไม่มีการคัดกรองหรือสอบเลื่อนชั้น เมื่อถึงเดือน

ชั้นวาคมและมิถุนายนก็เสนอชื่อเข้าไป ผู้ต้องขังบางรายมีพฤติกรรมไม่ดี กระทำผิดวินัยซ้ำซาก แต่ได้เลื่อนชั้นที่ดีขึ้น ขณะที่ผู้ต้องขังบางรายพฤติกรรมดีกลับไม่ได้เลื่อนชั้น

4) การลดวันต้องโทษจำคุกและการพักการลงโทษผู้ต้องขัง เป็นสิทธิระดับต้นที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังกระทำความดี เมื่อทำความดี ประพฤติดี ก็จะได้สิทธินี้ ที่ผ่านมารีเอนจำไม่ได้ ดำเนินการให้ผู้ต้องขังบางราย หรือเลือกปฏิบัติเฉพาะผู้ให้ผลประโยชน์ตอบแทน แต่ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้เป็นตัวชี้วัดที่เรือนจำและทัณฑสถานจะต้องดำเนินการให้ทุกรายที่เข้าหลักเกณฑ์

5) การย้ายผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังย้ายกลับภูมิลำเนาได้น้อยมาก เนื่องจากเรือนจำฝ่ายรับตัวที่ผู้ต้องขังขอย้ายไปมีความแออัด ไม่สามารถรับเพิ่มได้

6) การสอบสวนและการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง มีความเป็นธรรมและเสมอภาคในข้อเท็จจริง ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังแก้ข้อกล่าวหาได้เต็มที่ แต่บางครั้งก็มีการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ใกล้ชิดเจ้าหน้าที่หรือผู้ต้องขังที่มีอิทธิพลจะไม่ถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนและลงโทษทางวินัย

2.1.2 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง และวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

1) การศึกษาระดับสามัญ มีการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี ผู้ต้องขังคนใดที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ต้องได้เรียนทุกคน ปัญหาอยู่ที่พื้นที่คับแคบ จึงจัดการเรียนการสอนได้ไม่ทั่วถึง

2) การศึกษาวิชาชีพ มีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ หลักสูตรไม่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง หลักสูตรการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นหลักสูตรระยะสั้น เช่น ช่างเชื่อมโลหะ ช่างปูกระเบื้อง เป็นต้น

3) การอบรมธรรมะ จัดให้มีทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม หรือผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอื่น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังสมัครเข้าอบรมอย่างเสมอภาคกัน

4) การอบรมหลักสูตรบำบัดยาเสพติด (ชุมชนบำบัด) ดำเนินการได้ดี มีประสิทธิภาพ จนได้รับการรับรองมาตรฐาน (HA) ด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

จากกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข แต่ยังมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณและบุคลากรที่ขาดประสบการณ์

5) การอบรมหลักสูตรเฉพาะ เช่น หลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับทรัพย์สินเกี่ยวกับเพศ หลักสูตรเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น ยังคงมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ ไม่สามารถจัดกิจกรรมตามลักษณะแห่งคดีได้อย่างครบถ้วน

2.1.3 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า

1) การเยี่ยมญาติและการรับ-ส่งจดหมาย เปิดให้เยี่ยมญาติญาติปกติได้ทุกวัน เยี่ยมใกล้ชิดถึงตัวได้เป็นครั้งคราวตามที่เรือนจำกำหนดจัดขึ้น จดหมายรับ-ส่งได้ตลอด ขึ้นอยู่กับเรือนจำแต่ละแห่งว่าจะกำหนดให้รับ-ส่งได้วันไหนบ้าง ภายใต้ข้อจำกัดเรื่องจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มมากขึ้น เรือนจำจึงมีมาตรการในการป้องกันสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำ โดยมีการเข้มงวดในการเยี่ยมญาติและรับ-ส่งจดหมายมากขึ้น

2) การรับฝากเงินและการถอนเงิน เรือนจำรับฝากเป็นเงินสดและทางธนาคาร

3) การซื้อสินค้าร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขัง ซื้อสินค้าได้คนละ 300 บาทต่อวัน มีปัญหาเรื่องความไม่เสมอภาคในการซื้อสินค้า เพราะมีผู้ต้องขังทำตัวเป็นพ่อค้าคนกลางร่วมมือกับผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่กักตุนสินค้าแล้วนำไปจำหน่ายต่อในราคาที่สูงกว่าร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขัง

4) การรักษาพยาบาล มีระบบอาสาสมัครด้านสาธารณสุข (อส.รจ.) ที่ผ่านการอบรม ผู้ต้องขังเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้โดยง่าย แต่บางแห่งยังมีการเลือกปฏิบัติ โดยมีการนำผู้ต้องขังที่มีอิทธิพลไปคุมขังอยู่ในสถานพยาบาลทั้งที่ไม่ใช่คนป่วย ขณะที่ผู้ต้องขังที่ป่วยจริงต้องไปอยู่ยังแดนต่างๆ ซึ่งยากต่อการรักษาพยาบาล

5) การจัดสวัสดิการอาหารและน้ำดื่ม อาหารน้ำดื่มส่วนใหญ่เพียงพอและถูกสุขลักษณะ แต่มีบางแห่งที่ไม่เพียงพอ เนื่องจากจุดน้ำดื่มมีน้อย

6) การกีฬาและนันทนาการ มีการจัดกีฬาและนันทนาการ ในวันเสาร์อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ แต่มีข้อจำกัดในเรื่องสถานที่ที่คับแคบ

7) การสวัสดิการผู้ต้องขังชรา มีผู้ต้องขังชราจำนวนประมาณ 4% ของผู้ต้องขังทั้งหมด จัดสถานที่แยกจากผู้ต้องขังอื่น จัดตั้งชมรมผู้ต้องขังสูงอายุ สวัสดิการ ตัดแว่นสายตา จัดทำฟันปลอม แต่บางแห่งผู้ต้องขังชราถูกคุมขังกระจัดกระจายตามแดนต่างๆ ไม่ได้รับ การดูแลเท่าที่ควร

8) การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังพิการ จัดให้มีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ พบแพทย์ห้วงเวลา จัดเลี้ยงอาหารเฉพาะกลุ่มแยกจากผู้ต้องขังทั่วไป โดยมอบหมายให้สถานพยาบาล ดูแลและอำนวยความสะดวก จัดให้มีทางเดินเรียบและราวจับ

2.1.4 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า

1) การฝึกวิชาชีพในโรงงาน มีการฝึกวิชาชีพในโรงงานเฟอร์นิเจอร์ มีการส่ง ผู้ต้องขังออกไปทำงานภายนอกเรือนจำกับบริษัทเอกชน ปัจจุบันการทำงานใน โรงงานเรือนจำมีน้อย เนื่องจากนโยบายการจัดระเบียบเรือนจำของกรมราชทัณฑ์

2) การทำงานรับจ้างมีน้อยมาก เนื่องจากนโยบายการจัดระเบียบเรือนจำของ กรมราชทัณฑ์ ซึ่งทางเรือนจำจะจัดให้มีขึ้นเพื่อให้ผู้ต้องขังได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การถักอวน ช่างไม้ ช่างเหล็ก ปักบ่า เป็นต้น ซึ่งก็มีปัญหาเรื่องสถานที่สำหรับทำงานที่มีไม่มากนัก

3) การจ่ายเงินปันผล กรณีงานรับจ้างและการฝึกวิชาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ ทางเรือนจำจะจ่ายเงินปันผลให้ผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องทุกสิ้นเดือน

2.2 กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

2.2.1 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถานด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง และ วิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มีปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ดังนี้

1) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เข้ารับการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังบางคนที่ไม่รู้จักกับเจ้าหน้าที่ และไม่มีเส้นสายจะถูกจำแนกลักษณะให้เข้ากองงานที่ ทำงานหนัก กินน้ำแกลง (ไม่มีเนื้อหมู) ส่วนผู้ต้องขังที่รู้จักกับเจ้าหน้าที่ มีชื่อเสียง

มีเงินทอง จะถูกจำแนกลักษณะให้เข้ากองงานที่ดี ทำงานเบา และอยู่อย่างสะดวกสบาย ซึ่งมีการเรียกรับผลประโยชน์เพื่อให้ได้รับการจำแนกลักษณะไปประจำกองงานที่ดีจากผู้ช่วยงานเจ้าหน้าที่ในราคาคณะ 3,000 บาท

2) การแยกขังผู้ต้องขัง มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในการแยกขังผู้ต้องขัง ถ้ารู้จักเจ้าหน้าที่จะได้นอนห้องสบาย คนน้อย กว้างขวาง ที่นอนใหญ่ นอนสบาย มีการแยกขังก่อนสอบวินัย (ขังเดี่ยว) หากผู้ต้องขังต้องการเปลี่ยนที่นอนไปนอนกับผู้ต้องขังที่รู้จักกันจะต้องให้ผลประโยชน์เป็นนุหรีกับเจ้าหน้าที่ ยิ่งแอดมากราคายิ่งสูง ปัจจุบันเรือนจำไม่อนุญาตให้ผู้ต้องขังสูบนุหรี แต่เปลี่ยนจ่ายเป็นอย่างอื่นแทน

3) การเลื่อนและลดชั้นผู้ต้องขัง มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในการเลื่อนและลดชั้นผู้ต้องขัง ในเดือนมิถุนายน และธันวาคม ของทุกปีจะมีการเลื่อนชั้นตามปกติ แต่มีผู้ต้องขังบางรายที่มีคุณสมบัติครบ สอบชั้นแล้วยังอยู่ชั้นเดิม ซึ่งไม่ทราบว่าขาดตกบกพร่องที่ตรงไหน บางคนได้ปล่อย บางคนไม่ได้ปล่อย ทั้งที่มีการทำวันลดวันต้องโทษพร้อมกัน และไม่ได้มีประกาศทำวันลดโทษให้ผู้ต้องขังทราบแต่อย่างใด บางครั้งวันลดโทษมาช้าเลยกำหนดปล่อย

4) การสอบสวนและการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังบางรายมีความคุ้นเคยและใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ที่มีการขอให้ลงโทษสถานเบา บางรายเป็นผู้ช่วยงานเจ้าหน้าที่กระทำผิดวินัย แต่ไม่ถูกลงโทษทางวินัย บางรายกระทำผิดวินัย แต่ให้ผู้ต้องขังอื่นรับผิดแทน เนื่องจากการลงโทษทางวินัยจะส่งผลต่อการลดวันต้องโทษและการพักการลงโทษ มีการใช้เครื่องพันธนาการ (ตรวน) โดยยังไม่มีการสอบสวนและไม่มีคำสั่งลงโทษทางวินัยเป็นลายลักษณ์อักษร บางครั้งความผิดเล็กน้อยกับความผิดรุนแรงแต่ถูกลงโทษสถานเดียวกัน ซึ่งไม่เป็นธรรมกับผู้ต้องขังบางราย ยังมีการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ในการลงโทษผู้ต้องขัง เช่น ใช้ตะบองตี ใช้เท้าเตะ ตามเนื้อตัวผู้ต้องขัง

2.2.2 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ไม่มีปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาระดับสามัญ การศึกษาวิชาชีพ การอบรมธรรมะ การอบรมหลักสูตรบำบัดยาเสพติด (ชุมชนบำบัด) และการอบรมหลักสูตรเฉพาะ เช่น หลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับทรัพย์

เพศ และยาเสพติด แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีการเปิดกว้างให้ผู้ต้องขังสมัครเข้ารับการอบรมอย่างเท่าเทียมกัน

2.2.3 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

จากการสัมภาษณ์ ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มีปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ดังนี้

1) การซื้อสินค้าร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขัง มีผู้ต้องขังทำตัวเป็นพ่อค้าคนกลางร่วมมือผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่ กักตุนสินค้าและนำไปขายในตลาดเถื่อนในราคาที่แพงกว่าร้านสะดวกซื้อ พ่อค้าแต่ละรายจะได้กำไรไม่เท่ากัน ทำให้ผู้ต้องขังทั่วไปถูกเอารัดเอาเปรียบ บางครั้งขายด้วยการตัดยอดเงินฝาก บางครั้งใช้สินค้าอื่นมาแลก ทำให้สินค้าในร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขังมีไม่เพียงพอ ผู้ต้องขังจึงต้องซื้อสินค้าในตลาดเถื่อนในราคาที่แพง ซึ่งมีเจ้าหน้าที่รู้เห็นเป็นใจ

2) การรักษาพยาบาล มีการตรวจโรคและรักษาพยาบาลจากแพทย์และพยาบาลได้ทั่วไปเมื่อเจ็บป่วย แต่มีการลักลอบนำยามาขายนอกระบบโดยไม่ผ่านแพทย์หรือพยาบาล ในราคา 3 เม็ด 100 บาท เช่น ยาพาราเซตามอล หรือยาแก้ปวด เป็นต้น สถานพยาบาล มีผู้ต้องขังขาใหญ่ ผู้ต้องขังมีชื่อเสียง หรือผู้ต้องขังที่มีอิทธิพล ซึ่งไม่ใช่ผู้ป่วยเข้าไปอาศัยอยู่ โดยมีผู้ช่วยงานเจ้าหน้าที่เรียกรับผลประโยชน์ ทำให้พื้นที่สถานพยาบาลที่คับแคบอยู่แล้ว ไม่สามารถรองรับผู้ต้องขังที่ป่วยจริงๆ ได้

3) สวัสดิการอาหารและน้ำดื่ม ผู้ช่วยงานประจำงานจัดเลี้ยงมักจะตัดอาหารให้กับผู้ต้องขังที่ตัวเองรู้จักมักคุ้นมากกว่าตัดให้ผู้ต้องขังทั่วไป น้ำดื่มมีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะบนเรือนนอนและในโรงงานฝึกวิชาชีพ ผู้ต้องขังต้องนำแอลกอฮอล์ ขวดน้ำ หรือภาชนะอื่นมารองเพื่อนำไปดื่มบนเรือนนอนและโรงงานฝึกวิชาชีพ

4) การกีฬาและนันทนาการ มีการเรียกเก็บค่าสนามสำหรับเล่นกีฬาจากผู้ต้องขัง ผู้ช่วยงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ต้องขังขาใหญ่

5) สวัสดิการผู้ต้องขังชราและผู้ต้องขังพิการ ผู้ต้องขังชราและผู้ต้องขังพิการไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร อยู่กันกระจัดกระจายตามห้องต่างๆ ต้องทำงาน และทำกิจกรรมเหมือนผู้ต้องขังปกติทั่วไป

2.2.4 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มีปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง คือ ผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่ในโรงงานฝึกวิชาชีพมีการใช้กำลังกับผู้ต้องขังในกองงานเมื่อทำขอดงานไม่ได้ตามเป้า เช่น ทบตี เตะต่อยตามเนื้อตัวผู้ต้องขังอื่น ซึ่งอาจจะมีเจ้าหน้าที่รู้เห็นเป็นใจ

2.3 กลุ่มนักสิทธิมนุษยชน

2.3.1 ในภาพรวมของประเทศไทยที่มีต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

จากการสัมภาษณ์นักสิทธิมนุษยชน และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า 2 ปัจจัยที่มีปัญหาทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน 1) เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย 2) เกิดจากการใช้อำนาจในทางที่ผิด ทำให้การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งควรเป็นไปตามกฎหมายแต่ปฏิบัติเกินเลยไป ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนค่อนข้างมาก

2.3.2 ในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมามีปัญหาการร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศหรือไม่อย่างไร

จากการสัมภาษณ์นักสิทธิมนุษยชน และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคดีที่อยู่ในการดูแลของตำรวจ เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เรือนจำดีขึ้น การเอาใจใส่ของผู้บัญชาการเรือนจำและผู้บังคับบัญชาทำให้เกิดการละเมิดน้อยลง

2.3.3 ในมุมมองของนักสิทธิมนุษยชน ท่านคิดว่าเรือนจำ/ทัณฑสถานในประเทศไทยมีความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ด้านต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร

จากการสัมภาษณ์นักสิทธิมนุษยชน และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า

1) ด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

มีปัญหาการละเมิดในเรื่องการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก เนื่องจากมีการเลือกปฏิบัติ

การใช้เครื่องพันธนาการไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่เป็นการปฏิบัติที่ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ปฏิบัติกับผู้ต้องขังเชิงมนุษย์ มีการใช้ดุลพินิจของพัศดีเรือนจำหรือผู้คุมในการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง โดยเฉพาะการนำผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำ เรือนจำใส่เครื่องพันธนาการด้วยความเคยชินทุกราช ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติ

ความแออัดในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2) ด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

ไม่มีสถานที่สำหรับจัดการเรียนการสอนให้ผู้ต้องขัง ทำให้ไม่สามารถจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมผู้ต้องขังทุกกลุ่ม

3) ด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

การรักษาพยาบาลไม่เป็นไปอย่างทันท่วงที ทำให้ผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยเสียชีวิตในเรือนจำหรือระหว่างการขนย้ายไปรักษายังโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ ทั้งนี้ มีการนำผู้ต้องขังที่ไม่ใช่ผู้ป่วยมาคุมขังอยู่ในสถานพยาบาลของเรือนจำ เพื่อหนีความแออัดจากแดนอื่น

การซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อให้ผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังต้องมีความเสมอภาคในการซื้อสินค้า แต่ในความเป็นจริงมีผู้ต้องขังที่ช่วยงานรับสินค้าไปจากร้านแล้วไปจำหน่ายภายนอกในราคาที่สูงขึ้น

4) ด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

ไม่มีข้อร้องเรียนการเลือกปฏิบัติและการละเมิดในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

2.3.4 ท่านคิดว่าปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมีสาเหตุมาจากอะไร และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

จากการสัมภาษณ์นักสิทธิมนุษยชน และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สาเหตุมาจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากอำนาจมักจะใช้อำนาจอย่างไรก็ได้ ใช้อำนาจด้วยความเคยชิน แต่มีการใช้อำนาจในทางที่ผิด เช่น ไปเข้มงวดกับกลุ่มหนึ่ง และไม่เข้มงวดกับอีกกลุ่มหนึ่งก็ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติแล้ว เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ถูกกล่าวหาในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนค่อนข้างมาก เพราะต้องใช้กฎหมายที่เด็ดขาด การให้อยู่อย่างแออัดถือว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชน การถูกเหยียดหยามก็ถือว่าไม่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ผู้เชี่ยวชาญทั่วโลกให้ความเห็นว่าสถานที่ควบคุมเป็นสถานที่ที่เสี่ยงต่อการซ้อมทรมานมากที่สุด เป็นสถานที่ที่เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากที่สุด แนวทางแก้ไข ต้องให้ความรู้และพัฒนาเจ้าหน้าที่ในเรื่องสิทธิมนุษยชน ในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และต้องเปลี่ยนทัศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ได้ให้

2.3.5 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเสมอภาคอย่างไร

จากการสัมภาษณ์นักสิทธิมนุษยชน และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า 1. เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องศึกษากฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ ที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของสิทธิมนุษยชน เนื่องจากปัจจุบันทั่วโลกมีความตื่นตัว และเป็นกระแสที่มาแรง เจ้าหน้าที่ควรจะต้องศึกษาให้มีความรู้เท่าทัน เพื่อป้องกันการละเมิดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ 2. รัฐบาลต้องเข้ามารับผิดชอบมากขึ้น 3. สังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

ส่วนที่ 3 เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาค และการเลือกปฏิบัติในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง ดังนี้

3.1 ทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา

3.1.1 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

พบว่า มีความไม่เสมอภาคและเลือกปฏิบัติในเรื่อง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การเลื่อนชั้น การทำวันลดวันต้องโทษ และการสอบสวนและการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย

3.1.2 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

ไม่พบความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

3.1.3 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

พบว่า มีความไม่เสมอภาคและเลือกปฏิบัติในเรื่องการซื้อสินค้าจากร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง สวัสดิการอาหาร สวัสดิการผู้ต้องขังชรา

3.1.4 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

ไม่พบความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

3.2 เรือนจำจังหวัดกระบี่

3.2.1 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

พบว่า มีความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติในเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การคุมขัง การเลื่อนชั้น การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ และการสอบสวนและการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย

3.2.2 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

ไม่พบความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

3.2.3 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

พบว่า มีความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติในเรื่องการซื้อสินค้าจากร้านส่งเคราะห์ผู้ต้องขัง การรักษาพยาบาล สวัสดิการผู้ต้องขังพิการ สวัสดิการผู้ต้องขังชรา

3.2.4 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

พบว่า มีความไม่เสมอภาคและเลือกปฏิบัติในด้านการทำงานในโรงงานฝึกวิชาชีพ โดยเจ้าหน้าที่ปล่อยปละละเลยให้ผู้ต้องขังช่วยงานทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังอื่นที่ทำงานไม่ได้ตามเป้าหมาย

3.3 เรือนจำกลางนครราชสีมา

3.3.1 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

พบว่า มีความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการทำวันลดโทษจำคุก

3.3.2 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

ไม่พบความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

3.3.3 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

พบว่า มีความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติในเรื่องการกีฬาและนันทนาการ

3.3.4 ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

ไม่พบความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

กล่าวโดยสรุป เปรียบเทียบความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติจนนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ต้องขังของเรือนจำและทัณฑสถานทั้ง 3 แห่ง พบว่า มีปัญหาที่คล้ายกัน คือ มีการเลือกปฏิบัติในด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ ด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง และการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ส่วนด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ไม่มีปัญหาการเลือกปฏิบัติ ซึ่งระดับความรุนแรงของปัญหาจากการศึกษาพบว่า เรือนจำจังหวัดกระบี่อยู่ในระดับรุนแรง ทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลาอยู่ในระดับปานกลาง และเรือนจำกลางนครราชสีมา อยู่ในระดับเล็กน้อย

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องปัญหาสิทธิมนุษยชน เรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ ต่อผู้ต้องขัง: ศึกษาเฉพาะกรณีในเรือนจำและทัณฑสถาน 3 แห่ง ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
- 2) เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

1.2 การศึกษาวิจัยครั้งนี้

ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาประชากรกลุ่มตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 3 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 คน 2.กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 9 คน 3.นักสิทธิมนุษยชน จำนวน 1 คน สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1.2.1 ด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า มีความไม่เสมอภาคและเลือกปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้เป็น การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังที่รู้จักเจ้าหน้าที่จะถูกจำแนกลักษณะไปสังกัดกองงานที่ดี ทำงานเบา สบาย การแยกขังผู้ต้องขัง หากรู้จักเจ้าหน้าที่หรือผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่จะได้ถูกคุมขังในห้องกว้างใหญ่ ผู้ต้องขังน้อย นอนสบาย ที่นอนใหญ่ การเลื่อนชั้นและลดชั้น บางรายได้เลื่อนชั้น บางรายไม่ได้เลื่อนชั้น การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ บางรายได้ปล่อยบางรายไม่ได้ปล่อย ทั้งที่มีคุณสมบัติเหมือนกัน การสอบสวนและการลงโทษทางวินัย ผู้ต้องขังที่ใกล้ชิดเจ้าหน้าที่ เมื่อกระทำผิดไม่ถูกตั้งกรรมการสอบสวนและลงโทษทางวินัย ผู้ต้องขังบางรายถูกทุบตี

ตามเนื้อตัวอย่างไม่เป็นธรรม และยังมีการใช้เครื่องพันธนาการในการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย ขณะทำการสอบสวน

แนวทางแก้ไขปัญหา

1) ให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่เรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน

2) ลดบทบาทของผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่ มิให้มีอำนาจเหนือผู้ต้องขังอื่นมากเกินไป

3) กรมราชทัณฑ์และรัฐบาลจัดหาสถานที่ก่อสร้างเรือนจำและทัณฑสถานเพิ่มเติม

1.2.2 ด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า เรือนจำและทัณฑสถานเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังเข้ารับการศึกษาระดับสามัญ วิชาชีพ และธรรมะอย่างเท่าเทียมกัน แต่เนื่องจากมีปัญหาด้านอาคารสถานที่สำหรับจัดการศึกษา จึงทำให้การจัดการศึกษาได้ไม่ทั่วถึงและด้อยประสิทธิภาพ

แนวทางแก้ไขปัญหา

1) จัดหาสถานที่สำหรับจัดการศึกษาและพัฒนาจิตใจเพิ่มขึ้น

2) เพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ด้านการจัดการศึกษาและพัฒนาจิตใจเพิ่มขึ้น

3) ขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม

1.2.3 ด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

จากการศึกษาวิจัย พบว่า มีความไม่เสมอภาคและเลือกปฏิบัติ ดังนี้ การซื้อสินค้าจากร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง มีพ่อค้าคนกลางกักตุนราคาสินค้าแล้วนำไปจำหน่ายในราคาสูงขึ้น การรักษาพยาบาล ขาดแพทย์และพยาบาล มีการนำผู้ต้องขังที่มีอิทธิพลมากคุมขังยังสถานพยาบาลของเรือนจำ ทำให้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้ป่วยไปอยู่ยังแดนต่างๆ ผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยรุนแรงไม่ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทันทั่วถึง จนเสียชีวิตระหว่างการเดินทางไปพบแพทย์ ยังโรงพยาบาลภายนอก น้ำดื่มไม่เพียงพอ การกีฬาและนันทนาการมีการเก็บค่าสนาม ผู้ต้องขังชราและพิการ ไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร

แนวทางแก้ไขปัญหา

- 1) จัดหาแพทย์และพยาบาลเพิ่มเติม
- 2) จัดหาสถานพยาบาลเรือนจำเพิ่มเติม
- 3) ให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเสมอภาคและเคารพ

ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

- 4) ขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม
- 5) ลดบทบาทผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่

1.2.4 ด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

จากการศึกษาวิจัย พบว่า มีความไม่เสมอภาคและเลือกปฏิบัติกับผู้ต้องขังบางราย โดยผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่ในโรงงานฝึกวิชาชีพ เช่น ช่าง ช่างเชื่อม ช่างเชื่อม และทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังที่ทำงานไม่ได้ตามเป้าหมายที่โรงงานกำหนด โดยใช้กำลังเตะต่อย

แนวทางแก้ไขปัญหา

- 1) ลดบทบาทของผู้ต้องขังช่วยงานเจ้าหน้าที่
- 2) ให้ความรู้เจ้าหน้าที่เรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเสมอภาค และเคารพ

ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

2.อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน” ในครั้งนี้ พบว่า ประเด็นปัญหาในแต่ละประเด็นมีความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ โดยจะนำเสนอประเด็นปัญหาที่ได้ศึกษาวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า มีการเลือกปฏิบัติในด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การแยกขังผู้ต้องขัง การเลื่อนชั้นและลดชั้นผู้ต้องขัง การทำวันลดวันต้องโทษผู้ต้องขัง การพักการลงโทษ การสอบสวนและลงโทษวินัยผู้ต้องขัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการปฏิบัติที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเกิดขึ้นภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ถึงแม้ในปัจจุบันปัญหาที่

เกิดขึ้นดังกล่าวจะเบาบางลงไปมาก ตามกระแสด้านสิทธิมนุษยชนของทั่วโลก แต่ก็ยังคงมีการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคอยู่เสมอๆ สอดคล้องกับแนวคิดหลักความเสมอภาค กล่าวคือ หลักความเสมอภาคถือเป็นหนึ่งในหลักพื้นฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ เพราะเป็นพื้นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นอย่างจริงจัง หลักความเสมอภาคนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า “ในสถานการณ์ที่เหมือนกันจะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน” ดังนั้น หากมีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นการขัดหรือแย้งกับ “หลักความเสมอภาคในทางกฎหมาย” (สุรพล ศรีวิทยา (2558) อ้างถึงในสมคิด เลิศไพฑูรย์)

การเลือกปฏิบัติในด้านการควบคุมและทัณฑ์ปฏิบัติก่อให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในเรื่องสิทธิประโยชน์ที่ผู้ต้องขังทุกคนควรได้รับโดยเท่าเทียมกัน เมื่อมีการปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาคเกิดขึ้นจึงเป็นการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของเรือนจำ ทัณฑสถาน และของกรมราชทัณฑ์ ท้ายที่สุดจึงส่งผลกระทบต่อไปถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง

2.2 ด้านการจัดการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า แม้เรือนจำและทัณฑสถานจะเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังสมัครเข้ารับการศึกษาทั้งระดับสามัญและวิชาชีพ และมีการปฏิบัติที่เสมอภาคกัน แต่ด้วยข้อจำกัดด้านอาคารสถานที่ บุคลากร และงบประมาณ จึงทำให้การจัดการศึกษาและพัฒนาจิตใจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2.3 ด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

จากการศึกษาวิจัย พบว่า มีการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคต่อผู้ต้องขัง ดังนี้ การซื้อสินค้าร้านสะดวกซื้อของผู้ต้องขัง การรักษาพยาบาล น้ำดื่ม การกีฬาและนันทนาการ สวัสดิการผู้ต้องขังชราและพิการ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐาน และเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ บางครั้งอาจจะมองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่สำคัญเท่าใดนัก หากแต่เป็นปัญหาในการดำรงให้มีชีวิตอยู่ของมนุษย์ เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในด้านพื้นฐานตามแนวคิดหลักสิทธิมนุษยชนในเรื่องความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคมและถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุว่าในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคน ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย คนพิการ เด็ก หรือผู้สูงอายุ คนป่วย หรือมีสุขภาพดี (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ : 2556)

การจัดสวัสดิการให้ผู้ต้องขังเป็นการจัดปัจจัยเพื่อการดำรงชีวิตให้กับผู้ต้องขังทุกคน เมื่อมีการเลือกปฏิบัติเกิดขึ้น จึงทำให้ไม่มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของเรือนจำ ทัณฑสถาน และของ กรมราชทัณฑ์ ผู้ต้องขังป่วยไม่ได้รับการรักษาอย่างทันที่ บางรายถึงแก่ชีวิต การซื้อสินค้ามีการ กักตุนเพื่อเก็งกำไร เหล่านี้ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน

2.4 ด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้มีนโยบายจัดระเบียบเรือนจำ ทำให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ ปรับปรุงอาคารสถานที่ให้สะอาด มีความปลอดภัยมากขึ้น การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจึงลดน้อยลง เนื่องจากพื้นที่สำหรับฝึกวิชาชีพในช่วงที่ผ่านมาเป็นแหล่งมั่วสุม ของผู้ต้องขัง สกปรก และขาดการควบคุมดูแล อย่างไรก็ตาม ในเรือนจำและทัณฑสถานก็ยังมี การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังอยู่บ้าง ซึ่งยังมีการปฏิบัติที่ไม่สมภาคต่อผู้ต้องขังบางราย โดยผู้ต้องขังช่วยงาน เจ้าหน้าที่ในโรงงานฝึกวิชาชีพ ได้มีการข่มขู่ คุกคาม และทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังที่ทำงานไม่ได้ตาม เป้าหมายที่โรงงานฝึกวิชาชีพกำหนด โดยการเตะต่อย ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นรุนแรง ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่อาจจะรู้เห็นเป็นใจหรือไม่รู้เห็นเป็นใจก็ไม่พ้นจากความรับผิดชอบไปได้ สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพปวงชนชาวไทย มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับกุมและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่ มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการ กระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่ กฎหมายบัญญัติ การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการ โหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะ กระทำมิได้

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยวิธีการรุนแรงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือการกระทำต่อ ผู้ต้องขังคนใดคนหนึ่ง กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และไม่กระทำต่อคนใดคนหนึ่ง กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เป็นการเลือกปฏิบัติ และเป็น การปฏิบัติที่ไม่ชอบด้วยกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่สมภาคและการเลือก ปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง:ศึกษาเฉพาะกรณีในเรือนจำและทัณฑสถาน 3 แห่ง โดยศึกษาใน 4 ด้านหลัก คือ ด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ ด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง และการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง พบว่า มีปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่สมภาคและการ

เลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหลายด้าน การดำเนินงานของเรือนจำและทัณฑสถานไม่เป็นไปตามหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เป็นไปตามคู่มือแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชนที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดแนวทางให้เรือนจำและทัณฑสถานถือปฏิบัติตาม

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ศึกษาเฉพาะกรณีในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 3 แห่ง” ในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

3.1.1 จากการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ยังมีการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน และยังไม่ได้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน เห็นควรให้ความรู้ ความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในเรื่องสิทธิมนุษยชนและการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้มากขึ้น

3.1.2 จากการศึกษา พบว่า กรมราชทัณฑ์ รัฐบาล และสังคมภายนอก ไม่ให้ความสำคัญต่อปัญหาสิทธิมนุษยชนในเรือนจำและทัณฑสถานอย่างแท้จริง ซึ่งกรมราชทัณฑ์และรัฐบาลต้องตระหนักถึงปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้มากขึ้น และต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจกับสังคมในเรื่องสิทธิมนุษยชนและการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพื่อรับผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับสู่สังคมได้อย่างปกติ

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมประเด็นเรื่อง ทักษะคดีของผู้บริหารกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชน

3.2.2 ในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมประเด็นความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของกรมราชทัณฑ์ ในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหลักสิทธิมนุษยชน

3.2.3 ในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็น สิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานที่ไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2556). *บทวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ และความเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทาง. แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2557-2561).*
กรุงเทพมหานคร: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ.
- กรมราชทัณฑ์. (2560). *รายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณะรายปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560.* นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.
- กรมราชทัณฑ์. (2562). *สถิติราชทัณฑ์.* สืบค้นจาก <http://www.correct.go.th/stathomepage/>.
(สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2562).
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2548). *หลักความเสมอภาค.* สืบค้นจาก <http://publiclaw.net/publaw/view.aspx?id=657>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2561).
- โชคชัย สุทธาวาส. (2547). *การจัดการเชิงสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์*
รายงานวิจัย เพื่อนำเสนอในการสัมมนาเรื่อง แนวทางการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด
ในประเด็นสิทธิมนุษยชน. วันพฤหัสบดีที่ 29 มกราคม 2547.
ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์ จังหวัดนนทบุรี.
- ทวีศักดิ์ รอดโรคา. (2543). *สิทธิเสรีภาพของนักโทษเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.* วิทยานิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไมตรี แก่นศิริ. (2547). *ระบบสวัสดิการของเรือนจำที่มีผลกระทบต่อผู้ต้องขัง: ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำจังหวัดปราจีนบุรี.* การศึกษาอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรีประภา เพชรมีศรี. (2556). *แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน.* ในประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม. (หน่วยที่ 9, น.9-6, 9-7). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน. (2562). *ผลการดำเนินงาน: ข้อมูลสถิติที่น่าสนใจ.*
สืบค้นจาก [http://WWW.Nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statistical-information/Statistical-information-on-complaints/Monthly\(Year-Now\)-\(2\).aspx](http://WWW.Nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statistical-information/Statistical-information-on-complaints/Monthly(Year-Now)-(2).aspx).
(สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2562).
- สำนักงานประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนและแรงงาน. (2560). *รายงานการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชน ประจำปี พ.ศ.2560.* สถานทูตสหรัฐและสถานกงสุลในประเทศไทย.
สืบค้นจาก <http://th.usembassy.gov/th/our-relationship-th/official-reports-th/2017-human-rights-reports-thailand-th/>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2561).
- สำนักทันตวิทยา กรมราชทัณฑ์. (2555). *คู่มือสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขัง.* นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.

สถานิติบัญญัติแห่งชาติ.(2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

สุรพล ศรีวิทยา. (2558). การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรภาครัฐตามหลักนิติธรรม ภายใต้รัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

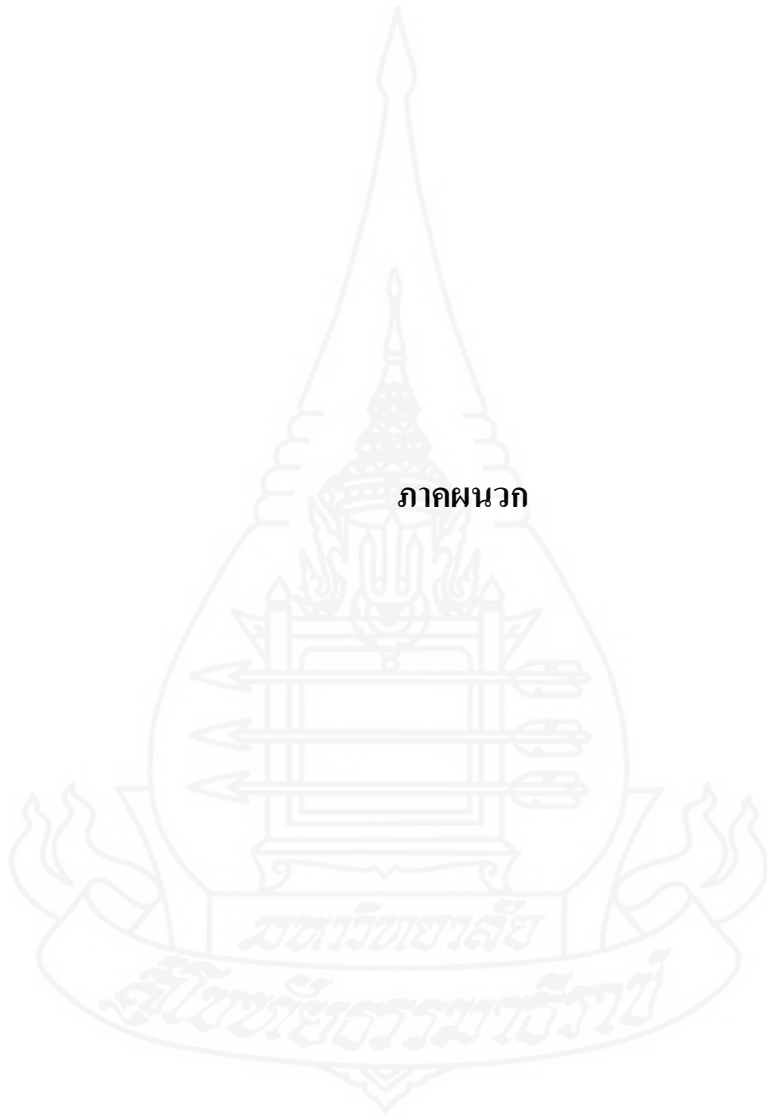
อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

อาทิตย์ นระแสน. (2556). การบริหารงานด้านเงินทุนฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของทัณฑสถานบำบัดพิเศษ

จังหวัดปทุมธานี. การศึกษาอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง .

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1.กลุ่มผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน

1) นายเผด็จ หรั่งรอด ตำแหน่งผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา อายุ 52 ปี เข้ารับตำแหน่งปัจจุบันเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2560

2) นายนเรศ แก้วเฉย ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดกระบี่ อายุ 59 ปี เข้ารับตำแหน่งปัจจุบันเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2561

3) นายบำรุง จันทร์บ้านคลอง ตำแหน่งผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครราชสีมา อายุ 57 ปี เข้ารับตำแหน่งปัจจุบันเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2561

2.กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน (สงวนชื่อและนามสกุล)

1) ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษสงขลา จำนวน 3 คน ได้แก่ คนที่ 1. เพศชาย อายุ 45 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี คดียาเสพติด โทษต้องจำ 10 ปี ชั้นเยี่ยม อาชีพก่อนต้องโทษเป็นทนายความ คนที่ 2 เพศชาย อายุ 27 ปี การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 คดียาเสพติด โทษต้องจำ 3 ปี 6 เดือน ชั้นดี อาชีพก่อนต้องโทษเกษตรกร คนที่ 3 เพศชาย อายุ 38 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 คดียาเสพติด โทษต้องจำ 9 ปี ชั้นเยี่ยม อาชีพก่อนต้องโทษรับจ้าง (ขับรถยนต์)

2) ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดกระบี่ จำนวน 3 คน ได้แก่ คนที่ 1. เพศชาย อายุ 36 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี คดียาเสพติด โทษต้องจำ 10 ปี 6 เดือน ชั้นเยี่ยม อาชีพก่อนต้องโทษรับราชการทหารยศสิบเอก คนที่ 2 เพศชาย อายุ 37 ปี การศึกษาระดับ ปวช. คดียาเสพติด โทษต้องจำ 4 ปี ชั้นเยี่ยม อาชีพก่อนต้องโทษรับจ้าง (เวรเปล รพ.) คนที่ 3 เพศชาย อายุ 33 ปี การศึกษาระดับ ปวส. คดียาเสพติด โทษต้องจำ 4 ปี 12 เดือน ชั้นเยี่ยม อาชีพก่อนต้องโทษ รับจ้าง (พนักงานโรงแรม)

3) ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา จำนวน 3 คน ได้แก่ คนที่ 1. เพศชาย อายุ 28 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 คดีอาวุธปืน โทษต้องจำ 12 เดือน ชั้นเลว อาชีพก่อนต้องโทษ เปิดร้านซ่อมจักรยานยนต์ คนที่ 2 เพศหญิง อายุ 26 ปี การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 คดียาเสพติด โทษต้องจำ 3 ปี ชั้นดีมาก อาชีพก่อนต้องโทษ ประกอบธุรกิจส่วนตัว คนที่ 3 เพศหญิง อายุ 32 ปี การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 คดียาเสพติด โทษต้องจำ 5 ปี ชั้นเยี่ยม อาชีพก่อนต้องโทษ นักศึกษา

3.นักสิทธิมนุษยชน

นายชาติชาย สุทธิกลม กรรมการสิทธิมนุษยชน อายุ 65 ปี ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง
ปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
ในเรือนจำและทัณฑสถาน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. อายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษา
() ต่ำกว่าการประถมศึกษาปีที่ 6	() การประถมศึกษาปีที่ 6
() มัธยมศึกษาปีที่ 3	() มัธยมศึกษาปีที่ 6
() ปวช.ปวส.	() ปริญญาตรี
() สูงกว่าปริญญาตรี	() อื่นๆ (โปรดระบุ).....
4. คดีความผิด
() ยาเสพติด	() เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย
() เกี่ยวกับทรัพย์สิน	() เกี่ยวกับเพศ
() เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่	() คดีอื่นๆ (โปรดระบุ).....
5. อัตราโทษ
() ต่ำกว่า 3 ปี	() 3 – 5 ปี
() 5 ปี 1 วัน – 10 ปี	() 10 ปี 1 วัน – 20 ปี
() 20 ปี 1 วัน – 50 ปี	() 50 ปี 1 วัน – ตลอดชีวิต
() ประหารชีวิต	
6. ชั้นของผู้ต้องขัง
() ชั้นเลวมาก	() ชั้นเลว
() ชั้นกลาง	() ชั้นดี
() ชั้นดีมาก	() ชั้นเยี่ยม

7.ฐานะทางเศรษฐกิจก่อนถูกคุมขัง

- () รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน () รายได้ 5,000 – 10,000 บาทต่อเดือน
- () รายได้ 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือน () รายได้ 15,001 – 20,000 บาทต่อเดือน
- () รายได้มากกว่า 20,000 บาทต่อเดือน

8.ฐานะทางสังคมก่อนถูกคุมขัง

() เกษตรกร	() นักเรียน นักศึกษา
() พ่อค้า แม่ค้า	() รับจ้าง
() ข้าราชการ	() พนักงานรัฐวิสาหกิจ
() นักการเมือง	() นักบวช
() อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

1. ท่านคิดว่าเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ท่านถูกคุมขังอยู่ มีความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ด้านต่อไปนี้หรือไม่อย่างไร

1.1 ด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

-การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

.....

.....

.....

.....

-การแยกขังผู้ต้องขัง

.....

.....

.....

.....

-การเลื่อนและลดชั้นผู้ต้องขัง

.....

.....

.....

.....

.....

-การลดวันต้องโทษจำคุก

.....

.....

.....

.....

.....

-การพักการลงโทษผู้ต้องขัง

.....

.....

.....

.....

.....

-การย้ายผู้ต้องขัง

.....

.....

.....

.....

.....

-การสอบสวนและการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง

.....

1.2 ด้านการจัดการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

-การศึกษาระดับสามัญ

.....
.....
.....
.....
.....

-การศึกษาวิชาชีพ

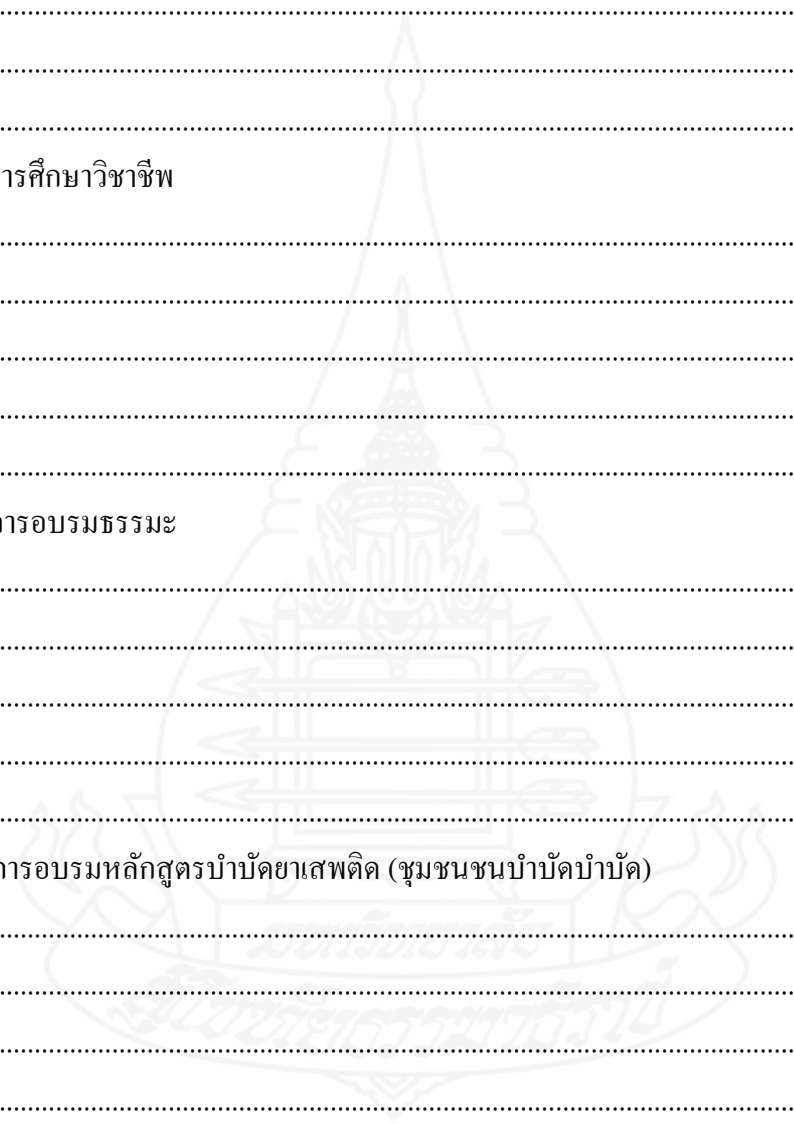
.....
.....
.....
.....
.....

-การอบรมธรรมะ

.....
.....
.....
.....
.....

-การอบรมหลักสูตรบำบัดยาเสพติด (ชุมชนชนบ้ําบัดบ้ําบัด)

.....
.....
.....
.....
.....

-การอบรมหลักสูตรเฉพาะ เช่น หลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน เกี่ยวกับเพศ หลักสูตรเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

.....

1.3 ด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

.....

.....

.....

.....

.....

-การเยี่ยมญาติและการรับ-ส่งจดหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

-การรับฝากเงินและการถอนเงิน

.....

.....

.....

.....

.....

-การซื้อขายสินค้าร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขัง

.....

.....

.....

.....

.....

-การรักษาพยาบาล

.....

.....

.....

.....

.....

-สวัสดิการอาหารและน้ำดื่ม

.....

.....

.....

.....

.....

-การกีฬาและนันทนาการ

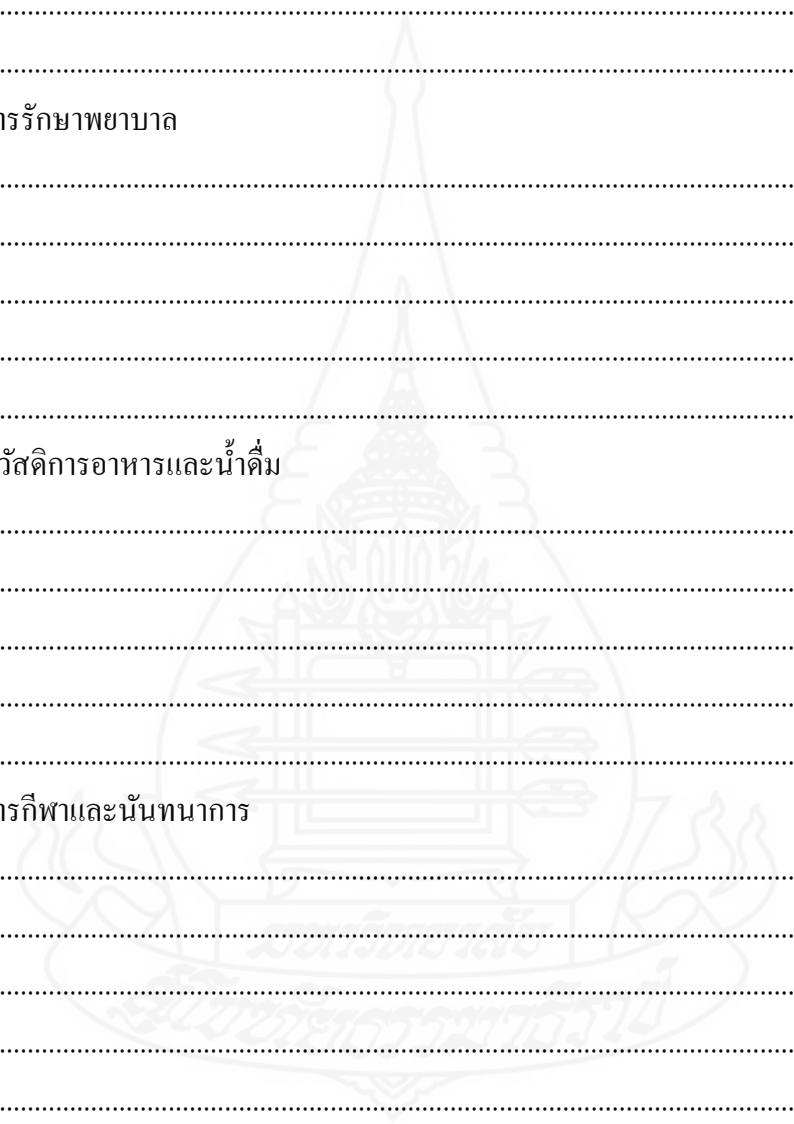
.....

.....

.....

.....

.....

-การสวัสดิการผู้ต้องขังชรา

.....

.....

.....

.....

-การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังพิการ

.....

.....

.....

.....

1.4 ด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

-การฝึกวิชาชีพในโรงงาน

.....

.....

.....

.....

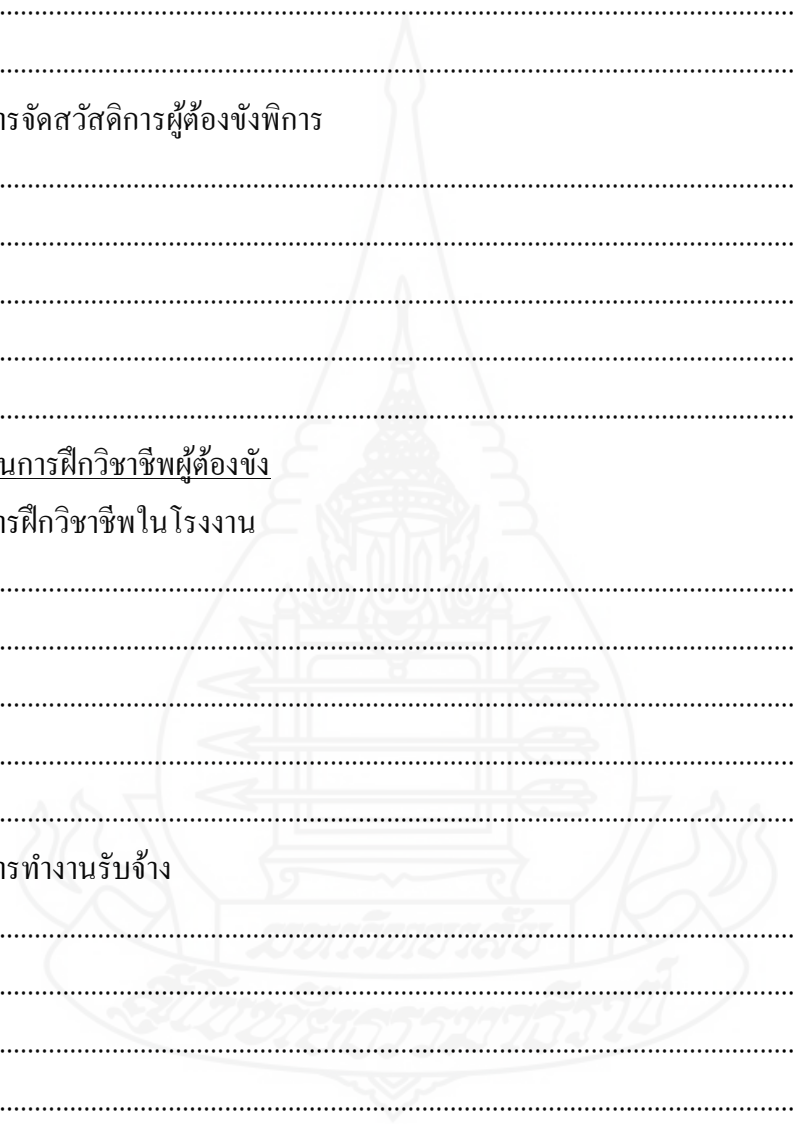
-การทำงานรับจ้าง

.....

.....

.....

.....

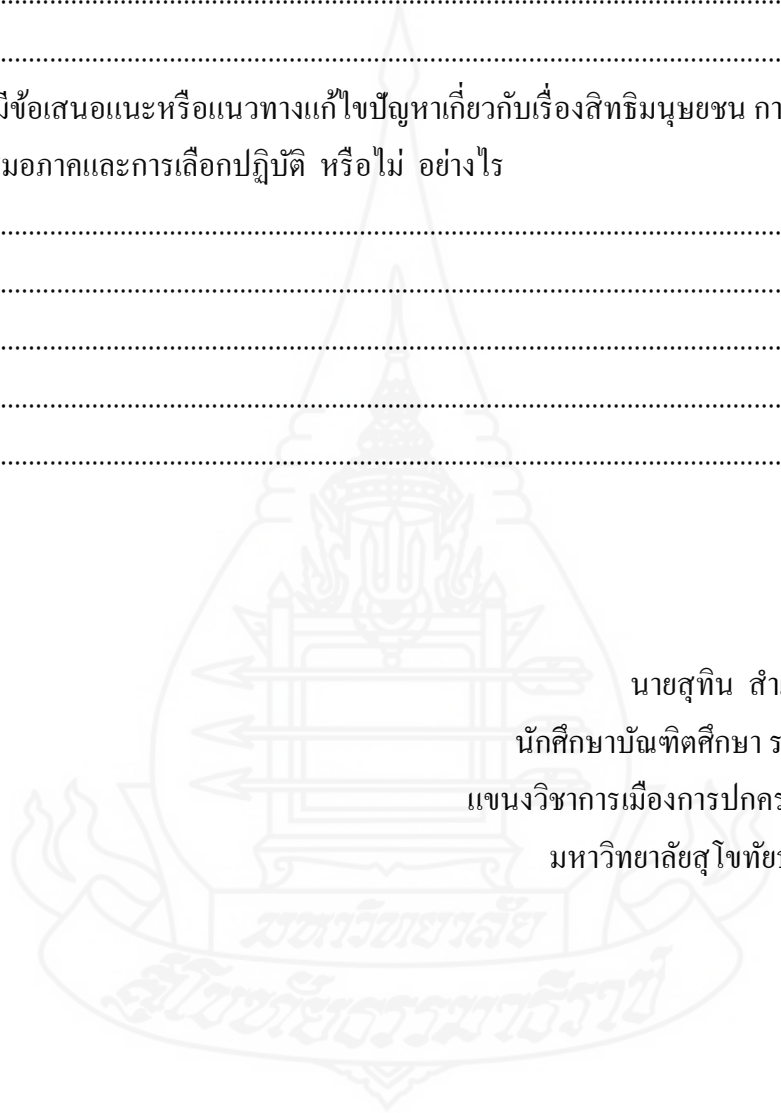

-การจ่ายเงินปันผล

.....
.....
.....
.....
.....

2.ท่านมีข้อเสนอแนะหรือแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

นายสุทิน สำเร็จงาน
นักศึกษาระดับปริญญาโท
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถาน
ปัญหาปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ
และทัณฑสถาน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

- 1.เพศ () ชาย () หญิง
- 2.อายุ.....ปี
- 3.ระดับการศึกษา
() ต่ำกว่าการประถมศึกษาปีที่ 6	() การประถมศึกษาปีที่ 6
() มัธยมศึกษาปีที่ 3	() มัธยมศึกษาปีที่ 6
() ปวช.ปวส.	()ปริญญาตรี
() สูงกว่าปริญญาตรี	() อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- 4.ตำแหน่ง
() ผู้บัญชาการเรือนจำ	() ผู้อำนวยการทัณฑสถาน
() อื่นๆ	
- 5.ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งปัจจุบัน
() ต่ำกว่า 3 ปี	() 3- 5 ปี
() 5 ปี 1 วัน – 10 ปี	() 10 ปี 1 วัน – 15 ปี
() 15 ปี 1 วัน – 20 ปี	() 20 ปี ขึ้นไป

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

1. ท่านคิดว่าเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ท่านบริหารอยู่ มีความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ด้านต่อไปนี้หรือไม่อย่างไร

1.1 ด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ

-การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

.....
.....
.....
.....
.....

-การแยกขังผู้ต้องขัง

.....
.....
.....
.....
.....

-การเลื่อนและลดชั้นผู้ต้องขัง

.....
.....
.....
.....
.....

-การลดวันต้องโทษจำคุก

.....

.....

.....

.....

.....

-การพักการลงโทษผู้ต้องขัง

.....

.....

.....

.....

.....

-การย้ายผู้ต้องขัง

.....

.....

.....

.....

.....

-การสอบสวนและการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง

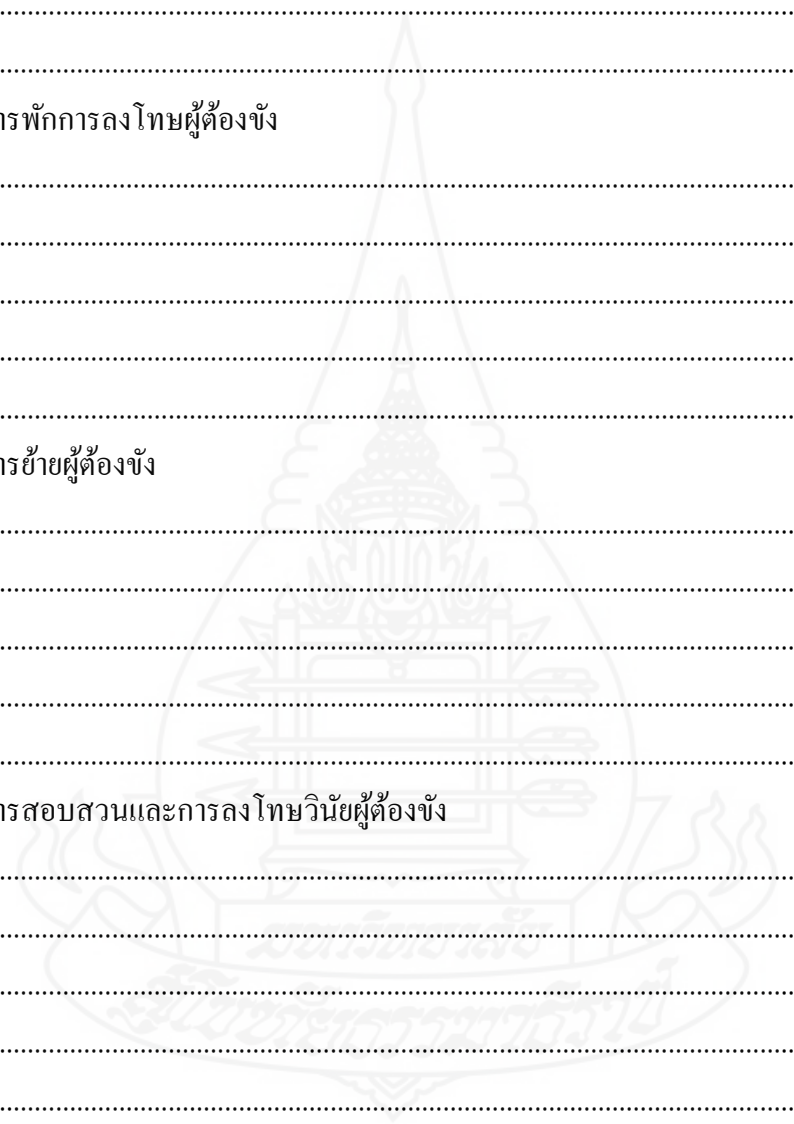
.....

.....

.....

.....

.....

1.2 ด้านการจัดการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

-การศึกษาระดับสามัญ

.....

.....

.....

.....

.....

-การศึกษาวชิชาชีพ

.....

.....

.....

.....

.....

-การอบรมธรรมะ

.....

.....

.....

.....

.....

-การอบรมหลักสูตรบําบัดยาเสพติด (ชุมชนบําบัด

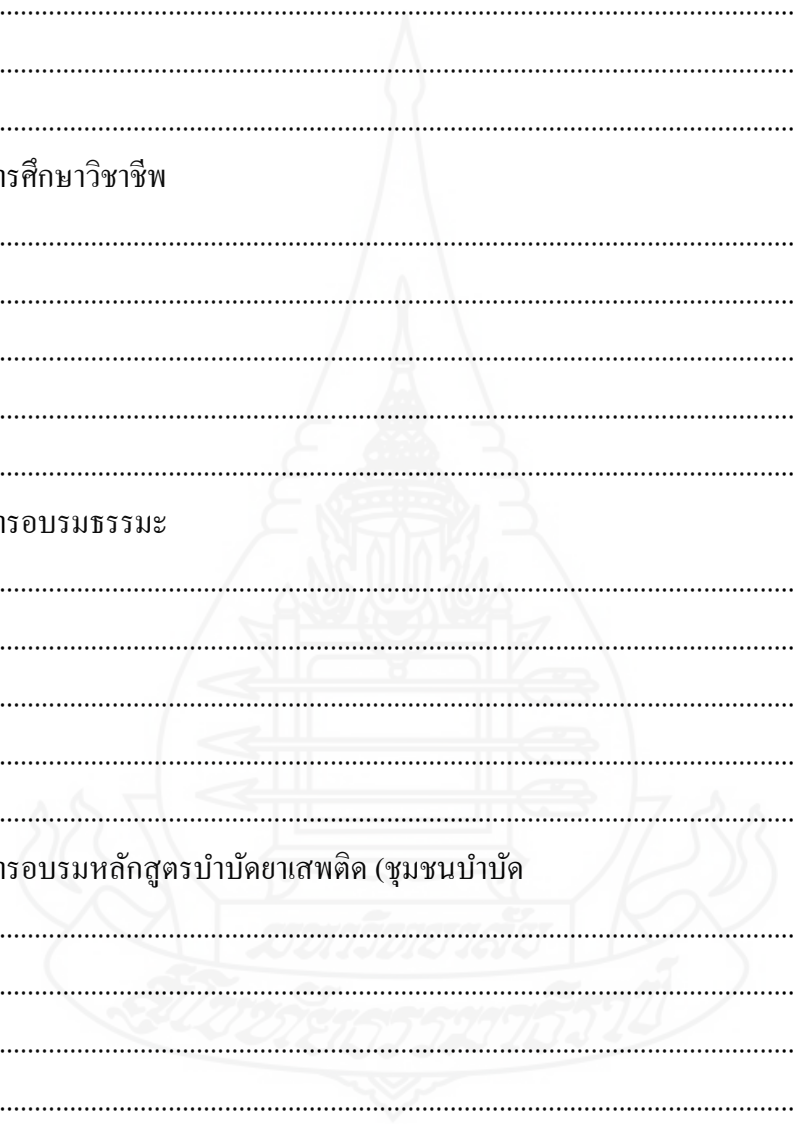
.....

.....

.....

.....

.....

-การอบรมหลักสูตรเฉพาะ เช่น หลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน เกี่ยวกับเพศ หลักสูตรเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

.....

1.3 ด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง

-การเยี่ยมญาติและการรับ-ส่งจดหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

-การรับฝากเงินและการถอนเงิน

.....

.....

.....

.....

.....

-การซื้อขายสินค้าร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง

.....

.....

.....

.....

.....

-การรักษาพยาบาล

.....

.....

.....

.....

-สวัสดิการอาหารและน้ำดื่ม

.....

.....

.....

.....

-การกีฬาและนันทนาการ

.....

.....

.....

.....

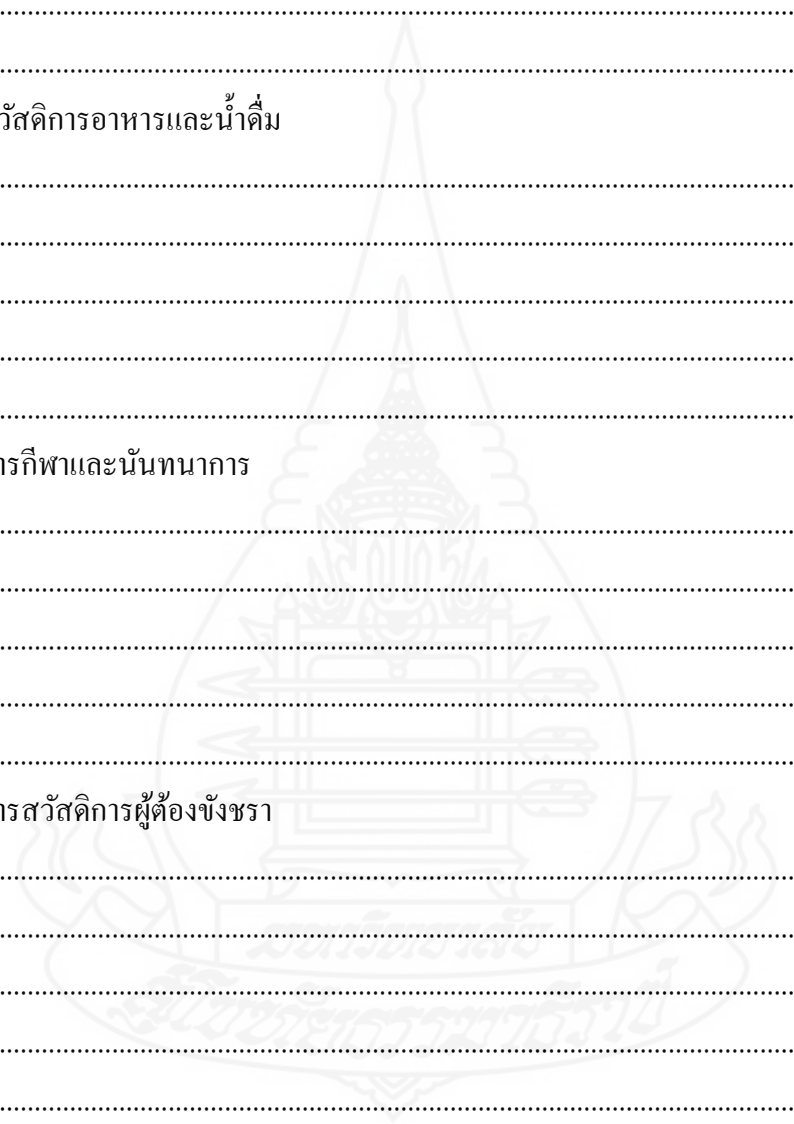
-การสวัสดิการผู้ต้องขังชรา

.....

.....

.....

.....

-การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังพิการ

.....

.....

.....

.....

.....

1.4 ด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

-การฝึกวิชาชีพในโรงงาน

.....

.....

.....

.....

.....

-การทำงานรับจ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

-การจ่ายเงินปันผล

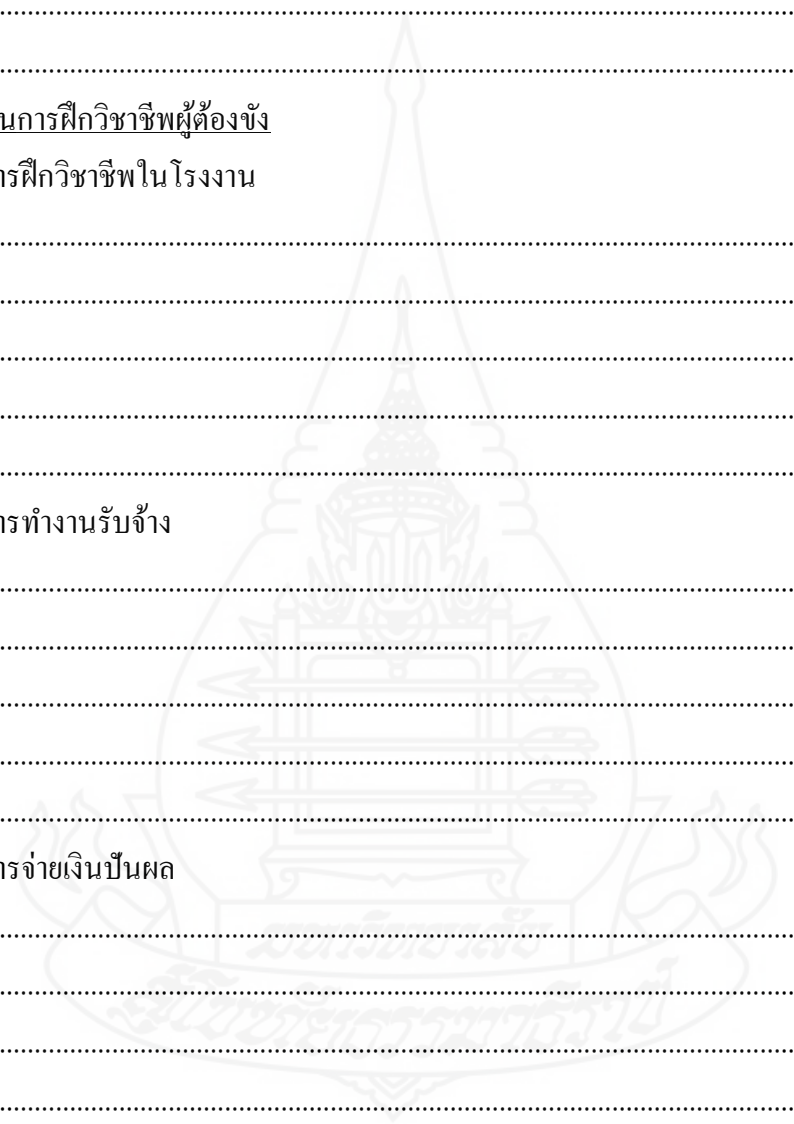
.....

.....

.....

.....

.....

2.ท่านมีข้อเสนอแนะหรือแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่าง
เสมอภาค หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

นายสุทิน สำเร็จงาน
นักศึกษาระดับปริญญาโท
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

1. ในภาพรวมของประเทศไทยที่มีต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

.....
.....
.....
.....
.....

2. ในมุมมองของนักสิทธิมนุษยชน ท่านคิดว่าเรือนจำ/ทัณฑสถานในประเทศไทยมีความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ด้านต่อไปนี้หรือไม่อย่างไร

2.1 ด้านการควบคุมและทัณฑปฏิบัติ (การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง, การแยกขังผู้ต้องขัง, การเคลื่อนและลดชั้นผู้ต้องขัง, การลดวันต้องโทษจำคุก, การพักการลงโทษผู้ต้องขัง, การย้ายผู้ต้องขัง, การสอบสวนและการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง)

.....
.....
.....
.....
.....

2.2 ด้านการจัดการศึกษาและพัฒนาจิตใจ (การศึกษาระดับสามัญ, การศึกษาวิชาชีพ, การอบรมธรรมดา, การอบรมหลักสูตรบำบัดยาเสพติด(ชุมชนบำบัด, การอบรมหลักสูตรเฉพาะ เช่น หลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน เกี่ยวกับเพศ หลักสูตรเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น)

.....
.....
.....
.....
.....

2.3 ด้านการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง (การเยี่ยมญาติและการรับ-ส่งจดหมาย,การรับฝากเงินและการถอนเงิน,การซื้อสินค้าร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขัง,การรักษาพยาบาล,สวัสดิการอาหารและน้ำดื่ม,การกีฬาและนันทนาการ,การสวัสดิการผู้ต้องขังชรา,การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังพิการ)

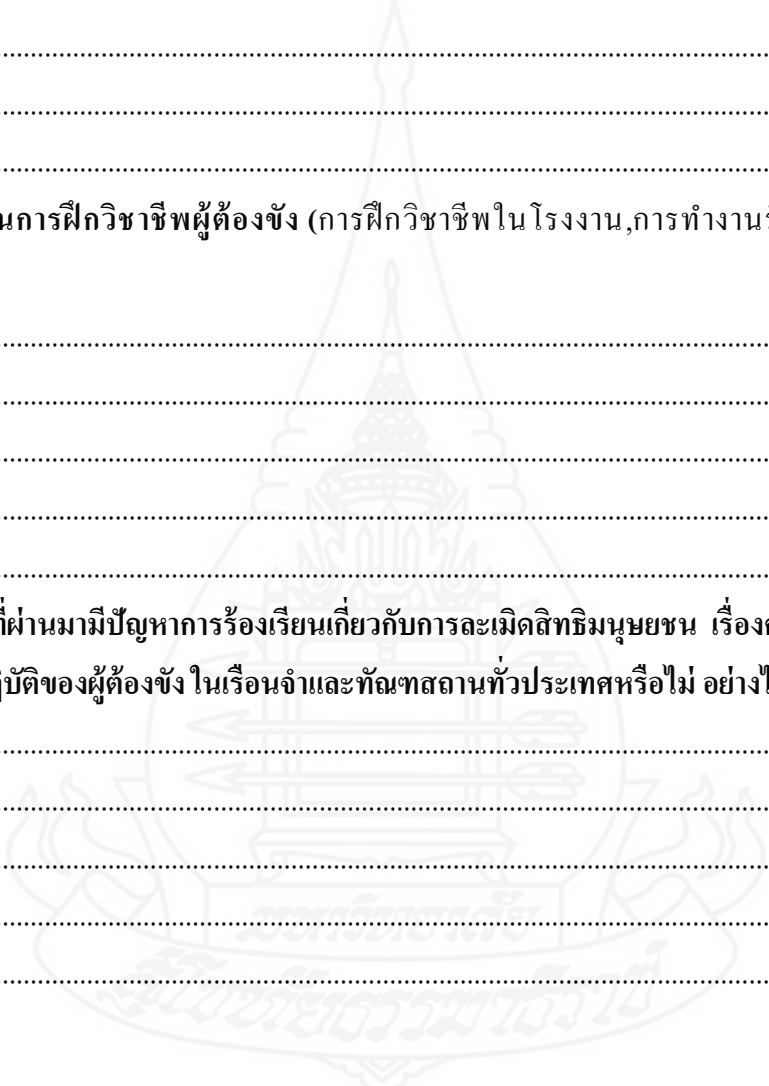
.....
.....
.....
.....
.....

2.4 ด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง (การฝึกวิชาชีพในโรงงาน,การทำงานรับจ้าง,การจ่ายเงินปันผล)

.....
.....
.....
.....
.....

3.ในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมามีปัญหาการเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน เรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าปัญหาสิทธิมนุษยชนเรื่องความไม่เสมอภาคและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำมีสาเหตุมาจากอะไร และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเสมอภาคอย่างไร

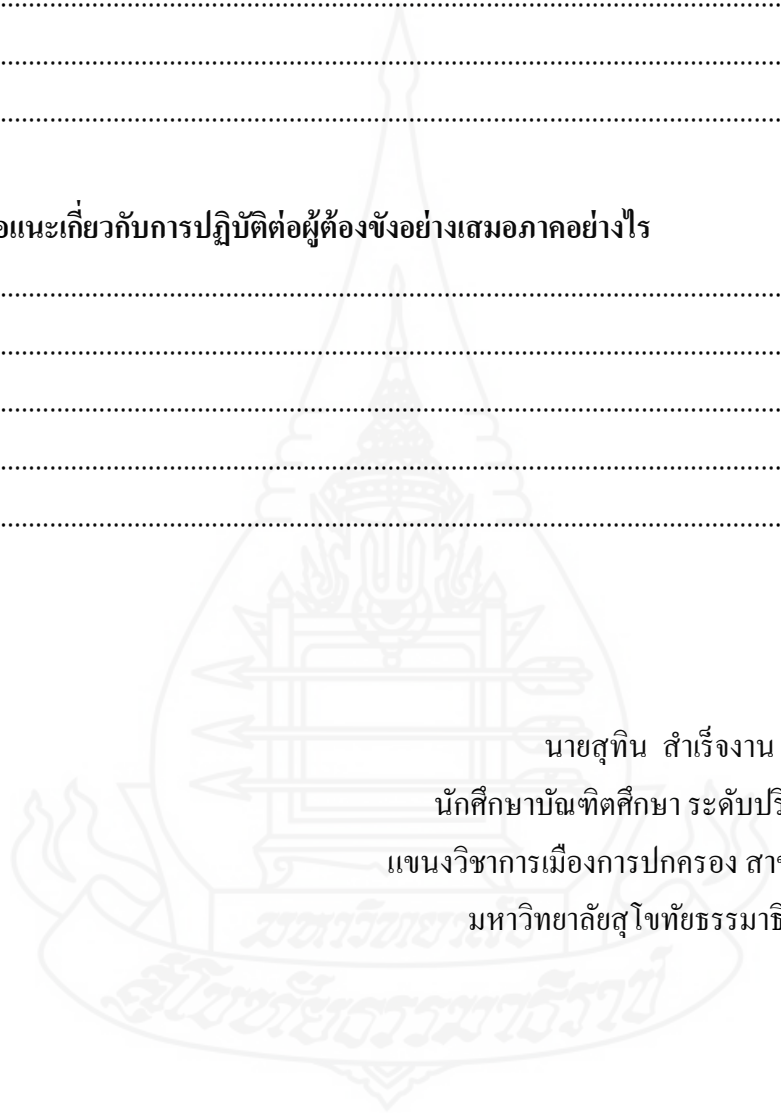
.....

.....

.....

.....

.....

นายสุทิน สำเร็จงาน
นักศึกษาระดับปริญญาโท
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายสุทิน สำเร็จงาน
วัน เดือน ปีเกิด	5 มิถุนายน 2513
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2541
สถานที่ทำงาน	กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
ตำแหน่ง	นักทัณฑวิทยาชำนาญการ

